

T.C.
KIRŞEHİR AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BİLGİSAYAR VE ÖĞRETİM
TEKNOLOJİLERİ EĞİTİMİ ANABİLİM
DALI

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN SİBER
MAĞDURİYET VE ZORBALIK
DÜZEYLERİYLE AİLELERİNİN DİJİTAL
EBEVEYNLİK FARKINDALIKLARI
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

HÜLYA ŞAHİN

YÜKSEK LİSANS

KIRŞEHİR

2025

T.C.
KIRŞEHİR AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BİLGİSAYAR VE ÖĞRETİM
TEKNOLOJİLERİ EĞİTİMİ ANABİLİM
DALI ANABİLİM DALI

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN SİBER
MAĞDURİYET VE ZORBALIK
DÜZEYLERİYLE AİLELERİNİN DİJİTAL
EBEVEYNLİK FARKINDALIKLARI
ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

HÜLYA ŞAHİN

YÜKSEK LİSANS

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi Fatma KESKİNKILIÇ

KIRŞEHİR

2025

KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS ÇALIŞMASI
ETİK BEYANI

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesini okuduğumu ve anladığımı ve Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Tez olarak sunduğum bu çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda bu konuda hakkımda yapılacak tüm yasal işlemleri ve aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

20/06/2025

Hülya ŞAHİN

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

	Sayfa No
İÇİNDEKİLER DİZİNİ	I
TEŞEKKÜR	IV
ÖZET	V
ABSTRACT	VI
TABLolar DİZİNİ	VII
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	VIII
1. GİRİŞ	1
1.1. Amaç	2
1.2. Önemi.....	3
1.3. Varsayımlar	6
1.4. Kapsam ve Sınırlılıklar	6
1.5. Tanımlar	6
2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR	9
2.1.Zorbalık nedir?.....	9
2.2.Siber zorbalık nedir?	10
2.2.1.Siber zorbalığın nedenleri	12
2.2.2Siber zorbalığın özellikleri	14
2.2.3.Siber zorbalık türleri.....	16
2.2.4.Siber zorbalık araçları	19
2.3.Siber Mağduriyet.....	22
2.3.1.Siber mağduriyeti etkileyen faktörler.....	23
2.4.Siber Zorbalığın Yaygınlığı	24
2.5.Siber Zorbalığın Etkileri	28
2.6.Siber Zorbalığı Etkileyen Değişkenler.....	29
2.7.Siber Zorbalık ve Ebeveyn İlişkisi.....	31
2.8. Dijital Ebeveyn	32
2.8.1.Dijital ebeveynlik rolleri	34
2.8.2.İnternet ebeveynlik stilleri.....	39
2.8.3. Dijital ebeveynlik farkındalığı	40
2.8.4. Siber zorbalık ve dijital ebeveynlik.....	40
3. MATERYAL VE METOT	45
3.1.Araştırmanın Modeli	45
3.2. Çalışma Grubu.....	45

3.3. Verilerin Toplanması	47
3.4. Veri Toplama Araçları	47
3.4.1. Kişisel bilgi formu	48
3.4.1. Siber mağduriyet ve zorbalık ölçeği (SMZÖ)	48
3.4.2. Dijital ebeveynlik farkındalık ölçeği (DEFÖ)	48
4. BULGULAR VE TARTIŞMA.....	51
4.1. Öğrencilerin Siber Mağduriyet Düzeyine İlişkin Bulgular	51
4.2. Öğrencilerin Siber Mağduriyet Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular.....	51
4.3. Öğrencilerin Siber Mağduriyet Düzeylerinin Sınıf Düzeyine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular.....	52
4.4. Öğrencilerin Siber Mağduriyet Düzeylerinin İnternet Kullanım Sürelerine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular	53
4.5. Öğrencilerin Siber Mağduriyet Düzeylerinin İnternet Kullanım Amacına Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular	55
4.6. Öğrencilerin Siber Mağduriyet Düzeylerinin Sosyal Medya Kullanım Süresine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular	56
4.7. Öğrencilerin Siber Mağduriyet Düzeylerinin Dijital Oyun Oynama Sıklığına Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular	57
4.8. Öğrencilerin Siber Mağduriyet Düzeylerinin Anne Eğitim Düzeyine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular	58
4.9. Öğrencilerin Siber Mağduriyet Düzeylerinin Baba Eğitim Düzeyine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular	59
4.10. Öğrencilerin Siber Zorbalık Düzeyine İlişkin Bulgular	60
4.11. Öğrencilerin Siber Zorbalık Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular.....	60
4.12. Öğrencilerin Siber Zorbalık Düzeylerinin Sınıf Düzeyine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular.....	61
4.13. Öğrencilerin Siber Zorbalık Düzeylerinin İnternet Kullanım Sürelerine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular	62
4.14. Öğrencilerin Siber Zorbalık Düzeylerinin İnternet Kullanım Amacına Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular	63
4.15. Öğrencilerin Siber Zorbalık Düzeylerinin Sosyal Medya Kullanım Süresine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular	65
4.16. Öğrencilerin Siber Zorbalık Düzeylerinin Dijital Oyun Oynama Sıklığına Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular	66
4.17. Öğrencilerin Siber Zorbalık Düzeylerinin Anne Eğitim Düzeyine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular	67
4.18. Öğrencilerin Siber Zorbalık Düzeylerinin Baba Eğitim Düzeyine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular	68

4.19. Ebeveynlerin Dijital Ebeveyn Farkındalık Düzeyine İlişkin Bulgular	70
4.20. Ebeveynlerin Dijital Ebeveyn Farkındalık Düzeyi İle Çocukların Siber Mağduriyet Düzeyi Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular.....	71
4.21. Ebeveynlerin Dijital Ebeveyn Farkındalık Düzeyi İle Çocukların Siber Zorbalık Düzeyi Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular.....	73
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	75
5.1. Sonuç.....	75
5.2. Öneriler	76
KAYNAKLAR.....	79
EKLER	101
EK-1 Etik Kurul İzni	101
EK-2 Meb İzni.....	102
EK-3 Siber Mağduriyet/Zorbalık Ölçeği.....	103
EK-4 Dijital Ebeveyn Farkındalık Ölçeği	105
EK-5 Ölçek İzinleri	107
EK-6 Kongre Katılım Belgesi	108
ÖZGEÇMİŞ	109

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans tez sürecinde bana yardımcı olan, engin bilgileri ile bana yol gösteren bu süreçte beni yalnız bırakmayan ve süreci keyifli bir hale getiren, tezimi bitirme yolunda bana inancını kaybetmeyen sevgili danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Fatma KESKİNKILIÇ' a;

Yüksek lisans çalışmam boyunca bana destek olan, tezimi soran aileme, anneme, sayın hocalarıma ve arkadaşlarıma;

Ayrıca kadınların her alanda gelişimine katkı sağlayan, eğitim hakkı veren sevgili Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'e şükranlarımı sunarım.

Temmuz, 2025

Hülya ŞAHİN

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİN SİBER ZORBALIK DÜZEYLERİ İLE AİLELERİN DİJİTAL EBEVEYNLIK FARKINDALIKLARININ İNCELENMESİ

Hülya ŞAHİN

KIRŞEHİR AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BİLGİSAYAR VE ÖĞRETİM TEKNOLOJİLERİ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Fatma
KESKİNKILIÇ
Yıl: 2025, Sayfa: 109
Jüri: Prof. Dr. Nezih ÖNAL
Doç. Dr. Yusuf Ziya OLPAK
Dr. Öğr. Üyesi Fatma
KESKİNKILIÇ

Bu çalışma, ortaokul öğrencilerinin siber mağduriyet ve zorbalık düzeyleriyle ailelerinin dijital ebeveynlik farkındalıkları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, Kırşehir ilinde 5. ve 6. sınıf düzeyinde öğrenim gören 465 öğrenci ve velisi ile gerçekleştirilmiştir. İlişkisel tarama modelinin benimsendiği çalışmada veri toplama aracı olarak "Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği (SMZÖ)", "Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği (DEFÖ)" ve kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre, erkek öğrencilerin siber zorbalık ve mağduriyet düzeylerinin kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Sınıf düzeyi değişkeni açısından siber mağduriyette anlamlı bir fark bulunmazken, 6. sınıf öğrencilerinin siber zorbalık düzeylerinin 5. sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. İnternet ve sosyal medya kullanım süresi arttıkça siber zorbalık ve mağduriyet düzeylerinin arttığı gözlemlenmiştir. Ayrıca, dijital oyun oynama sıklığı ile siber zorbalık davranışları arasında pozitif bir ilişki olduğu saptanmıştır. Ebeveynlerin dijital ebeveynlik farkındalık düzeyleri ile çocuklarının siber mağduriyet düzeyleri arasında zayıf bir pozitif ilişki bulunmuştur. Ancak, dijital ebeveynlik farkındalığı ile çocukların siber zorbalık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Bu sonuçlar, ebeveynlerin dijital farkındalık düzeylerinin çocukların siber mağduriyetini önlemede sınırlı bir etkisi olduğunu göstermektedir. Çalışma, ortaokul öğrencilerinde siber zorbalık ve mağduriyetin yaygınlığını ortaya koyarken, ebeveynlerin dijital ebeveynlik becerilerini geliştirmeye yönelik eğitim programlarının önemini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Siber zorbalık, Siber mağduriyet, Dijital ebeveyn, Farkındalık, Ortaokul öğrencileri

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

INVESTIGATION OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS' CYBERBULLYING LEVELS AND FAMILIES' DIGITAL PARENTING AWARENESS

Hülya ŞAHİN

KIRŞEHİR AHI EVRAN UNIVERSITY
INSTITUTE OF SCIENCE AND SCIENCE
DEPARTMENT OF COMPUTER AND INSTRUCTIONAL TECHNOLOGIES
EDUCATION

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Fatma
KESKİNKILIÇ
Year: 2025, **Pages:** 109
Juries: Prof. Dr. Nezih ÖNAL
Assoc. Prof. Dr. Yusuf Ziya
OLPAK
Assist. Prof. Dr. Fatma
KESKİNKILIÇ

This study aims to examine the relationship between middle school students' cyber victimization and bullying levels and their families' digital parenting awareness. The research was conducted with 465 5th and 6th grade students and their parents in Kırşehir. The study adopted a relational screening model and used the "Cyber Victimization and Bullying Scale (CVBS)," "Digital Parenting Awareness Scale (DPA)," and a personal information form as data collection tools. According to the research findings, it was determined that male students had higher levels of cyberbullying and victimization than female students. While no significant difference was found in cyber victimization in terms of the grade level variable, 6th grade students had higher levels of cyberbullying than 5th grade students. It was observed that as the duration of internet and social media usage increased, the levels of cyberbullying and victimization increased. Additionally, a positive relationship was found between the frequency of playing digital games and cyberbullying behaviors. A weak positive correlation was found between parents' digital parenting awareness levels and their children's cyber victimization levels. However, no significant correlation was found between digital parenting awareness and children's cyberbullying levels. These results suggest that parents' digital awareness levels have a limited impact on preventing children's cyber victimization. The study reveals the prevalence of cyberbullying and victimization among middle school students and highlights the importance of educational programs to improve parents' digital parenting skills.

Key Words: Cyber bullying, Cyber victimization, Digital parents, Awareness, Secondary school students

Tablo 2.1.	Siber Zorbaların Kişisel Özellikleri.....	16
Tablo 3.1.	Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Farklı Değişkenlere Göre Dağılımı.....	46
Tablo 3.2.	Siber Mağduriyet Ölçeği'nden Alınan Puanlara İlişkin Normallik (Kolmogorov-Smirnov) Testi Sonuçları.....	49
Tablo 3.3.	Siber Zorbalık Ölçeği'nden Alınan Puanlara İlişkin Normallik (Kolmogorov-Smirnov) Testi Sonuçları.....	49
Tablo 3.4.	Dijital Ebeveyn Farkındalık Ölçeği'nden Alınan Puanlara İlişkin Normallik (Kolmogorov-Smirnov) Testi Sonuçları.....	50
Tablo 4.1.	Öğrencilerin Siber Mağduriyet Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	52
Tablo 4.2.	Öğrencilerin Siber Mağduriyet Düzeylerinin Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	53
Tablo 4.3.	Öğrencilerin Siber Mağduriyet Düzeylerinin İnternet Kullanım Sürelerine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	54
Tablo 4.4.	Öğrencilerin Siber Mağduriyet Düzeylerinin İnternet Kullanım Amacına Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	55
Tablo 4.5.	Öğrencilerin Siber Mağduriyet Düzeylerinin Sosyal Medya Kullanım Süresine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	56
Tablo 4.6.	Öğrencilerin Siber Mağduriyet Düzeylerinin Düzeyi Dijital Oyun Oynama Sıklığına Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	57
Tablo 4.7.	Öğrencilerin Siber Mağduriyet Düzeylerinin Anne Eğitim Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	58
Tablo 4.8.	Öğrencilerin Siber Mağduriyet Düzeylerinin Baba Eğitim Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	59
Tablo 4.9.	Öğrencilerin Siber Zorbalık Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları	61
Tablo 4.10.	Öğrencilerin Siber Zorbalık Düzeylerinin Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları	62
Tablo 4.11.	Öğrencilerin Siber Zorbalık Düzeylerinin İnternet Kullanım Sürelerine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	63
Tablo 4.12.	Öğrencilerin Siber Zorbalık Düzeylerinin İnternet Kullanım Amacına Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	64
Tablo 4.13.	Öğrencilerin Siber Zorbalık Düzeylerinin Sosyal Medya Kullanım Süresine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	66
Tablo 4.14.	Öğrencilerin Siber Zorbalık Düzeylerinin Düzeyi Dijital Oyun Oynama Sıklığına Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	67
Tablo 4.15.	Öğrencilerin Siber Zorbalık Düzeylerinin Düzeyi Anne Eğitim Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	68
Tablo 4.16.	Öğrencilerin Siber Zorbalık Düzeylerinin Baba Eğitim Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	69
Tablo 4.17.	Ebeveynlerin Dijital Ebeveyn Farkındalık Düzeyleri Toplam Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler	70
Tablo 4.18.	Siber Mağduriyet ve Dijital Ebeveynlik Arasındaki İlişkiye Dair Korelasyon.....	72
Tablo 4.19.	Siber Zorbalık ve Dijital Ebeveynlik Arasındaki İlişkiye Dair Korelasyon	73

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Simgeler		Açıklama
p	:	Anlamlılık Düzeyi
$\bar{x}$	:	Aritmetik Ortalama
N	:	Gözlem Sayısı
r	:	Korelasyon Katsıyısı
sd	:	Serbestlik Derecesi
Ss	:	Standart Sapma

Kısaltmalar		Açıklama
BİT	:	Bilgi Ve İletişim Teknolojileri
BTK	:	Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
UNICEF	:	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
MEB	:	Milli Eğitim Bakanlığı
TDK	:	Türk Dil Kurumu
TÜİK	:	Türkiye İstatistik Kurumu

1. GİRİŞ

İnternet, sosyal medya ve diğer dijital platformlar sayesinde çocuklar dijital dünyanın bir parçası haline gelmiştir. Çocuklar bu platformlar aracılığıyla iletişim kurmakta, eğlenmekte ve öğrenmektedir. Dijital ortamlar çocuklar için birçok fırsat sunduğu gibi, birçok riski de beraberinde getirmektedir. Siber zorbalık da bu risklerden biridir. Çocuklar dijital dünyada siber zorbanın kendisi veya mağduru olabilirler. Bu durum çocukları birçok açıdan olumsuz etkileyebilmektedir.

Modern çağın bir tehdidi haline gelen siber zorbalıkla; günümüz teknoloji odaklı dünyasında çocukların karşılaşma olasılığı gitgide artmaktadır. İnternet, sosyal medya ve diğer dijital ortamlarda gerçekleşen istismar ve taciz biçimlerini ifade eden siber zorbalığa karşı çocukları korumak gerekmektedir. Normal hayatta olduğu gibi çocukların dijital dünyada da güvende olmalarını sağlamak ebeveynlerin sorumluluklarından biridir. Bunu sağlayabilmek için çocuklara sağlıklı dijital alışkanlıklar kazandırmak gerekmektedir. Ailelerin dijital ortamda çocuklarına rehberlik etmeleri ve çevrimiçi tehlikelere karşı korumalarında etkili olduğu savunulmaktadır (Livingstone ve Helsper, 2008). Ayrıca, aile denetimi altında büyüyen çocukların dijital ortamlara yönelik tutum ve davranışlarının, ebeveyn gözetiminin düzeyine bağlı olarak önemli ölçüde şekillendiği vurgulanmaktadır (Valkenburg ve ark., 2013). Çocuklara dijital dünyanın potansiyel tehlikeleri hakkında bilgi vermek, internet kullanımı hakkında kurallar koymak ve bu kurallara uymalarını sağlamak önemlidir. Yaşadıkları olumsuz deneyimlerle ilgili onlarla konuşmaya açık olmak gerekirken ve interneti güvende kullanmalarına yardımcı olmak için cihazlarda çeşitli güvenlik ayarları yapmaya ihtiyaç duyulabilmektedir. Özetle, çocukların dijital teknolojileri güvenli ve sağlıklı bir biçimde kullanabilmeleri için rehberlik eden ve denetim sağlayan bir ebeveynlik yaklaşımı benimsenmesi gerekmektedir. Aileler, çocuklarına yabancılarla iletişim kurmama, kişisel bilgilerini paylaşmama gibi temel güvenlik kurallarını öğretmekte; okuduğu kitapları, izlediği programları denetleyerek onları fiziksel dünyadaki tehlikelere karşı korumaktadır. Ancak, aynı özenin dijital ortamlar için de gösterilmesi; çocukların sanal dünyada karşılaşabilecekleri risklere karşı bilinçlendirilmesi ve korunması da büyük önem taşımaktadır (Canbek ve Sarıoğlu, 2007; Odabaşı ve ark., 2007). Bunun için ise ebeveynlerin kendilerinin dijital ortamlarda çeşitli beceriler ve tutumlar edinmesi beklenmektedir. Bu bağlamda bu araştırmada da ortaokul öğrencilerinin yaşadıkları siber

zorbalık ve siber mağduriyet düzeyleri ve ebeveynlerin dijital farkındalık düzeyleri belirlenerek çeşitli değişkenler açısından incelenecektir.

1.1. Amaç

Günümüzde internet, sosyal medya ve çeşitli dijital platformlar aracılığıyla çocuklar dijital dünyanın aktif katılımcıları haline gelmiştir. Bu mecralarda çocuklar hem iletişim kurmakta hem de eğlenip bilgi edinmektedir. Ancak dijital ortamlar çocuklara pek çok imkan sunarken, aynı zamanda bazı tehlikeleri de beraberinde getirir. Bu tehlikelerden biri de siber zorbalıktır. Çocuklar dijital alanda hem siber zorbalık yapan kişi hem de bu zorbalığın mağduru olabilmektedir. Bu durum çocukları birçok açıdan olumsuz etkileyebilmektedir. Çocukların dijital dünyada güvende olmalarını sağlamak ebeveynlerin sorumluluklarından biridir. Bu bağlamda bu araştırmada da ortaokul öğrencilerinin yaşadıkları siber zorbalık düzeyleri ve ebeveynlerin dijital farkındalık düzeyleri belirlenerek çeşitli değişkenler açısından incelenecektir. Bu amaç doğrultusunda araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

1. Ortaokul öğrencilerinin yaşadıkları siber mağduriyet düzeyi nedir?

- Cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır?
- Sınıf düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?
- İnternet kullanım sürelerine göre değişmekte midir?
- İnternet kullanım amacına göre değişmekte midir?
- Sosyal medya kullanım süresine göre değişmekte midir?
- Dijital oyun oynama sıklığına göre değişmekte midir?
- Anne eğitim düzeyine göre değişmekte midir?
- Baba eğitim düzeyine göre değişmekte midir?

2. Ortaokul öğrencilerinin yaşadıkları siber zorbalık düzeyi nedir?

- Cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır?
- Sınıf düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?
- İnternet kullanım sürelerine göre değişmekte midir?
- İnternet kullanım amacına göre değişmekte midir?
- Sosyal medya kullanım süresine göre değişmekte midir?
- Dijital oyun oynama sıklığına göre değişmekte midir?
- Anne eğitim düzeyine göre değişmekte midir?
- Baba eğitim düzeyine göre değişmekte midir?

3. Ebeveynlerin dijital ebeveyn farkındalık düzeyi nedir?

- Ebeveynlerin dijital ebeveyn farkındalık düzeyi ile çocukların siber mağduriyet düzeyleri arasında ilişki var mıdır?
- Ebeveynlerin dijital ebeveyn farkındalık düzeyi ile çocukların siber zorbalık düzeyleri arasında ilişki var mıdır?

1.2. Önemi

Bir birey ya da grubun kendisini savunamayacak durumda olan kişilere sürekli olarak tekrarlayıcı tarzda gerçekleştirilen davranışlar zorbalık olarak ifade edilmektedir (Belsey, 2008). Bir olayın zorbalık olarak tanımlanabilmesi için süreklilik arz etmesi, bilerek zarar vermeyi amaçlaması, mağdur ve zorba arasında psikolojik ve fizyolojik güç dengesizliğinin bulunması gerekmektedir (Whitney ve Smith, 1993; Smith ve Sharp, 1994; Olweus, 1999; Rigby, 2002; Slonje ve Smith, 2008).

Zorbalığa ilişkin yapılan ilk araştırmalara bakıldığı zaman; zorbalık içeren davranışlar sözel ve fiziksel olarak ikiye ayrılmaktadır. Sözel zorbalık; alay etme, isim takma, tehdit etmeyi içerirken; fiziksel zorbalık; tekme atma, vurma, itme, eşyasına zarar verme gibi davranışları içermektedir. Her iki zorbalık türü de yüz yüze ve doğrudan saldırganlığa dayanmaktadır. (Rigby, 1997; Slonje ve Smith, 2008). Zorbalıkla ilgili yapılan sonraki araştırmalar; dolaylı olarak gerçekleştirilen, mağdurun sosyal ilişkilerine ve saygınlığına zarar vermeyi amaçlayan davranışların da zorbalık olarak kabul edilmesi gerektiği ortaya koymuştur (Björkqvist ve ark., 1992; Crick ve Grotpeter, 1995; Underwood, 2002). Mağdur hakkında mağduru dışlama ve söylenti çıkarma gibi davranışlar da zorbalık olarak değerlendirilmektedir. Dolaylı zorbalık, sosyal zorbalık, ilişkisel zorbalık olarak farklı tabirlerle adlandırılmaktadır (Yaman ve ark., 2011). Son zamanlarda görülen bilişim ve teknolojinin gelişimiyle ortaya çıkan bir zorbalık çeşidi de siber zorbalık olarak adlandırılmaktadır (Breivik ve Olweus, 2006). Dijital zorbalık, internet zorbalığı, elektronik zorbalık, çevrimiçi zorbalık, çevrimiçi zarar verme diye farklı birçok isimle adlandırılan siber zorbalık teknolojinin kötü yüzü olarak görülmektedir (Kowalksi ve Limber, 2007).

UNICEF (2023)'e göre; siber zorbalık, dijital teknolojiler kullanılarak yapılan zorbalıklardır. Bu tür zorbalıklar; sosyal medyada, mesajlaşma uygulamalarında, bilgisayar oyunlarında ve cep telefonlarında sıkça karşımıza çıkmaktadır. Kişiyi kızdırma, utandırma, korkutma gibi tekrarına yönelik davranışlar sergilemektedir. Her yaşta insanlar dijital ortamlarda siber zorbalıkla karşılaşabileceği gibi çocuklarda çoğu

zaman siber zorbalığa maruz kalabilmektedir. Sümengen ve Akyüz (2020)' göre bir çocuk çeşitli nedenlerle siber zorbalığa karışabilir, zorbalığa uğrayabilir ya da zorbalığa tanık olabilir. Ebeveynler çocuğun kullandığı dijital medya ve uygulamalardan haberdar olmayabilir. Bir çocuk dijital ortamı ne kadar fazla kullanırsa siber zorbalığa uğrama riski o kadar artar. Siber zorbalık, çocukları psikolojik, fizyolojik ve sosyal yönden, hatta akademik başarılarını da etkilemektedir. Bu durumun bir sonucu olarak çocuklar depresif özellikler göstermektedir. Türk (2018) çocukların siber zorba olma ve siber mağduriyet yaşama sebeplerinden birinin hem interneti bilinçli kullanmaya başlamaları hem de ergenliğe girme sürecinde bulunmaları olarak belirtmektedir. Bu sebeple 5. ve 6. Sınıf öğrencilerinin siber zorbalıktan daha çok olumsuz etkileneceği ifade etmiştir. Bundan yola çıkarak araştırmanın çalışma grubunun ortaokul öğrencileri olması planlanmıştır.

Türkiye'de yapılmış olan araştırmaları incelediğimizde ilköğretimde siber zorbalığın önemli bir boyuta geldiği görülmektedir. Serin (2012)' in yaptığı araştırmaya baktığımızda siber zorbalık yapan öğrenciler %9, siber zorbalığa maruz kalan öğrenciler %12, hem siber zorba hem siber mağdur olan öğrenciler ise %5'tir. Bir başka çalışma olan Ayas ve Horzum (2012)'a göre siber zorba olan öğrenciler %12; siber mağdur olan öğrenciler ise %19 olarak bulunmuştur. Arslan ve ark. (2012)' na göre ise öğrencilerin siber zorba olma durumu %18, öğrencilerin siber mağdur olma durumu ise %21 olarak bulunmuştur. Yine öğrencilerin hem siber zorba hem siber mağduriyet yaşama durumu %15 olduğu belirlenmiştir.

Dilmaç ve Aydoğan (2010) tarafından yapılan araştırmada ise öğrencilerin %20 sinin en az bir kere siber zorbalık yaptığı, %56 sınıfın en az bir kere siber mağdur olduğu bildirilmiştir. Çocuklar ilk sosyal deneyimleri aile içinde edindikleri için, ebeveyn tutumları sosyalleşme de önem arz etmektedir. Bu tutumlar çocuklarda bilişsel ve sosyal yönden gelişimini etkilemekte olup, insanlarla kurduğu ilişkiyi şekillendirmektedir (Şanlı ve Öztürk, 2015; Ceylan, 2017). Ebeveyn tutumu çocukların kişilik ve benlik gelişiminde çok büyük katkısı vardır (Kaya, 1997). Dilber (2013)'e göre ebeveynin çocuğu koruması, çocuğa yardımı; çocuk ile ebeveyn arasında kurulan sağlıklı bir ilişki, çocuğu siber zorbalığa karşı koruyan bir güçtür. Ebeveynlerin çocuğa gösterdiği ilgi, karşılaştıkları ya da karşılaşıacakları siber zorbalıklara karşı yanında olduklarını belirtmeleri, sürecin olumsuz etkilerini azaltabilir. Bu durum ailenin tutumu ve siber zorbalık arasındaki ilişkinin önemini ortaya koymaktadır (Şahin ve ark., 2010). Yapılacak olan bu araştırmada da bu önemli ilişki ebeveynlerin dijital ebeveynlik farkındalıkları açısından değerlendirilecektir.

Çocukları dijital ortamlardan gelebilecek zorbalıklara karşı koruyabilmek için; ebeveynlerin çocukların dijital dünyasında rehber olmalı, onları teknolojisini doğru kullanıma dair bilgilendirmelidir. Bu kapsamda “dijital ebeveynlik” kavramı ortaya çıkmaktadır. Rode (2009) ilk defa dijital ebeveynlik kavramını kullanmıştır. Huang ve ark. (2018)’nin yaptığı bir çalışmada dijital ebeveynlik kavramını şöyle tanımlamışlardır: ebeveynlerin dijital ortamda çocuk ve gençlerin korunmasının sağlanması, sosyal medya ortamlarında kullanımının izlenilmesi ve çeşitli bilgi ve kaynaklara ulaşılmasına olanak sağlama olarak belirtmişlerdir. Dijital ebeveynliği; bilgi teknolojileri ve internet ile çocuklar ve gençler arasında bir nevi arabuluculuk rolü üstlendiğini belirten çalışmalar vardır (Haddon, 2006; Livingstone ve Helsper, 2008). Yurdakul ve ark. (2013) dijital ebeveyni; dijital ortamdaki riskleri fark eden ve bu risklere karşı çocuğunu koruyan, dijital araçların kullanımı hakkında bilgi sahibi olan ve çocuğuna rol model olan, temel dijital becerilere hakim, gerçek hayatta kişilerin haklarına saygılı olup, sanal ortamda da kişilere saygılı olmayı çocuğuna aşıl原因, teknolojik gelişmelere açık olan anne baba olarak tanımlamaktadır.

Yurdakul ve ark. (2013)’na göre; ebeveynlerin çocuklarını dijital ortamlardan gelebilecek risklere karşı koruyabilmesi adına farkında olması gereken bazı dijital ebeveyn rolleri vardır. Bu roller: dijital okuryazarlık, kontrol, farkındalık, etik ve yenilikçilik olarak incelenebilir. Dijital okuryazarlık; temel seviyede bilgisayarı ve teknolojiyi kullanma becerisi olan, bilgi iletişim teknolojilerinde gizlilik politikalarını bilen kişileri kastetmektedir. Kontrol; teknoloji kullanma sınırı koyma ve kuralları oluşturup, zararlı içeriklere karşı korumak, kötü içeriklere karşı engelleme getirme, bunun sebeplerini mantıklı bir şekilde açıklama, internet ortamına karşı yalnız bırakmama, sosyal medya gibi uygulamaları birlikte kullanma gibi birtakım davranışlar sergileme olarak tanımlanabilir. Farkındalık ise; ebeveynin olumlu olumsuz içerikleri ayırt edebilen, dijital ortamlardaki risklerin farkında olan ve çocuğun internet ortamında neler yaptığını takip edebilen bireylerdir. Etik rolü; kişilerin hak ve özgürlüklerine saygı duymayı, erişilen bilgilerin doğruluğunu araştırmayı, fikri mülkiyete saygı duymayı gerektirir. Yenilikçilik; yeniliklere karşı güncel bilgileri takip eden, öğrenme çabası içerisinde olan, ayrıca bu yeniliklerin olumlu olumsuz yönlerini görebilen bireylerdir. Araştırmada ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık düzeyleri ebeveynlerin bu dijital ebeveynlik farkındalık boyutlarına göre incelenerek mevcut durumun ortaya konulması planlanmaktadır.

1.3. Varsayımlar

Bu çalışmada, ortaokulda okuyan 5. ve 6. sınıf öğrencileri ve velilerine uygulanan, Siber Zorbalık ve Mağduriyet Ölçeği, Dijital Ebeveyn Farkındalık Ölçeği ve kişisel bilgi formunu samimiyetle yanıtladıklarını ve yanıtlarının kendi görüşlerini yansıttığı varsayılmaktadır.

1.4. Kapsam ve Sınırlılıklar

Bu araştırma, ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık yapma ve siber zorbalığa maruz kalma (mağduriyet) düzeyleri ile ebeveynlerinin dijital ebeveynlik farkındalıkları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma kapsamında:

- Ortaokul düzeyindeki öğrencilerin (5 - 6. sınıf) siber zorbalık davranışları ve mağduriyet düzeyleri değerlendirilmiştir.
- Aynı öğrencilerin ebeveynlerinin dijital ebeveynlik farkındalık düzeyleri ölçülmüştür.

Elde edilen veriler, yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi gibi demografik değişkenler açısından da incelenmiştir

Bu araştırma 2023-2024 yılı Kırşehir ili sınırları içerisinde bulunan ortaokul 5. ve 6. sınıf öğrencileri ve velilerinin görüşleri ile sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Zorbalık: Güçlü kişilerin haz almak ya da çıkar sağlamak amacıyla, zorbalığa karşı koyacak güçte olmayan kişilere fiziksel, psikolojik, sosyal ve sözel yolla sürekli olarak üzüntü veren saldırılarda bulunmasıdır (Besag, 1989).

Siber Zorbalık: Bir kişinin ya da bir grup insanın kasten başkalarına zarar vermeyi amaçlayan, sürekli devam eden ve düşmanca davranışlar sergileyerek bilgi ve iletişim teknolojileri araçlarını kullanılmasıdır (Belsey,2023).

Siber Mağduriyet: Bireylerin siber zorbalık, dolandırıcılık, taciz, nefret söylemi, kişisel veri ihlalleri veya diğer dijital saldırılar nedeniyle mağdur olması durumudur (Patchin ve Hinduja, 2015).

Dijital: Bir ekran üzerinde elektronik olarak gösterilen veriler olarak açıklanmaktadır (TDK, 2023).

Dijital Ebeveyn: Günümüzün dijital dünyasının farkına varan, temel düzeyde dijital araçları kullanmasını bilen, dijital ortamın olumlu ve olumsuz yanlarını bilen, olumsuz yanlarına karşı çocuğunu koruyabilen, dijital araçları doğru kullanırken

çocuğuna örnek olan ve bireylerin haklarına saygı duyan, sanal ortamda da bu davranışları sergileyen, teknolojik gelişmelere açık anne babadır (Yay, 2019).

2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

2.1.Zorbalık Nedir?

Zorbalık 1970’li yılların başında sistematik bir şekilde araştırılmaya başlanmıştır. Birkaç yıl bu araştırmalar İskandinavya ile sınırlı kalmıştır. 1980’lerin sonu 1990’ların başı İngiltere, Hollanda, İspanya, ABD, Kanada ve Japonya da dikkat çekmeye başlamıştır (Olweus ve Hart 1993).

Olweus (1994)’e göre bir kişi, bir veya birden fazla kişinin olumsuz davranışlarına devamlı maruz kaldığında zorbalığa uğruyor demektir. Bir kişinin kasıtlı olarak bir başkasına zarar vermesi ya da zarar vermeye çalışması olumsuz bir eylemdir. Olumsuz eylemler; sözlerle veya surat asmakla, fiziksel temasla, müstehcen hareketler yapmak ya da başka birinin isteklerine uymayı reddetmek gibi çeşitli davranışlarla yapılabilir. Zorbalık teriminin kullanılabilmesi için; güç ve kuvvet dengesizliği de olmalıdır. Olumsuz eylemlere maruz kalan kişi kendini savunmakta güçlük çeker ve tacizci veya tacizcilere karşı çaresizdir.

Olweus (2010) daha genel bir ifade ile zorbalık davranışının “kasıtlı” olarak tanımlanabileceğini ve bu tanıma göre zorbalık olgusunu aşağıdaki gibi tanımlamıştır:

- Kasıtlılık, zarar verme, saldırgan davranışlar
- Zaman içinde tekrar tekrar etmesi
- Kişiler arası güç ve kuvvet dengesizliği

Zorbalığın büyük bir kısmının hedef alınan kişinin bir tahrik unsuru olmaksızın gerçekleştiği de söylenebilir. Bu tanım zorbalığın bir istismar biçimi olarak değerlendirilebileceğini açıkça ortaya koymaktadır.

Sharp ve Smith (2002) zorbalığı; “gücün sistemli bir şekilde kötüye kullanımı” olarak tanımlamaktadır. Sosyal gruplarda güç; yeterliliğe, büyüklüğe, bireyin etkisine ve hiyerarşiden kaynaklı olan güç ilişkilerine bağlıdır. Bu sahip olunan güç kötüye kullanılabilir. Gücün sistematik bir şekilde kötüye kullanılması da zorbalığı ortaya çıkarmaktadır.

Besag (1989)’a göre zorbalık; güçlü kişilerin haz almak ya da çıkar sağlamak amacıyla, zorbalığa karşı koyacak güçte olmayan kişilere fiziksel, psikolojik, sosyal ve sözel yolla sürekli olarak üzüntü veren saldırılarda bulunmasıdır.

Zorbalık farklı başlıklar altında değerlendirilmiştir. Pişkin (2002), sözel zorbalık; alay etme, dalga geçme, sataşma, kızdırma, takma isim verme gibi davranışlar, fiziksel zorbalık; itme, tekme atma, tokat atma gibi davranışlar, dolaylı zorbalık; arkadaş

ortamında yalnızlaştırma, dışlama, dedikodu veya söylenti çıkarıp yayma gibi davranışlar, davranışsal zorbalık; bireyi tehdit etme, eşyalarına ve malına zarar verme gibi davranışları içerdiğini belirtmektedir.

Yaman ve ark. (2011), bilişim ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler sayesinde, özellikle gençlerin yaşamlarının önemli bir parçası haline geldiğini öğrencilerin okullarda göstermiş olduğu zorbalığı, internet ve elektronik araçları kullanarak sanal ortamda göstermeye başladığını ifade etmektedir. Bunun sonucunda da zorbalığın bir biçimi olarak siber zorbalık ortaya çıkmıştır.

Ayas ve Horzum (2010)'a göre günümüzde zorbalık okullarda karşılaşılan bir sorun haline gelerek, artık araştırmalara konu olmaya başlamıştır. Teknolojinin gelişmesiyle, yaygın kullanılmaya başlanması zorbalığı geniş bir alana yaymaya başlamıştır ve teknolojiyi de içine alan yeni bir kavram ortaya çıkmıştır.

2.2.Siber Zorbalık Nedir?

Siber zorbalık, dijital teknolojiler kullanılarak yapılan bir zorbalık türüdür (UNICEF, 2023). Belsey (2023)'e göre Siber zorbalık, bir kişinin ya da bir grup insanın kasten başkalarına zarar vermeyi amaçlayan, sürekli devam eden ve düşmanca davranışlar sergileyerek bilgi ve iletişim teknolojileri araçlarını kullanılmasdır.

Siber zorbalık, “bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak birey ya da gruba, özel ya da tüzel kişiliğe karşı yapılan teknik ya da ilişkisel tarzda zarar verme davranışlarının tümü” olarak tanımlanmıştır (Arıca, 2011). Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK, 2023) tarafından siber zorbalık ise; “başka bir kişiyi taciz ya da tehdit etmek, utandırmak veya hedef almak için teknolojik platformların kullanımınıdır.”

Patchin ve Hinduja (2008)'ya göre siber zorbalık kısaca, elektronik metinler aracılığıyla kasten ve tekrar eden zarar verme durumudur. Siber zorbalığın ortaya çıkabileceği başlıca araçlar cep telefonu ve bilgisayarlardır. Bilgisayarlar internette birçok sitelere erişimi sağlarken ve e-posta hizmeti sunarken, cep telefonları bunlara ek olarak sesli arama ve mesaj gönderme olanağı sağlamaktadır. Hal böyleyken siber zorbalık dünyada ciddi bir sorun haline gelmekte ve araştırmalara konu olmaktadır (Seçkin, 2017).

Campbell (2005)'a göre siber zorbalık, zorbalılar tarafından yeni bir araç olarak ortaya çıkan e-posta, metin, cep telefonu, cep telefonu kameraları, sohbet odalarını kullanarak başkalarına zarar vermeleridir. Siber zorbalığın tanımlarına bakıldığında ortak olan yönler şunlar olarak görülmektedir:

- Bilgi ve İletişim Teknolojileri araçlarını kullanmak (BİT)
- Kasten yapmak
- Sürekli devam eden zarar verici davranışlar sergilemek

Siber zorbalık ile zorbalık hem süreç olarak hem uygulama biçimi hem de etki itibari ile birbirinden farklı zorbalık çeşididir. Zorbalıkta; genellikle zorbalık yapılan kişi tanıdık bir kişidir ve fiziksel olarak daha güçsüz konumdadır. Zorbalık okul veya yakın çevre, mahallede de gerçekleşir. Siber zorbalıkta, zorbalık yapılan kişi çoğu zaman tanınmayan kişilerdir ve bilgi iletişim teknolojileri araçlarını iyi kullanabilen, bu konuda bilgi sahibi olan kişiler tarafından gerçekleşir. Zorbalık yine, aynı ortamda ve fiziksel olarak yaşanırken, siber zorbalık, her an her ortamda yaşanabilmektedir ve psikolojik olarak etkisi daha sarsıcı olabilmektedir (Şahin ve Akbaba, 2017).

Seçkin (2017)'in Willard (2007)'den aktardığına göre siber zorbalık davranışı farklı şekillerde olabilir. Bunlar:

- **Aşağılama:** Zorbalığa uğrayan kişi hakkında asılsız, onur kırıcı, acımasızca yapılan konuşmalardır. Sanal ortamda mağduru üzen, aşağılayan, utandırmaya sebep olan davranışlardır.
- **Dışlama:** Belirli bir birey ya da grup tarafından istenilmeyen bir kişinin elektronik ortamda istenmemesi, engellenmesi veya kısıtlanmasıdır. Bir forumda, dijital ortam oyunlarında oynarken bu durumla karşılaşılabilir. Mağdur üzerinde duygusal olarak olumsuz etkileri görülebilmekte ve onu yalnızlaştırabilmektedir.
- **Sanal Takip:** Kurban olarak seçilen kişiye, devamlı olarak korkutma veya tehdit mesajları gönderilmesidir. Mağdura devamlı bu tür mesajların gelmesi psikolojik olarak kötü etki bırakabilir.
- **Siber Taciz:** Hedeflenen kişiye saldırgan bir tutumla tekrarlayıcı mesajların gönderilmesidir. Burada amaç mağduru saygınlığını azaltmak ve mağduru zor durumda bırakmak olabilir.
- **Kimliğine Bürünme:** Burada hedef seçilen kişinin hesabı ele geçirilerek, arkadaşlarına ya da başkalarına ulaşarak iletişime geçilmesi, uygun olmayan mesajlar gönderilmesi kişiyi zor bir duruma düşürerek ona zarar vermek amaçlanmaktadır.
- **Özel Bilgilerin Paylaşılması:** Kişiler arasında paylaşılan özel sohbetlerin veya görüntülerin dijital ortamda paylaşımı yapılarak yayılmasına neden

olmaktır. Siber zorba, kişilerin bilgilerini ele geçirip yayılmasını sağlayarak, onları zor bir durumda bırakmaktadır.

- **Tuzağa Düşürme:** Kişi ya da kişileri kandırarak kendisi ile ilgili gizli, utanç verici bilgilerini öğrenerek, sonra bu bilgileri internet ortamında paylaşır, kişiyi mağdur etmektir. Siber zorba, burada niyetini gizler ve kişilerden sırlarını ve gizli bilgilerini alıp, başkalarıyla paylaşmaktadır. Kişiyi inciten, zor duruma sokan bir durumda bırakmaktadır.

Yaşanılan bu siber zorbalıklar mağdur üzerinde olumsuz birçok etkiye sebep olmaktadır. Kişinin yaşam kalitesinin düşmesine, sosyal ilişkilerinde sıkıntılar yaşamasına, psikolojik olarak yıpranmasına neden olmaktadır. Olaylara bu boyutta bakıldığı zaman herkes mağdur duruma düşebilir, zorbalığın nereden, nasıl, ne şekilde geleceği de bilinmemektedir. Sanal ortamda gerçekleşen bu zorbalıkta bugünün zorbası yarının mağduru olabilir. Bu yönde dikkate alındığı zaman aslında siber zorbalıkla başa çıkılmasının hayli zor olduğu görülmektedir (Willard, 2007).

2.2.1.Siber zorbalığın nedenleri

Özdemir ve Akar (2011)'a göre; siber zorbalık oldukça geniş bir kapsamda yayılmaya başlamıştır. Bunun nedenlerine bakacak olursak başta teknolojiye gelişmeler olduğunu görmekteyiz. Teknolojiye gelişmeler insanlar arasındaki iletişim biçimini etkilemiştir. Bilgisayar ve cep telefonu kullanımının artması siber zorbalığın ortaya çıkma sebeplerinden birisidir.

Hoff ve Mitchell (2009)'e göre; siber zorbalığın görülme nedenlerinden birisi de kişiler arasındaki arkadaşlık ilişkilerinin bozulmasından dolayı ortaya çıktığı belirlenmiştir. Kişiler arasındaki duygusal ilişkiler bittiği zaman birbirinden intikam almak, duyguların öfkeye evrildiği ve bu durumunda siber zorbalığa dönüştüğü bildirilmiştir. Ayrıca kişiler arası kıskançlık hissinin, hoşgörüsüzlüğün, çeteleşme durumlarının siber zorbalığın temelinde olduğu görülmüştür.

Seçkin (2017) siber zorbalığın görülme nedenlerinden birinin de siber zorbalık hakkında bilgi eksikliği olduğunu toplumdaki her kesimin bu konu hakkında farkındalığının artırılmasının gerektiğini savunmaktadır. Çoğu zaman yaşanan zorbalık olaylarından dolayı mağdur başına gelenleri kimseyle paylaşmamakta, ne yapmasını gerektiğini bilmediği için de kendisini çaresiz, köşeye sıkıştırılmış hissetmektedir.

Erden (2017)'in yaptığı araştırmada siber zorbalığın görülme nedenlerinden biri de; gençler arasında eğlence amaçlı kullanılmasıdır. Siber zorbalık yapan kişinin kimliğinin tespit edilmesinin zor olması, tehdit edici mesajların internet ortamında daha rahat söylenilmesi, zorbalık yapılan kişi ile yüz yüze olunmaması, sanal ortamda saldırgan tutumların kişiye haz vermesi sebeplerinden sayılmaktadır.

Akgül (2020) çeşitli kuramlara göre siber zorbalığın nedenlerine ilişkin açıklamaları şu şekildedir:

- Çocukların ya da ergenlerin içinde bulunduğu çevrenin etkisi
- Sanal ortamlarda kişinin içsel sansürün azalması
- Kişinin demografik ve psikolojik durumunun sosyal desteğe etkisi
- Bireyin algıladığı toplum baskısı, normlar ve tutumlar
- Siber zorbalık davranışının sonuçları ve sonucundan oluşan tutumlar
- Çocukların veya ergenlerin hedefinin engellenmesi, yaşadığı değer kaybı ve başarıya ulaşamama gibi ortaya çıkan gerginlikler
- Kışkırtan, iten ve engelleyen faktörler
- Motivasyonu artan siber zorbayla karşılaşma ve uygun bir mağdur olarak algılanmayı sağlayan davranışlar, buna karşın koruyan bir tedbirin olmaması

Willard (2002)'a göre sanal zorbalığa başvuranların bu davranışlara yönelme nedenleri de şu şekilde sıralanmıştır:

- Siber zorbalılar dijital ortamda kimliklerinin ortaya çıkma ihtimallerinin düşük olduğunu bildiği için rahat davranmaktadır.
- Zorbalık yapan kişi mağdura hiçbir şekilde zarar vermediklerini ve fiziksel bir zarara uğratmadıklarını düşünmektedir.
- Sanal zorbalığı başkalarının da yaptığından yola çıkarak, bu davranışının etik olmayan bir davranış olarak görmemektedir.
- Siber zorbalılar, kendilerine yapılan zorbalıktan dolayı, intikam almak için bu davranışa yönelmektedir.

Varjas ve ark. (2010); siber zorbalığa neden olan faktörleri içsel ve dışsal faktör olmak üzere iki sınıfta incelemiştir. İçsel faktörler olarak zorbanın duygusal durumlarından bahsedilebilir, bunlar intikam alma, kışkırtma, can sıkıntısı, kıskançlık, onay arayışı, duyguları yeniden yönlendirme, kendini daha iyi hissetme, yeni arkadaşlar kazanma, yeni bir şeyler deneyimleme gibi duygu durumları sıralanabilir. Dışsal faktörler

olarak ise yüz yüze gelmeme, kalıcı bir sonucun etkisinin olmaması, kurbanın farklı görünmesi gibi faktörlerdir.

2.2.2Siber zorbalığın özellikleri

Siber zorbalık, geleneksel zorbalık özelliklerinden ayrılmaktadır. Siber zorbalıkta bilgi iletişim teknolojileri araçları işin içine girdiği için yaygınlığı daha çok artmaktadır. Hinduja ve Patchin (2015) belirli başlıklar altında siber zorbalığın özelliklerini sıralamışlardır. Bu özellikler şu şekildedir:

- **Kimliğin belirsizliği:** Geleneksel zorbalıkta, zorbalığı yapan kişi bilinirken siber zorbalıkta zorbalık yapan kişinin kimliği bilinmemektedir (Li, 2008). Sanal ortam uygulamaları olan sosyal medya, e-posta, anlık mesajlaşma, çevrim içi oyun siteleri gibi uygulamalar olan dijital ortamlarda takma kullanıcı isimleri kullanıldığı için, zorbanın kimliği tespit edilememektedir (Hinduja ve Patchin, 2015). Yaptıkları davranışları klavyenin arkasına saklanarak yapan zorbalar mağdurun hayatını olumsuz yönde etkilemektedir (Mishna ve ark., 2012). Zorbalık davranışını gerçekleştirenin kimliğinin belirsiz olması mağduru yakınlarından şüphe etmeye kadar korku ve tedirginliğin içine düşürecektir. Korku ve tedirginlik duyan mağdur kendisini köşeye sıkışmış ve çaresiz hissetmesine neden olacaktır (Hines, 2011).
- **Engellerin Olması:** Siber zorbalığı gerçekleştiren zorbanın rahat ve serbest olmasıyla davranışlarının tüm sorumluluğundan ve engellerinden kurtulmasıdır. Davranışlarını sınırlandıran durumların ortadan kalkması, dürtüsel olarak gerçekleşen davranışların kontrol altına alınmasını zorlaştırmaktadır. Siber zorba, sanal ortamda gerçekleştirdiği zorbalığın mağdurun ne denli fiziksel, duygusal, psikolojik olarak ne kadar olumsuz etkilediğinin farkında değildir. Mağdura zarar vermektense ziyade şaka amaçlı yaptığını ifade etmektedir (Hinduja ve Patchin, 2015). Siber zorbanın kimliğinin gizli olması, mağdur ile yüz yüze olmaması zorbalığın büyümesine, abartılmasına neden olmaktadır. Siber zorba normal hayatta yapamayacağı şeyleri sanal ortamda engelini olmamasından dolayı rahatlıkla yapabilmektedir (Hines, 2011).
- **Öz Farkındalığın Kaybedilmesi:** Kişilerin yaptığı davranışların farkına varamamasıdır. Kişi dijital ortamda iletişim kurarken, kendi davranışlarına

dair sorumluluğunu, farkındalığını en alt düzeye düşürerek kendini baskı altından kurtarmaktadır (Hinduja ve Patchin, 2015). Zorbanın sergilemiş olduğu davranışlar mağduru ne denli etkilediğinin farkındalığı olmadığı için davranışlarını kontrol edememektedir. Bu nedenle zorba mağdura yüz yüze yapılan zorbalıktan daha fazla zarar verici davranışlar sergilemektedir (Hines, 2011).

- **Denetimsizlik:** Dijital ortamda herhangi bir uygulamadan gönderilen mesajlar, cep telefonundan gönderilen mesajlar, e-postalar herhangi bir şekilde denetimi yapılmamaktadır. Ayrıca gönderilen zararlı içerikler engellenmemektedir (Hinduja ve Patchin, 2015). Günümüzde dijital yerli olarak doğan çocuklar ebeveynlerinden daha iyi interneti kullanabilmekte ve ebeveynler çocuklarının sanal ortamlardaki etkinliklerini denetlemekte yetersiz kalmaktadır.
- **Sayırsız Kurbanı Ulaşabilme:** Geleneksel zorbalık belirli bir zamanda ve belirli bir yerde gerçekleşirken, siber zorbalık her an, her yerde gerçekleşebilir (Li, 2008). Geleneksel zorbalığın yaşandığı yerler okul, mahalle gibi çevrelerden uzaklaşınca mağdur rahatlayabilmektedir. Ancak siber zorbalıkta zorba mağduru her şekilde rahatsız etmeye devam eder (Hinduja ve Patchin, 2015). Bu durumdan da yola çıkılarak bazı araştırmalarda buna kesintisiz zorbalık olarak adlandırmışlardır (Mishna ve ark., 2012).
- **Sayırsız Seyirci Topluluğu:** Siber zorbalığın geleneksel zorbalıktan bir farkı da çok geniş bir alana hızlıca yayılabilmesidir (Strom ve Strom, 2006). Mağdura yönelik kırıcı, üzücü, aşağılayıcı içerik kısa zamanda birçok kişiye ulaşabilmektedir (Hinduja ve Patchin, 2015).
- **Güç Dengesizliğinin Olması:** Hangi zorbalık olursa olsun taraflar açısından güç dengesizliği bulunmaktadır. Siber zorbalıkta da zorbanın mağdurdan daha iyi bilgi iletişim teknolojilerini kullanabilmesi, sanal ortamlarda daha üst konumlarda olması, mağdurla ilgili içeriklerin kaldırılması hususunda zorbaya hiçbir yaptırımın uygulanmaması güç dengesizliğine örnek gösterilebilir (Menesini ve Nocentini, 2009).

Teknolojik araçlara kolaylıkla erişebilen ve bu araçları etkin bir şekilde kullanabilen bireylerin, siber zorbalık yoluyla kendilerini ifade etme veya başkalarına üstünlük kurma eğiliminde olabildikleri görülmektedir (Walker, 2010). Dijital ortamı

sadece oyun aracı olarak görmek ve bu ortamda yaşananların gerçek yaşamı etkilemeyeceğinin düşünülmesi, karşımızdaki bireye istediğimiz şekilde nasıl hissettiğini önemsemeyerek istediğimizce davranabilme hakkına sahip olma anlayışı siber zorbalığa neden olmaktadır (Willard, 2007).

Siber zorbanın kişilik özelliği aşağıda tabloda belirtilmiştir (Yaman ve ark., 2011).

Tablo 2.1. Siber Zorbalıların Kişilik Özellikleri	Kaynak: Yaman ve ark., 2011
Siber zorbalara sanal ortamda mağdurlara saldırganca davranırlar.	Okul hayatları sıkıntılıdır. Ders notları düşüktür.
Siber zorba amacını internet ortamına erişebildiği her yerden devam ettirir. Ön yargı ve öfke ile hareket ederler.	Başkalarına baskı yapmak için sanal ortamı seçerler.
Madde kullanabilirler.	Öz saygıları yüksektir, kendilerine güvenirlir.
İntikam alma güdüsüyle hareket ederler.	Teknolojiyi kullanma becerileri yüksektir.
Aileleriyle ilişkileri zayıftır.	Kimliğini gizleyerek zorbalık yapar.

Siber zorbalı mağdurlar ve zorbalığa uğramamış kişilere göre sosyal desteğe daha çok ihtiyaç duydukları, asosyal davranışlar sergilemeye yatkın oldukları, akıl sağlığı merkezine daha çok başvuru yaptıkları bulunmuştur (Yaman ve ark., 2011).

2.2.3.Siber zorbalık türleri

Hinduja ve Patchin (2008), bilgi ve iletişim teknolojileri araçları ile kasten ve sürekli olarak sanal ortamda zorbalık yapıldığını ifade etmektedir. İçerik paylaşımı, incitici, aşağılayıcı, hakaret içeren mesajlar gibi farklı şekillerde sanal zorbalık yapılmaktadır. Literatürde bununla ilgili birçok araştırmanın yapıldığı görülmekte ve siber zorbalık davranışları şu şekilde belirtilmektedir:

- Kişiyile sanal ortamda alay edilmesi
- Alçakça tavırlar sergilenmesi
- Kişiyeye uygunsuz takma isimler verilmesi
- Kişilerin tehdit edilmesi
- Kişileri yapılan etkinliklerde kasten dışlanması
- Mail yoluyla gönderilmesi
- Cinsel içerikli söylemler anlık mesajlaşma sırasında dile getirilmesi

Anderson (2010)'a göre sanal zorbalık davranışları bunları da içermektedir:

- Kişilerin kullanıcı adı, şifre gibi özel hesap bilgilerini ele geçirip kişiyi zora sokma, zarar verme

- Kişisel sayfa, profil, blog veya web sitesi gibi hesapları ele geçirip kontrol etme, bilgileri kullanma
- Kişilerin teknolojik araçlarını ele geçirip kullanılmasını önleme

Siber zorbalık davranışları; görsel içerikler (internette video, resim paylaşma), dışlama (dijital ortamlardan atma), yazılı ve sözlü davranışlar (hakaret etme, tehdit etme, yorum yazma, rahatsız edici çağrı yapma), sahte hesaplarla özel bilgileri ele geçirme, başka biri gibi davranarak hesap açma, yorum yapma gibi birçok davranışlar sıralanabilir (Nocentini ve ark., 2010).

Bu saydığımız birçok siber zorbalık davranışları dışında Willard (2007) ın yaptığı araştırmada siber zorbalık davranışı sekiz başlıkta açıklanmıştır:

- **İftira Atma / Kötüleme:** Bir kişi hakkında ona zarar verecek, onu karalayacak biçimde asılsız söylemler yayma, aşağılayıcı, kırıcı ifadeleri internet sayfasında yayımlama ve e-mail, mesaj yoluyla bu bilgileri başkalarıyla paylaşma şeklinde tanımlanabilir (Kowalski ve ark., 2012). Siber zorbalılar mağdur hakkında uydurdukları bilgileri internet sitelerinde, sosyal medyada ya da bloglarda paylaşabilmektedir (Hines, 2011). Zorbanın amacı; mağdurun sosyal ilişkilerine zarar vermek ve saygınlığını azaltmaktır (Willard, 2007). Asılsız bilgiler kısa süre içerisinde sanal ortamda çok hızlı bir şekilde yayılabilmektedir (Hinduja ve Patchin, 2015).
- **Başka Kimliğe Bürünme:** Özellikle sosyal medya mecrasında yapılan davranıştır. Sahte profiller oluşturularak sanal zorbalık gerçekleştirilir. Zorba mağdur adına uygunsuz, olumsuz bilgiler paylaşarak ona zarar vermeyi hedefler. Sosyal ilişkilerini bozmayı, itibarını zedelemeyi amaç edinir. Sanal ortamda başka bir kimliğe bürünme kolaylaşmaktadır. Bundan yola çıkarak gönderilen bilgiler kim tarafından gönderildiği, bilgilerin doğruluğunu ispatlamak zordur (Willard, 2007; Nocentini ve ark., 2010; Hines, 2011; Kowalski ve ark., 2012; Hinduja ve Patchin, 2015).
- **Bilgileri Ortaya Çıkarma:** Birinin gizli veya sır olan bilgilerini internet ortamında e-mail, mesaj, internet sitesi, blog gibi uygulamalarda başkalarıyla paylaşılmasıdır. Bireyden izin almadan resim ya da videosunu çekmek, onun telefonundaki mesajları izin almadan okumakta bu zorbalığın bir parçasıdır. Ayrıca bir kişiyi tehdit etmek ya da intikam almak için de bu durum kullanılabilir (Willard, 2007).

- **Hile / Aldatma:** Kişinin güvenini kazanarak gizli ya da sır olan bilgilerini başkalarıyla paylaşmaktır. Birey internet ortamında tanıştığı kişiye bir süre sonra güvenir ve gizli, sır olan bilgilerini, görsellerini onunla paylaşır. Zorba mağdurun güvenini boşa çıkartarak paylaştığı bilgileri paylaşır (Willard, 2007).
- **Dışlama:** Bu zorbalık çeşidinde, sosyal medya, çevrim içi oyunlar, forumlar, anlık mesaj gönderme grup uygulamaları gibi ortamlarda kişiyi istememek, ortamdaki uzaklaştırmak, engellemek gibi durumlarla karşı karşıya bırakılmasıdır. Kişiyi yalnızlaştırarak kötü hissetmesine neden olmaktadır (Willard, 2007).
- **Siber Taciz:** Kişiye ürkütücü ve aşağılayıcı tehdit içeren mesajları sürekli göndermektir. Zorba karşı tarafın adres bilgilerinin isteyerek, onu döveceğini öldüreceğini söyleyerek korkmasını sağlamasıdır (Willard, 2007).
- **Rahatsız Etme:** Tehdit/ taciz ile benzetilmektedir. Burada zorba kaba konuşur, uygunsuz fotoğraflar, videolar gönderir, mağdurun hoşuna gitmeyecek küçük düşürücü, kötü mesajlar gönderir. Tehdit / tacizden ayrılan yönü ise tekrarlı bir şekilde yapılmasıdır. Bu davranış tek taraflı yapılıdır. Mağdur gelen iletişimi keserek gelen mesajları engellemeye çalışır (Willard, 2007; Kowalski ve ark., 2012).
- **Şiddetli Tartışma:** Dijital ortamda karşılıklı olarak yapılan sinirli, gergin, öfkeli ve hakaret içeren konuşmanın yapılmasıdır. Karşılıklı tartışılırken tahrik etmek, hakaret, küfür gibi söylemlerle mağdurun sindirilmesi söz konusudur. Genellikle internet ortamında forumlarda, çevrimiçi oyunlarda, sosyal medyada, grup mesajlaşmalarında yaşanmaktadır. Herkese açık olarak gerçekleşen bu olayda, olayın dışındakiler ya bir tarafı desteklemekte ya da kişileri sakinleştirmeye çalışmaktadır (Willard, 2007).

Willard (2007)'ın yapmış olduğu araştırmada başlıklar bu şekilde sıralanmıştır. Ancak gün geçtikçe yeni siber zorbalık türleri eklenmiştir. Bunlar; mağdurun izni olmaksızın cinsel içerikli fotoğrafların başkalarıyla paylaşılması, çevrimiçi oyunlarda bilerek yapılan taciz anlamına gelen çevrimiçi oyunbozanlık, sosyal medyada ya da internet sayfalarında devamlı hakaret ve hoşna gitmeyen sözler söyleme, bir kişi başka bir kişi ile tartışırken çevredekilerin bunu cep telefonu ile kayda alması başkalarıyla paylaşması ya da göndermesi gibi birçok yeni davranışlar ortaya çıkmıştır (Kowalski ve ark., 2012).

Arıcağ (2011) siber zorbalığı iki türe ayırmıştır. Bunlar; elektronik zorbalık ve elektronik iletişim zorbalığıdır. Elektronik zorbalık; teknik boyut olan teknolojik araçların kullanımına zarar veren e-mail içerikleri ya da şifrelerin ele geçirilmesidir. Elektronik iletişim zorbalığı ise; kişiye duygusal olarak zarar veren aşağılayıcı, üzücü, hakaret içeren mesajlar ve uygunsuz fotoğraflar göndermektir.

2.2.4.Siber zorbalık araçları

Siber zorbalık bilgi ve iletişim teknolojileri araçları ile yapıldığı için zorbaların kimlikleri gizlenmektedir. En çok e-mail ve cep telefonları ile sanal zorbalık yaptıklarını bildirmişlerdir (Slonje ve Smith, 2008). Siber zorbalığın %32'si cep telefonundan mesaj atma, %16'sı sohbet odalarında, %10'u resim veya videoların izinsiz paylaşılması ile meydana geldiğini bildirmiştir (Smith ve ark., 2006; Raskauskas ve Stoltz, 2007; Hinduja ve Patchin, 2008). Li (2007)'ye göre siber zorbalığa maruz kalma %33'ü değişik teknolojik araçlar, %33'ü sohbet odaları, %20'si e-mail ile, %13'ü cep telefonu ile gerçekleşmiştir.

Teknolojide yaşanan gelişmeler beraberinde siber zorbalığında yaygınlaşmasına neden olmuştur. Siber zorbalığa bakıldığında farklı araçlarla gerçekleştiği saptanmıştır (Rogers, 2010). Siber zorbalık davranışı bilgi ve iletişim teknolojileri araçları ile bu mecralarda gerçekleşmektedir. Bunlar; anlık mesajlaşma uygulamaları, e-mail, sosyal medya, sohbet odaları, cep telefonu, bloglar, forumlar, web siteleridir.

- **Anlık Mesajlaşma Uygulamaları:** Anlık mesajlaşma eş zamanlı, anında dönüt veren uygulamalardır. İki ya da daha fazla kişi ile iletişim kurulmasıdır. İletişim kurarken kamera, monitör, mikrofon gibi yardımcı unsurlarda işin içerisine girmektedir. Hem ses hem görüntü ile yüz yüzeymişçesine görüşülmesidir (Willard, 2007).

Siber zorba anlık mesajlaşmada sahte profiller oluşturma, başka gruplara kişilerin anlık mesajlarını gönderme, aşağılayıcı, hakaret edici ve kaba sözler ile karşıdaki kişiye zarar verebilirler. Zorba anlık mesajlaşma şifrelerini kırabilir, uygulama sayfalarına gizlice sızabilirler (Yaman ve ark., 2011).

- **Cep Telefonu:** Cep telefonu en çok kullanılan bilgi ve iletişim teknolojileri araçlarından. Bu yüzden siber zorbalık aracı olarak çok rahat kullanılabilir. Siber zorba mağdurun izni olmadan çektiği fotoğraf, video gibi materyalleri mağduru üzme, utandırmak amacıyla başkalarıyla paylaşabilir. Cep telefonu ile tehdit edici mesajlar, e-mail gönderebilir,

birçok kez sessiz arama yaparak mağduru rahatsız edebilir. Ayrıca mağduru telefonla başkalarını rahatsız ederek mağduru zor durumda bırakabilir (Bhat 2008; Rogers 2010).

- **Sohbet Odaları:** Birden fazla kişinin aynı anda gerçekleştirdiği yazılı olarak iletişim kurdukları platformlardır. Sohbet odaları sadece odadaki kişilere açıktır. Kişi kendi sohbet odasını açabilir, istediği kişiyle konuşabilir, istemediği kişiyi odadan atabilir, gerçek kimliklerini gizleyebilirler (Bauman, 2007). Sohbet odalarında hakaret içeren sözler söylenebilmekte, kavgalar çıkabilmektedir. Ayrıca sohbet odalarındaki kişiler kendileri ile ilgili gerçek bilgiler vermemekte farklı biri gibi kendini tanıtabilmektedir (Kowalski ve ark., 2012).

Sohbet odalarında oluşturulan sanal topluluklar insanların gerçek yaşantılarından kaçma olanağı tanır. Bu ortama katılan kişiler yaşamlarında duygusal ve psikolojik ihtiyaçlarını gidermek için katıldıklarını belirtmişlerdir. Zamanla kişiler bu ortamlara bağımlılık kazanmakta bilgisayar başında geçen süre artmaktadır (Sayar, 2006).

- **E-mail:** Bireylere zarar veren ve olumsuz bir etki yaratabileceği için siber zorbalıkta kullanılabilir (Bauman, 2007). E-mail gönderici ve alıcı arasında olan bir iletişim şeklidir. Ancak bu iletişimin içeriği başka birilerinin eline geçmesiyle siber zorbalık kapsamına girmektedir (Bhat, 2008). Siber zorba e-maili birçok kişiye tek tuşla gönderebilme özelliğini kullanarak mağduru bilgilerini, fotoğraflarını ona zarar vermek, aşağılamak için kullanır. Zorbanın kimliğini tespit etmek zordur. Bu yüzden sıklıkla kullanılır (Kowalski ve ark., 2012).
- **Sosyal Ağ Siteleri:** Kullanıcılar kendilerine ait bir hesap açarak, kendi profillerini oluşturduğu ve arkadaş gruplarıyla iletişime geçtiği platformlardır. Sosyal ağ siteleri kişilerin bilgilerini, beğenileri, ilgilerini, bir konu hakkındaki düşüncelerini, fotoğraf ve video paylaşma imkanı sunmaktadır (Hinduja ve Patchin, 2015). Sosyal ağ sitelerini incelediğimizde kişilerin arkadaşlık ilişkilerini, sosyal çevreye bağlılığını, kendini aidiyet duygusu geliştirme fırsatı sağlar. Facebook, twitter, instagram, tiktok gibi sitelerin kullanıcıları gün geçtikçe artmaktadır. Bu sebeple zorba sahte hesaplar oluşturularak farklı biri gibi davranıp kişilere yaklaşır. Mağduru hesabını ele geçirerek

onun adına aşığalayıcı ve zarar verici paylaşımlar yapabilmektedir (Bhat, 2008; Rogers, 2010).

- **Bloglar (Web Günlüğü):** Kişilerin teknik bilgi gerektirmeden istediği, ilgi duyduğu konular hakkında web sayfalarına günlük gibi yazılar yazmalarınıdır. Bloglar web siteleri ile tartışma gruplarının birleşimiyle oluşur. Bu web günlüklerinde blog sahibi düzenli olarak yazılar yazmakta ve yazılar hakkında okuyanlardan görüş belirtmelerini istemektedir. Zorbalar bloglarda kişileri zor duruma düşürmek, utandırmak, alay etmek, saldırmak amacıyla kullanabilmektedir. Yine siber zorba okuldaki arkadaşları hakkındaki kötü düşüncelerini bloglar aracılığıyla yapabilmektedir (Bhat, 2008).
- **Forumlar:** Bir konu hakkında bilgi sahibi olan kişiler, birbirlerine yardım etmek amacıyla fikir alışverişinde bulunduğu tartışma gruplarıdır. Forumlarda iletişim kurmak için üye olmak gerekir ve üyelik ücretsizdir. Kullanıcı adı ve şifre ile giriş yapılır. Üye olunmadan da forumlar ziyaret edilir fakat yapılabilecek işlemler sınırlıdır. Forumlarda ilgili başlıklar altına üyeler yorum yazabilir. Bu gruplarda yakın arkadaşlıklar, dostluklar kurulabilir. Siber zorbalar forum sitelerinde kişilerin yorumlarıyla alay edebilir, hakaret edici, tehditkar mesajlar yazabilir ve kişilerin saygınlığını azaltabilirler (Yaman ve ark., 2011).
- **Web Siteleri:** Web sitelerini insanlar kendilerini tanıtmak, özel ilgi alanlarını göstermek, mal ve hizmet karşılığı tanıtımlar yapmak gibi birçok işlemleri bu alanda yapabilmektedir (Kowalski ve ark., 2012). Birçok olumlu yönü olduğu gibi siber zorbalık için olumsuz yön teşkil etmektedir. Siber zorbalar mağdur hakkında küçük düşürücü bilgiler ve utanç verici görüntüler yayımlayabilir. Willard (2007) siber zorbaların başkalarını küçük düşürmek zor duruma düşürmek için web sitesi kurabileceklerini belirtmiştir. Web sitelerinde kötü yorumlar ve hakaret edici mesajlar yazılabilir.
- **Çevrimiçi Oyunlar:** İnternetin hayatımıza girmesiyle eğlenmek için birçok oyun oynama olanağı sunmaktadır. Bu oyunlar bazen tek başına bazen de karşılıklı ya da grup şeklinde oynanabilmektedir. İnsanların birbiriyle iletişim kurmasını sağlamaktadır. Oyunlarda kişiler farklı bir

kimlikle katıldıkları için karşısındakine daha saldırgan, tehditkar ve kaba bir üslup kullanmasına yol açabilmektedir (Willard, 2007).

2.3.Siber Mağduriyet

Dijital teknolojilerin bireylerin gündelik yaşamına entegre olmasıyla birlikte, çevrim içi ortamda karşılaşılan riskler de artış göstermektedir. Bu risklerden biri olan siber mağduriyet, bireylerin siber zorbalık, dolandırıcılık, taciz, nefret söylemi, kişisel veri ihlalleri veya diğer dijital saldırılar nedeniyle mağdur olması durumudur (Patchin ve Hinduja, 2015). Özellikle çocuk ve ergen yaş grubundaki bireylerin dijital ortamlarda daha fazla zaman geçirmesi, bu grubun siber mağduriyete maruz kalma olasılığını artırmaktadır (Kadiroğlu ve Akay, 2024). Son yıllarda yapılan araştırmalar, siber mağduriyetin sadece çevrim içi saldırıya maruz kalma ile sınırlı olmadığını, bireylerde duygusal yalnızlık, depresyon, kaygı, akademik başarısızlık ve sosyal geri çekilme gibi çok boyutlu etkiler yarattığını ortaya koymaktadır (Yurdakul ve Ayhan, 2021; Kara ve Aslan, 2025). Örneğin, Kadiroğlu ve Akay (2024), pandemi sürecinde siber mağduriyet yaşayan ergenlerde yalnızlık düzeyinin anlamlı biçimde arttığını belirtmiştir.

Literatürde siber mağduriyet genellikle siber zorbalığın mağdur boyutu olarak ele alınmakla birlikte, bu kavramın bağımsız olarak incelenmesi gereken özgül bir yapı taşıdığı da son çalışmalarla vurgulanmaktadır. Sevilgen ve Tolan (2025) tarafından yapılan sistematik bir derleme çalışmasında, Türkiye'de 2010–2022 yılları arasında yayımlanan 29 çalışmanın incelenmesiyle siber mağduriyetin giderek yaygınlaştığı, internet bağımlılığı ve dijital okuryazarlık düzeyinin bu durumu etkileyen önemli değişkenler olduğu tespit edilmiştir.

Akgül (2023), Türk ergenleriyle yaptığı çalışmasında Rutine Etkinlikler Kuramı çerçevesinde, bireyin çevrim içi ortamdaki davranış biçimlerinin (örneğin sık çevrim içi olma, özel bilgileri paylaşma) siber mağduriyet riskini artırdığını göstermiştir. Bu kuram bağlamında, koruyucu faktörlerin (ebeveyn denetimi, dijital farkındalık, güçlü sosyal destek ağı) varlığı, bireylerin çevrim içi ortamlarda daha güvende kalmasını sağlayabilir. Siber mağduriyet üzerine yapılan güncel çalışmalar ayrıca üstün yetenekli öğrenciler, dezavantajlı sosyoekonomik gruplar ve dijital okuryazarlığı düşük bireyler gibi çeşitli özel gruplara odaklanmıştır. Kara ve Aslan (2025), üstün yetenekli gençlerde siber mağduriyetin benlik saygısı ve öznel iyi oluş düzeyiyle negatif ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Bu bulgu, bireysel özelliklerin siber mağduriyete karşı bir tampon işlevi görebileceğini göstermektedir.

2.3.1.Siber mağduriyeti etkileyen faktörler

Siber mağduriyet, bireyin dijital ortamlarda maruz kaldığı olumsuz, zarar verici ve istenmeyen davranışlara karşılık gelen bir durumdur. Bu mağduriyet biçimi, bireyin yalnızca dijital kimliğini değil; aynı zamanda psikolojik, sosyal ve akademik bütünlüğünü de etkileyebilmektedir. Son yıllarda yapılan çalışmalar, siber mağduriyetin oluşumuna zemin hazırlayan çeşitli bireysel, ailesel, çevresel ve dijital faktörleri ortaya koymuştur (Sevilgen ve Tolan, 2025).

Cinsiyet ve yaş, siber mağduriyetin belirleyicileri arasında yer almaktadır. Bazı çalışmalarda kız öğrencilerin siber mağduriyete daha açık olduğu, bazı çalışmalarda ise erkek öğrencilerin daha fazla mağduriyet yaşadığı belirtilmiştir (Kowalski ve ark., 2014). Bu çelişkinin, kullanılan sosyal medya platformları, kültürel yapı ve dijital davranış farklılıklarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Ayrıca yaş ilerledikçe, internet kullanım süresinin ve dijital etkileşimin artması nedeniyle mağduriyet riski de artmaktadır (Kara ve Aslan, 2025).

Bireylerin dijital davranışları, özellikle kişisel bilgi paylaşımı, herkese açık profil kullanımı ve tanımadığı kişilerle iletişim kurma gibi eylemler, siber mağduriyet riskini artırmaktadır. Akgül (2023), Rutine Etkinlikler Kuramı bağlamında, çevrim içi ortamda yoğun vakit geçiren, koruyucu dijital davranışları olmayan bireylerin daha yüksek mağduriyet riski taşıdığını belirtmektedir.

Psikososyal faktörler de bu süreçte önemli rol oynamaktadır. Düşük benlik saygısı, yalnızlık hissi, sosyal desteğin yetersizliği ve içe dönüklük gibi bireysel özellikler, bireyin çevrim içi ortamlarda daha savunmasız olmasına neden olabilmektedir (Yurdakul ve Ayhan, 2021). Kara ve Aslan (2025)'ın üstün yetenekli gençlerle yaptığı araştırmada, benlik saygısı düşük bireylerin siber mağduriyet düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Ailevi etkenler ise çocuk ve ergen bireylerde siber mağduriyetin en önemli koruyucu ya da risk artırıcı unsurlarından biridir. Etkili ebeveyn denetimi, açık iletişim ve dijital rehberlik, çocukların çevrim içi ortamda karşılaşılabilecekleri risklere karşı farkındalık geliştirmelerine yardımcı olmaktadır. Buna karşın ilgisiz veya aşırı serbest bırakılan çocukların, çevrim içi tehlikeleri daha az fark ettikleri görülmektedir (Kadiroğlu ve Akay, 2024).

Bir diğer önemli unsur da dijital okuryazarlık düzeyi ve bireyin çevrim içi güvenlik bilincidir. Dijital ortamda bilinçli hareket edemeyen, tehditleri tanıyamayan ve güvenlik önlemlerini uygulamayan bireylerin siber mağduriyet yaşama ihtimali daha

yüksektir. Sevilgen ve Tolan (2025)'ın sistematik derleme çalışması, dijital güvenlik eğitimi alan bireylerde siber mağduriyet düzeyinin anlamlı biçimde azaldığını göstermiştir.

Son olarak, okul ortamı ve akran ilişkileri de siber mağduriyetle ilişkilendirilmektedir. Özellikle okulda zorbalık yaşayan öğrencilerin, çevrim içi ortamlarda da benzer mağduriyetleri yaşama olasılığı bulunmaktadır. Zorbalığın hem fiziksel hem dijital ortamlarda birbirini besleyen bir dinamik oluşturduğu belirlenmiştir (Kowalski ve ark., 2014).

2.4.Siber Zorbalığın Yaygınlığı

Günümüzde internet kullanımı hızla artmaktadır. Verilere baktığımız zaman dünya nüfusunda internet kullanıcı sayısı 5,35 milyarı aşmış durumda olduğu ve sosyal medya kullanıcı sayısı ise 5,07 milyar olduğu, dünya nüfusunun %62,6'sına denk geldiği görülmektedir (We Are Social, 2024). Türkiye'deki verilere baktığımız zaman 2023'te evden internete erişimi olan hane oranı %95,5, internet kullanımı oranı 16-74 yaş bireylerde 2023 yılında %87,1 olarak görülmektedir. Cinsiyet ayrımında internet kullanımı erkeklerde %90,9 kadınlarda ise %83,3 olarak görülmektedir (TÜİK, 2023). İnternet kullanımının seneden seneye artış görülmesinde teknolojinin gelişmesi ve bilgi iletişim teknolojileri araçlarının hayatımızın bir parçası olarak dahil olmasının etkisi çok büyüktür. Artış gösteren bu oranlarda insanların yaşadığı siber zorbalığında artmasına sebep olmaktadır. Dünyada yapılan araştırmalara bakıldığında elde edilen sonuçlar bunu doğrular şekildedir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan bir araştırmada 10-17 yaş aralığı olan öğrenciler, düzenli olarak internet kullanan katılımcıların arasında yaklaşık olarak 1/5'inin siber zorbalığa bir şekilde karışmış olarak saptanmıştır. %12'si siber zorba, %4'ü siber mağdur, %3'ü ise hem zorba hem mağdur olarak belirlenmiştir (Ybarra ve Mitchell, 2004). İkinci kademedeki okuyan 6., 7., 8. sınıflarda okuyan öğrenciler arasında siber zorbalığın yaygınlığını ölçmek amacıyla yapılan araştırmada %4'ünün siber zorba olduğu, %11'i siber mağduriyet yaşadığı, %7'si ise hem zorba hem mağdur olduğu saptanmıştır (Kowalski ve Limber, 2007).

İnternet üzerinde yapılan bir araştırmada 18 yaş altı 384 çocuk ve gencin katıldığı siber zorbalığın yaygınlığını ölçmek için yapılan bir anket sonucuna göre; katılımcıların %11' siber zorba, %29'dan fazlası siber mağdur, %47'den fazlası siber zorbalığa tanık olduğunu bildirmiştir (Hinduja ve Patchin, 2006). Hinduja ve Patchin siber zorbalık

üzerinde birçok çalışma yapmışlardır. Bu çalışmalardan 2007 ve 2014 yılları arasında ikinci kademedeki okuyan öğrencilerin siber zorbalık düzeylerinin ortalamasına bakıldığında katılımcıların dörtte biri siber mağdur olduğu, yine katılımcıların beşte birinin ise siber zorba olduğu görülmüştür (Hinduja ve Patchin, 2015).

Slonje ve Smith (2008)'in Birleşik Krallıkta yaptığı çalışmada 11-19 yaş aralığında 770 çocukla anket yapmıştır. Anketin sonucunda %20'si siber zorbalığa uğramış ve tehdit edilmiş, %11'i ise başkasına siber zorbalık yapmış ve tehdit mesajı gönderdiğini bildirmiştir. Avustralya'da yapılan bir çalışmada Campbell (2005) ankete katılan 120 tane 8. Sınıf öğrencisinin %25'inden fazlası teknolojik yolla siber zorbalığa uğrayan birini tanıdığını, %11'inin siber zorbalık yaptığını, %14'ünün ise kısa mesajlarla hedef alındığını ortaya koymuştur.

Li (2006) yaptığı bir çalışmada katılımcıların %52'sinin siber mağdur olan birinden haberdar olduğunu, %25'inin siber zorbalığa maruz kaldığını, %15'inin ise siber zorbalık yaptığı belirlenmiştir. Çalışmada siber mağdur olanların %32'si siber zorbalık davranışında bulunanların sınıf arkadaşı olduğunu, %11'i siber zorbanın okul dışından olduğunu, %16'sı ise siber zorbanın hem okuldan hem okul dışından olduğunu ve %41'i ise siber zorbanın kim olduğunu bilmediğini belirtmiştir.

İtalya, İspanya ve İngiltere'de yapılan bir çalışmada 5862 katılımcı ile zorbalık, dolaylı zorbalık, cep telefonu zorbalığı ve internet zorbalığı diye dört grupta incelenen zorbalık türlerinden katılımcıların %60,2'si sadece bir, %28'inin iki, %8,6'sı üç, %3,2'sinin dört zorbalık türüne de uğradığını belirtmiştir. Çalışmanın sonucunda İspanya'da cep telefonu zorbalığı en az, internet zorbalığı en fazla çıkmıştır (Ortega ve ark., 2009). Londra'da gerçekleştirilen 14 okulda 11-16 yaş arası 92 öğrenci ile yapılan çalışmada siber zorbalığın yedi çeşidi incelenmiştir. Kısa mesaj zorbalığı, resim/video zorbalığı, telefon görüşmesi zorbalığı, e-posta zorbalığı, sohbet odaları zorbalığı, anlık mesajlaşma zorbalığı ve web siteleri zorbalığı türüne göre araştırılmıştır. Son birkaç ayda yaygınlaşma oranları farklılık göstermiştir. Siber zorbalığın okulda veya okul dışında gerçekleşme açısından da değerlendirilmiştir (Smith ve ark., 2006).

Raskauskas ve Stoltz (2007), Amerika'daki iki liseden 13-16 yaş arasındaki 84 öğrenciyle siber zorbalığın üç türünde araştırma yapmıştır. Ankette %49'u siber mağdur olduğunu, (%71'i geleneksel mağdur olduğunu belirtmiştir. Burada sayının yüksek çıkması "1-2 kez" ifadesi dahil edildiği için), %21'i siber zorba olduğunu (geleneksel zorbanın oranı %64'tür.). Birçok siber zorba aynı zamanda geleneksel zorbadır, birçok

siber mağdur ise geleneksel mağdurdur. Geleneksel kurbanlarında siber zorba olabileceği hipotezi test edilmiş ancak desteklenmemiştir.

Amerika’da 2021 yılında, yaşları 13-17 arasında değişen 2.546 katılımcı ile siber zorbalıkla ilgili yapılan ankette; kızların %23,7’si ve erkeklerin %21,9’u siber zorbalığa uğradığını belirtmiştir (statista.com, 2025). Çin’ de yaşları 12- 24 arasında değişen 82.873 katılımcı ile çevrimiçi anket vasıtasıyla gerçekleştirilen çalışmada öğrencilerin %28,3’ü zorbalığa maruz kaldığını, %23,2’si geleneksel mağduriyet yaşadığı, %17,7’si siber mağduriyet ve %8,1’i siber suç işlediğini belirtmiş ve erkeklerde zorbalık yapma eğiliminin yüksek olduğu görülmüştür (Wang ve ark., 2025). Tayvan’da 10. ve 11. sınıflarda okuyan 3270 öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilen, geleneksel zorbalık ve siber zorbalık karşılaştırılması amacıyla yapılan çalışmada, siber zorbalık %9,9 geleneksel zorbalık %13,3 her iki zorbalığı yapan ise %9,4’tür. Öğrencilerin üçte birinin bu zorbalık türlerinin birini yaptığını, siber zorbalık yapanların %48,7’sinin geleneksel zorbalığa maruz kaldığı; geleneksel zorbalığa karışanların %41,5’inin siber zorbalığa maruz kaldığı görülmüştür (Wang ve ark., 2019). Bu çalışma siber zorbalık ile geleneksel zorbalığın sıklığını karşılaştırmaya aracı olmuştur. Siber zorbalığın görülme sıklığı geleneksel zorbalığın görülme sıklığından az olmasına rağmen yine bir sorun olarak görülmektedir. Araştırmaya bakıldığı zaman siber zorbalık oranları geleneksel zorbalık oranlarına yaklaşmakta veya bu oranları bazen aşmaktadır.

Türkiye’de siber zorbalık ile ilgili araştırmalara bakıldığında, son zamanlarda yapılan birçok araştırmaya konu olmaya başlamıştır. Siber zorbalığın yaygınlığı ve internetin kullanılma sıklığının siber zorbalık üzerindeki etkisinin ne derecede olduğunu incelemek amacıyla liselerde 14-19 yaş aralığındaki 227 öğrenciyle yapılan çalışmada öğrencilerin %30’unun siber zorbalığa uğradığı tespit edilmiştir (Erdur-Baker ve Kavşut, 2007).

Arıcak ve ark. (2008) ergenler arasındaki siber zorbalık düzeylerini belirlemek amacıyla 269 ortaokul öğrencisi ile çalışmıştır. Öğrencilerin %35,7’sinin siber zorbalık yaptığı, %5,9’unun siber mağdur olduğu, %23,8’inin siber zorba ve mağdur olduğu tespit edilmiştir. Arıcak (2009)’ın gerçekleştirdiği bir araştırmada, psikiyatrik bir belirti olarak değerlendirilen siber zorbalığın üniversite öğrencileri üzerindeki belirleyici faktörleri incelenmiştir. 695 üniversite öğrencisinin katılımıyla yürütülen bu çalışmada, katılımcıların %19,7’sinin siber zorba, %54,4’ünün siber mağdur ve %17,7’sinin ise hem zorba hem de mağdur olduğu belirlenmiştir.

Ayas ve Horzum (2012)'da ilköğretim öğrencilerinin sanal zorba ve mağdur olma durumunu belirlemek amacıyla yapmış olduğu araştırmada 413 öğrencinin %18,6'sının siber mağdur olduğu, %11,6'sı siber zorbalık davranışını gösterdiği belirtmiştir.

Ayas ve Horzum (2023)'un ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık ve mağduriyet durumundaki geçen on yıldaki değişimini incelediği araştırmada siber zorbalığa maruz kalanların %25,2'si erkek, kızlar ise %17,9'dur. On yıl önce bu oranlar ise erkeklerde %21,1 kızlarda %16,2 bulunmuştur. Siber zorbalık on yıl önce %11,6 iken, on yıl sonra bugün %12,2 olarak değişmiştir. On yıl önceki araştırmada siber zorbalığı daha çok yapan erkek öğrenciler iken, günümüzde kız öğrencilerin siber zorbalıkta bulunma olasılığı yüksek çıkmıştır. Ayrıca on yıl önce yapılan çalışmada siber zorbalık olayına tanık olanlar %37,5 iken, günümüzde tanık olanlar %48,2 olarak görülmüştür.

Siber zorbalık ve siber mağduriyetin yaşanma durumları, bireylerin internet ve dijital medya kullanım alışkanlıkları doğrultusunda önemli farklılıklar gösterebilmektedir. Pandemi döneminde gerçekleştirilen bir araştırmada, 7-12 yaş aralığındaki çocukların günlük internet kullanım süresinin ortalama 6 saat olduğu, ders dışı internet kullanım süresinin ise ortalama 2,33 saat olarak belirlendiği rapor edilmiştir. Aynı araştırmada, çocukların pandemi sürecinde günde ortalama 3 saatten fazla internet kullandıkları tespit edilmiştir (Sarığedik, 2022).

Başkaya ve Durkut (2025)'un çalışmasında, 405 üniversite öğrencisinin %44,4'ünün sosyal medyada günlük 1-3 saat vakit geçirdiği, %51,4'ünün ise interneti daha çok sosyal medya kullanımı amacıyla tercih ettiği belirlenmiştir. Katılımcıların %72,1'i daha önce hiç siber mağduriyet yaşamadığını, %73,3'ü daha önce hiç siber zorbalık yapmadığını ve %65,4'ü ise aile ya da arkadaşları ile bu konuda herhangi bir iletişim kurmadığını ifade etmiştir.

2021-2023 yılları arasında gerçekleştirilen ve 25-40 yaş aralığındaki 244 Y kuşağı bireyin katıldığı bir araştırmada ise internet kullanım süreleri ve kullanım amaçları değerlendirilmiştir. Katılımcıların %32,8'i günlük 1-3 saat, %27'si 3-5 saat, %21,7'si 5-7 saat ve %16'sı 7 saatten fazla internet kullandığını belirtmiştir. İnternet kullanım amaçları açısından değerlendirildiğinde; %74,2'si sosyal ağlar, %65,6'sı eğitim, %58,6'sı iletişim, %39,8'i müzik dinleme, %37,7'si film/video izleme ve %13,1'i ise oyun oynama amacıyla interneti kullandığını ifade etmiştir.

İspanya'da Moral-García ve ark. (2025) tarafından 2022-2023 eğitim öğretim yılında gerçekleştirilen bir çalışmada, 10-16 yaş aralığındaki 677 öğrenciye ilişkin bulgular sunulmuştur. Bu çalışmada, öğrencilerin %82,3'ü hayatlarında en az bir kez

geleneksel zorbalığa maruz kaldığını, %7,7'si sık sık, %76,6'sı ara sıra mağdur olduklarını, yalnızca %17,7'si ise hiç zorbalığa uğramadıklarını belirtmiştir. Siber zorbalık açısından bakıldığında, öğrencilerin %2,6'sı sık sık, %52,9'u ara sıra maruz kaldığını, %44,5'i ise hiç böyle bir deneyim yaşamadığını bildirmiştir. Aynı çalışmada, öğrencilerin %3,4'ü sık sık siber zorbalık yaptığını, %43,1'i ise ara sıra bu davranışı sergilediğini ifade etmiştir. İnternet kullanım süresi, siber mağdurlar arasında %11,42 oranında, siber zorbalık yapan bireylerde ise %19,72 oranında diğer bireylere kıyasla daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca cep telefonu kullanımı ile siber mağduriyet düzeyleri %26,55, cep telefonu kullanımı ile siber zorbalık düzeyleri ise %31,42 oranında diğer bireylerden daha yüksek saptanmıştır. Video oyunu kullanımı ile siber mağduriyet arasında %15,20; video oyunu kullanımı ile siber zorbalık davranışı arasında ise %20,71 oranında fark olduğu belirlenmiştir.

Benzer şekilde, Malezya'da bir devlet üniversitesinde tıp öğrencileriyle yapılan bir çalışmada, katılımcıların %24,4'ü siber mağduriyet yaşadığını, %13'ü siber zorbalık yaptığını ve %81,5'i ise bir siber zorbalık olayına tanıklık ettiğini belirtmiştir. Siber zorbalık olaylarının büyük bir çoğunluğunun (%89,3) sosyal medya ortamında gerçekleştiği ifade edilmiştir. Katılımcıların %66,3'ü interneti, %64,1'i ise cep telefonlarını günde beş saatten fazla kullandıklarını bildirmiştir. Ayrıca, öğrencilerin %59,6'sı sosyal medyayı her gün 1-5 saat arası, %35,6'sı ise günde beş saatten fazla süreyle kullandığını belirtmiştir (Lee ve ark., 2023).

Türkiye'de 9. sınıf düzeyinde 550 öğrenciyle gerçekleştirilen bir çalışmada ise öğrencilerin %47,1'inin bilgisayar veya tablete, %99,5'inin ise akıllı telefona sahip olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların %44,9'unun haftada bir kez bilgisayar kullandığı, %57,4'ünün ise akıllı telefonu daha çok film/video izleme ve sosyal medya takibi için tercih ettiği ifade edilmiştir (Nurtan ve ark., 2022).

Yapılan çeşitli araştırmalar, bireylerin internet kullanım süreleri ve amaçlarının siber zorbalık ve siber mağduriyet yaşantıları üzerinde etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Pandemi döneminde çocukların internet kullanım sürelerinde belirgin bir artış yaşandığı; üniversite öğrencileri, genç yetişkinler ve ergenler arasında ise sosyal medya kullanımının yaygın olduğu görülmektedir. İnternetin daha uzun süreli ve sosyal medya odaklı kullanımı, siber mağduriyet ve zorbalık oranlarında artışa neden olabilmektedir. Araştırma bulguları, bireylerin büyük çoğunluğunun siber zorbalığa tanık olduğunu ancak bu konuda aile veya arkadaş çevresiyle iletişim kurmadıklarını

göstermektedir. Ayrıca, cep telefonu ve video oyunu kullanım sıklığı arttıkça siber zorbalığa maruz kalma ve zorbalık yapma olasılığı da yükselmektedir. Bu durum, dijital araçların kullanım biçimi ve süresinin, bireylerin çevrim içi risklerle karşılaşmalarında önemli bir belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır.

2.5.Siber Zorbalığın Etkileri

Peker (2013)'e göre siber zorbalığın kişiler üzerinde duygusal ve psikolojik açıdan birçok olumsuz etkisi vardır. Siber zorbalık, mağdur hangi yaşta olursa olsun olumsuz etkisi yıkıcı şekilde olmaktadır. Siber zorbalığı geleneksel zorbalıktan ayıran özelliklerden birisi de fiziksel olmayışıdır. Siber zorbalık kişileri psikolojik açıdan daha çok etkilemektedir. Siber zorbalığın mağdurlar üzerinde bıraktığı korku, endişe, kendisini çaresiz hissetme gibi olumsuz duygular gibi hayal kırıklığı yaşama, üzüntü, kızgınlık, sınırlı olma hali gibi duyguları da hissetmelerine yol açmaktadır.

Eroğlu (2011) siber zorbalığa maruz kalan kişilerin arkadaşlık ilişkilerinde de problem yaşadığını belirtmektedir. Okula gitmeme, içine kapanma, çevresindekilerden şüphe etme, güvensizlik gibi durumlar yaşayabilmekte ve kendilerini hep mutsuz, çaresiz hissedebilmektedirler. Bunun sonucunda madde bağımlılığına ve depresyona yatkın olabilecekleri düşünülmektedir.

Siber zorbalığın okul hayatını olumsuz etkilediği de görülmektedir (Patchin ve Hinduja, 2006; Beran ve Li, 2007; Hinduja ve Patchin, 2008; Tokunaga, 2010; Kowalski ve Limber, 2012). Siber mağdurlar okuldan kaçma, okula gitmeme, okula silah getirme, (Ybarra ve ark., 2007) akademik performanslarında düşüş, okulda devamsızlık yapma, dikkat dağınıklığı, okula gitmekten korkma gibi olumsuz durumlarını da yaşayabilmektedir (Beran ve Li, 2005; Dehue ve ark., 2008; Schneider ve ark., 2012).

Ybarra ve Mitchell (2004) siber zorbalık yaşayanlarda ayrıca ebeveynlerle ilişkilerin yetersiz olması, ailelerin kontrolü sağlayamaması, aile ile sorunlar yaşayabildiğini ifade etmektedir. Ayrıca ebeveynlerle ilişkilerin yetersiz olması siber zorbalık olaylarını üç kat artırdığı ve siber zorbalığın madde kullanımı, suç işleme olaylarına karıştığının da görüldüğünü belirtmektedir.

2.6.Siber Zorbalığı Etkileyen Değişkenler

Siber zorbalık olaylarında cinsiyet, yaş, sosyo ekonomik düzey, internet kullanım süresi, teknoloji kullanım becerisi, empati gibi etmenler farklılık göstermektedir. Bu faktörlere ilişkin yapılan araştırmalar aşağıda sunulmuştur.

Cinsiyet; siber zorbalıkta cinsiyet etmeni önemlidir. Bazı araştırmalarda erkeklerin kızlardan daha fazla sanal zorbalık yaptığı ortaya çıkarken (Arıacak ve ark., 2008), bazı araştırmalarda erkekler ve kızlar arasında fark olmadığı, (Slonje ve Smith, 2008), bazı araştırmalarda ise kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha fazla siber zorbalık davranışında bulunduğı ortaya çıkmıştır (Keith ve Martin, 2005).

Yaş; siber zorbalıkta yaş sınırlaması yapmak zordur. Her yaşta insan siber zorbalıkla karşılaşabilmektedir. Siber zorbalıkla ilgili yapılan araştırmalarda ortaokul ve lise çağındaki çocuklarda yaygın olarak görülmüştür (Williams ve Guerra, 2007). Bazı araştırmalarda siber zorbalığın ergenliğin ilk evresinde ortaya çıkmaya başladığı tespit edilmiştir (Ybarra ve Mitchell, 2004; Hinduja ve Patchin, 2008). 14-15 yaş aralığında yükselişe geçtiğı görülmüştür (Williams ve Guerra, 2007; Kowalski ve Limber, 2007; Slonje ve Smith, 2008).

Sosyo-ekonomik düzey; siber zorbalıkta sosyo-ekonomik düzeye bakılmasındaki amaç; kişilerin aile ekonomileri sayesinde bilgi ve iletişim teknolojileri araçlarına ulaşabilme imkanına bakılmaktadır. Dolaylı bir etmen olmasına rağmen bazı araştırmalarda ekonomik düzeyin siber zorbalıkta anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür (Erdur-Baker ve Kavşut, 2007). Ancak teknolojideki gelişmeler arttıkça ve günümüzde bilgi ve iletişim teknolojileri araçlarına ulaşma, sahip olma eskisi kadar zor olmadığı için ilerleyen zamanlarda yaygın bir sorun teşkil edeceği düşünülmektedir.

İnternet kullanım süresi; siber zorbalıkta internet kullanım süresi önemli bir değişken olarak görülmektedir. Yapılan bir araştırmada interneti günde üç ve üç saatten fazla kullanan kişilerin diğer kişilere göre daha fazla siber zorbalık yaptığı saptanmıştır (Peker ve Eroğlu, 2010). İnternette geçirilen süre arttıkça internette farklı ortam çeşitliliğini artırmış olacağından siber zorba veya mağdur olma durumu gerçekleşme olasılığını artırır. İnternette geçirilen sürenin artması, bireylerin daha fazla dijital ortam ve platformla etkileşime girmelerine neden olmakta; bu durum da siber zorbalıkla karşılaşma ya da siber zorbalık davranışı gösterme olasılığını artırmaktadır. Yapılan araştırmalar, internet kullanım süresi ile siber zorbalık davranışları arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir (Ybarra ve Mitchell, 2004; Kowalski ve Limber, 2013;).

Teknoloji kullanım becerisi; siber zorbalık olaylarının gerçekleştiğı ortam bilgi ve iletişim teknolojileri araçlarıdır. Bu açıdan bakıldığı zaman teknoloji kullanım becerisi, sanal zorba veya mağduru olma bakımından önemlidir. Teknolojiyi iyi kullanabilen kişiler siber zorbalıkta baş edilmesi zor ve verdikleri zarar açısından daha yıkıcı olabilmektedir (Li, 2007; Bauman, 2010). Teknolojinin hayatımızın içerisine bu kadar

girmesiyle artık bireyler arasında teknolojiyi iyi kullanabilen kişiler popülarlığını artırmaktadır. Bunun sonucunda bireyler siber zorbalık yaparak kendilerini kanıtlamaya çalışmaktadır (Patchin ve Hinduja, 2006).

Empati; siber zorbalık, mağdurlar üzerinde nasıl bir etki bıraktıklarını gözlemleyip hissedemedikleri için mağdurla empati kuramamaktadır. Empati eksikliğinden dolayı siber zorbalık devam etmektedir. Yapılan araştırmada empatik eğilimlerin siber zorbalıkla negatif bir ilişkisi olduğu görülmüştür (Brewer ve Kerslake, 2015). Buna göre empati yapma düzeyi yüksek olan kişiler, empati yapma düzeyi düşük olan kişilere göre siber zorbalık yapma eğilimi daha az olduğunu söyleyebilir.

2.7.Siber Zorbalık ve Ebeveyn İlişkisi

Siber zorba olan veya siber zorbalığa maruz kalan kişilere bakıldığı zaman aile ilişkileri yetersiz görülmektedir. Ailenin teknolojiyi kullanma bakımından tutumu ne yönde ise çocuğun teknolojiyi kullanırken ki tutumu ona göre şekillenir. Siber zorbalık yapan ya da bu davranışa maruz kalan bireylerin aile ilişkilerine bakıldığında, genellikle yetersiz ya da zayıf aile iletişiminin bu durumu etkilediği görülmektedir. Aile içi iletişimin niteliği, çocuğun sosyal davranışlarının ve dijital ortamlardaki tutumlarının şekillenmesinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Özellikle ebeveynlerin dijital teknolojilere karşı tutumları ve bu teknolojilerin kullanımı konusundaki denetleyici yaklaşımları, çocukların interneti nasıl ve ne amaçla kullandığını doğrudan etkileyebilmektedir (Elsaesser ve ark., 2017). Yapılan bir araştırmada siber zorbalıkların aile içi iletişimine bakıldığında; iletişimin zayıf olduğu, aile denetiminin yetersiz kaldığı ve dijital ortamlarla ilişkilerinin kısıtlı olduğu görülmektedir (Wang ve ark., 2009). Ebeveynlerin teknolojiyi kullanma biçimi, teknolojiye karşı tutumu çocukların teknolojiye karşı tutumunu ve davranışlarını büyük ölçüde etkilemektedir (Livingstone ve Helsper, 2008). Dijital göçmen olan aile, çocukları kadar dijital okuryazar olamaması, sanal ortamdaki riskleri bilememesi, çocuklarını risklere karşı koruyamaması, çocuklarda siber zorba veya mağdur olma durumları görülebilmektedir (Prensky, 2001).

Ailelere ergenlerin interneti ve sosyal medyayı kullanırken yaşadığı risklere karşı bir bilince sahip olup olmadıkları sorulduğunda %25'i çocuklarının internet ortamında karşılaştığı risklere karşı herhangi bir şey yapmadıklarını belirtmiştir (Ahern ve ark., 2016). Günlük yaşamda aileler nasıl çocuklarına örnek oluyorsa, sanal ortamda da aileler çocuklarına örnek teşkil ederler. Özellikle çocukların ebeveynleriyle olan ilişkileri, iletişim kalitesi ve ebeveyn desteği, siber zorbalıkla baş etmede koruyucu bir

unsur olarak öne çıkmaktadır. Nitekim yapılan araştırmalar, aile içi sağlıklı iletişim kuran bireylerin siber zorbalık yapma ya da mağdur olma olasılıklarının daha düşük olduğunu göstermektedir (Kowalski ve ark., 2014). Teknolojiyi kullanma becerisi, interneti kullanım süresi, internette kullandıkları ifadeler gibi birçok davranış çocuklarının örnek aldığı tutumlardır. Çocukların aileleriyle olan ilişkisi, çocuk ile aile arasındaki iletişimin niteliği, ailenin çocuğa olan desteği siber zorbalıkta önemli görülmüştür. Dijital ebeveynlik yaklaşımlarının çocukların çevrim içi davranışları üzerindeki etkisini ele alan çalışmalar, denetleyici ve rehberlik eden ebeveyn tutumlarının, çocukların internet ortamında karşılaşılabilecekleri riskleri azaltmada etkili olduğunu ortaya koymaktadır (Livingstone ve Helsper, 2008). İnterneti kullanım süresi, teknoloji dili, davranış tarzı çocuklara rol model olmaktadır (Valcke ve ark., 2010). Martinez-Herves ve ark. (2014)'nın ortaokulda yaptığı bir araştırmada siber zorbalık ve aile ile kurulan bağ ve iletişimin anlamlı bir ilişkisi olduğu ortaya konmuştur. Çocukların aileleriyle kurduğu ilişkinin niteliği arttıkça, siber zorbalığa maruz kalma olasılıklarının azaldığı görülmektedir. Siber zorbalık yaşayan çocuklarda aileleriyle iletişim ve desteği ne kadar iyi ise siber zorbalığa karışma veya siber mağdur olma durumlarını yaşama üzerinde belirleyici olduğu görülmüştür (Elsaesser ve ark., 2017). Siber zorbalık davranışında aile ile çocuk ilişkisinin çok önemli bir unsur olduğu görülmektedir. Bilinçli ve sevgi ile büyüyen, iletişim bağları güçlü olan bir ailede büyüyen çocuklar hem daha bilinç düzeyi yüksek hem de yaşanabilecek olumsuz durumları çabucak atlatabilen bir yapıya sahiptirler (Navarro ve ark., 2013).

2.8. Dijital Ebeveyn

Dijital çağda, dijital teknolojilerin gelişmesiyle insanlar farklı şekillerde anılmaya başlamışlardır. Kişiler dijital teknolojilerin hayatındaki yerine göre dijital yerli ve dijital göçmen olarak isimlendirilmişlerdir (Yaman, 2018). Teknolojik gelişmelere doğduğu andan itibaren tanıklık eden, dijital ortamın içine doğan ve uyum sorunu yaşamayan nesil dijital yerli, teknolojik gelişmelerle bir yaştan sonra tanışan, dijital ortamın içine doğmamış ve uyum sağlamak için çaba sarf eden, öğrenen, benimseyen nesil ise dijital göçmen olarak adlandırılır (Prensky, 2001).

Dijital yerliler; dijital ortamın içine doğduklarından sanal ortamda iletişim kurmaya, bilgi edinmeye, eğlenmeye, oyun oynamaya, yapay zekaya aşinadırlar. Bunları yaparken hiçbir zorluk çekmezler. Dijital göçmenler; dijital ortamlarla hayatlarının belirli bir aşamasında tanıştıkları için bu ortama uyum sağlamada sıkıntı çekebilirler. Bu yüzden

dijital göçmenlerin dijital okuryazarlığı dijital yerlilere göre daha az gelişim göstermektedir. Mesela sanal ortamlar dijital yerliler için doğal bir ortam olarak algılanırken, dijital göçmenler için alışılmamışın dışında yeni ve uyum sağlamaya çalıştığı, tecrübe kazanacağı ortamlardır. Dijital göçmenler dijital ortamlara ne kadar yetkin olsalar da teknolojinin gelişen dünyasında zorluklar yaşayabilmekte ve dijital yerlilerin bilgisine ihtiyaç duyabilmektedir (David, 2022).

Ebeveynlik; anne ve babanın çocuğun bilişsel, duyuşsal, fiziksel ve sosyal olarak gelişmesini sağlamak için çocuğa destek olan, ortam sağlayan, birey ve toplum arasında bir köprüdür (T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2017). Ebeveynlerin çocukları için üç görevi vardır. Çocuğun sağlık, güvenlik ihtiyaçlarını karşılamak, iyi bir yetişkin olarak yetişmesini sağlamak ve kültürel değerleri aktarmaktır (Kahraman ve ark., 2017). Bostancı (2023)'ya göre; değişen dünyada ebeveynlerin görevleri de değişime uğramıştır. Ebeveynlerin çocukları dijital ortama hazır olmalarını sağlama ve bu ortamlardan çocukları koruma gibi bir görevleri ortaya çıkmıştır. Dijital dünyanın olumlu ve olumsuz yönlerini belirleyerek çocukları doğru yönlendirmek gibi bir amaçları olmuştur. Özellikle ebeveynlerin dijital göçmen olduğunu bu çağda yeni gelişen teknolojiye karşı bilgilerini artırıp uyum sağlaması açısından zorluklar yaşanabilmektedir. Çocukların ekran sürelerini belirlemek, çevrimiçi ortam faaliyetlerini gözlemlemek ve onları güvende tutmak, kurallar ve sınırlar koymak gibi birçok zorluklar çıkabilmektedir.

Dijital ebeveynlik kavramını tanımlarsak; günümüzün dijital dünyasının farkına varan, temel düzeyde dijital araçları kullanmasını bilen, dijital ortamın olumlu ve olumsuz yanlarını bilen, olumsuz yanlarına karşı çocuğunu koruyabilen, dijital araçları doğru kullanırken çocuğuna örnek olan ve bireylerin haklarına saygı duyan, sanal ortamda da bu davranışları sergileyen, teknolojik gelişmelere açık anne babadır (Yay, 2019).

Cao ve ark. (2022)'na göre; dijital teknolojiler hayatımızın her alanına girmeye başlayınca dijital ebeveynlik kavramı da önem kazanmaya başlamıştır. Bazı ebeveynler çocukların dijital teknolojileri kullanmasıyla bilgi, becerilerin artacağını düşünürken, bazı ebeveynler çocukların sosyal ve sağlık gelişimi hakkında olumsuz etkileyeceğini düşünmektedir. Ebeveynlerin dijital araçları olumlu ve olumsuz yönlerinin farkında olarak kullanabilmeyi öğrenmeleri ve bu konuda çocuklara rehberlik etmesi ve önlem alması gerektiğini bilmesi artık ebeveynlerin bir sorumluluğu haline gelmiştir.

Dijital göçmen olan ebeveynler eğer dijital yetkinliğe sahip değilse dijital yerli olan çocuklarını dijital dünyanın olumsuzluklarına karşı korurken sıkıntılar yaşayabilmektedir. Dijital yerli olan çocuk dijital teknolojilere karşı bilgi ve becerilere sahipken, dijital göçmen olan ebeveyn dijital teknolojilere karşı bilgi becerilerini artırmada çaba sarf etmektedir ve bu da otorite sorununu ortaya çıkarmaktadır (Bostancı, 2023).

2.8.1.Dijital Ebeveynlik Roller

Yurdakul ve ark. (2013)'na göre; dijital dünyaya doğan çocuklar birçok tehlike ve riskin içine doğmaktadır ve bununla beraber çocuk savunmasız ve korunmaya ihtiyaç duymaktadır. Bu konuda ebeveynlerinde sorumlulukları artmış ve rolleri değişime uğramıştır. Dijital ebeveynlik rolleri; dijital okuryazarlık, etik, farkında olma, kontrol, yenilikçilik olmak üzere beş grupta incelenmiştir.

2.8.1.1.Dijital okuryazarlık

Dijital okuryazarlık; Ribble (2015)'a göre teknolojinin nasıl kullanılacağına öğrenilmesi ve öğretilmesi olarak tanımlanmıştır. Dijital ortamdaki temel bilgilerin öğrenilmesi kaynakların değerlendirilmesi ve geliştirilmesi olarak ifade edilmektedir. Kişilerin dijital ortamda aktif bir şekilde çalışabilme ve dijital ortamı kullanabilme yeteneğine sahip olmasıdır. Dijital ortamdaki bilgileri değerlendirebilmek, bu ortamda yeni materyaller oluşturmak dijital okuryazarlık içerisinde değerlendirilmektedir (Eshet, 2004).

Dijital okuryazarlık; dijital ortamda güvenilir bilgi ve kaynaklara, doğru bir yöntemle ulaşma, onları doğru bir şekilde kullanma olarak tanımlanmıştır (Hobbs, 2010). Bir başka tanımı da dijital okuryazarlığın; temel seviyede teknolojileri ev interneti kullanabilme yetisi ve bilgi iletişim araçlarını kullanırken gizlilik politikasına uyan, bilen kişidir (Yay, 2019). Dijital ortamda öğrendiğimiz bilgileri gerçek yaşama aktarılıp yeniden yapılandırılması dijital okuryazarlık kapsamındadır (Karabacak ve Sezgin, 2019).

Yurdakul ve ark. (2013)'na göre; dijital araçların kullanımında ebeveynler ve çocukların dijital araçları kullanma becerisi bakımından farklılıklar vardır. Yapılan bir araştırmaya göre çocukların %78'i ebeveynlerinden daha iyi dijital araçları kullanma becerisine sahiptir. Bu yüzden ebeveynlerin dijital okuryazarlık özelliklerinin şunlar olması gerektiği ön görülmektedir:

- Temel seviyede teknolojiyi kullanabilme yeteneği

- Teknolojik sıkıntılara hoşgörü gösterme
- İnternette teknik yönden bilgi sahibi olma
- Yenilikçiliğe açık olma
- Bilgi ve iletişim teknolojilerinde gizlilik politikasına uyma

Dijital okuryazar olan ebeveyn sanal ortamda olumsuzluklarının farkında olmalıdır. Dijital araçların kullanımı hakkında bilgisi yetersiz kalan ebeveyn çocuğunun ne yaptığı hakkında fikir sahibi olmamakla beraber onları yeterince yönlendirememektedir. Bu yüzden sanal ortamda olumsuzluklarla karşılaşan çocuklar bu durumu akranlarıyla paylaşma eğilimindedir. (Yay, 2019).

2.8.1.2.Etik

Etiğin TDK' daki tanımı; çeşitli meslek kollarında taraf olan kişilerin kaçınması ve uyması gereken kurallar bütünüdür (TDK, 2023). Dijital ortamda da uyulması ve kaçınılması gereken kurallar bütününe dijital etik denilmektedir. Dijital ortamlarda başkalarına zarar vermemek, bu ortamda insanların her türlü davranışlarında işleyen sistemin devamlılığını sürdürebilmesi için doğru davranışın gösterilmesi olarak tanımlanabilir (Özcan, 2021). Dijital etik; İnternet ortamında iletişimin kalitesi, kişiler arası nasıl davranılması ve karşılaşılan sorunlardan nasıl korunması gerektiğini ifade eder (Sari ve ark., 2020).

Değişen yeni çağda etik davranışlarımızda dijitalleşmeyle birlikte değişmeye başlamıştır. Değişim gösteren etik anlayış için Rogerson (1996) çocuklara dijital eğitim verilmesi gerektiği, arama motorları ve bilgi kaynakları hakkında yeni bilgiler verilmesi, etik açıdan zor durumda karar verilmesinde belirli sınırlara kadar birçok tavsiyede bulunmaktadır.

Dijital etiğin fikri mülkiyet, gizlilik, erişim ve doğruluk olmak üzere dört boyutu vardır. Fikri mülkiyetle kişilere ait olan kitap, dergi, makale, video, resim gibi ürünlerin kullanılmasındaki etik kurallardan bahsetmektedir. Gizlilik ile dijital ortamda paylaşılan bilgilerin güvenliği ve hangi bilgilerin paylaşılması gerektiği durumları belirtmektedir. Erişim ise dijital ortamda nasıl bilgi edinilmesi gerektiği belirtilmektedir. Doğruluk kısmı ise dijital ortamda edinilen bilgilerin doğruluğu hakkında araştırma yapılması gerekliliğinden bahsedilmektedir (Paksoy, 2015). Dijital etikte dikkat çeken bir konu da doğru üslup kullanımınıdır. Dijital ortamlarda içerik paylaşırken, yorum yaparken iyi bir dil kullanmalı ve doğru bir üslupla saygı göstermeliyiz (Çubukçu ve Bayzan, 2013).

Teknolojiyi bireyler her ne kadar faydaları için kullansalar da kötü amaçlar için de kullanan kişi sayısı çoktur. Yurdakul ve ark. (2013)'na göre bunun önüne geçebilmek için dijital ebeveynlerin sahip olması gereken bazı özellikler vardır. Bunlar:

- Fikri mülki haklara saygılı olma
- Eriştiği bilginin güvenliğini araştırma
- Erişilen bilginin hak sahibinin isteğini kabul etme

Çocukların ilk ortamları aileleri olduğu için ilk rol modelleri de yine ebeveynleridir. Ebeveynlerin davranışları, üslupları, sosyal ilişkileri çocuklar tarafından örnek alınır ve sanal ortamda gösterdikleri tutumlarda çocuklar tarafından benimsenir. Çocukların dijital etik bilincini kavraması ve geliştirmesi bakımından ebeveynlerin tutumları belirlemektedir.

Ebeveynin internetin zararlı yanlarından çocuğunu korurken internetteki bilgilere saygılı olmalı ve çocuğuna da bunları yapması konusunda örnek olmalıdır. Bunlar etik kuralları oluşturan unsurlardır (Yurdakul ve ark., 2013).

2.8.1.3.Farkında olma

Yurdakul ve ark. (2013)'na göre; Teknolojinin gelişmesiyle birlikte internet, insanların hayatında önemli bir yer edinmiştir. Özellikle evde, dijital ortamlar tercih edilen başlıca etkinliklerden biri hâline gelmiştir. Bu nedenle ebeveynlerin çocuklarının internet kullanımına karşı dikkatli ve bilinçli olmaları büyük önem taşımaktadır. Ebeveynler, internetin hem olumlu hem de olumsuz yönlerini bilmeli ve çocuklarını bu doğrultuda korumalıdır. Çünkü çocuklar sanal ortamda pek çok imkâna ulaşabilmenin yanı sıra, çeşitli risklerle de karşı karşıya kalabilmektedir. Bu noktada, çocukların güvenliği açısından ebeveynlere büyük sorumluluk düşmektedir.

Yapılan bir araştırmaya göre ebeveynlerin çevrimiçi riskler hakkındaki farkındalıkları incelenmiştir. Çalışmada ebeveynler en büyük risk olarak cinsel içerikli yayınları görmektedir. Bunların dışında çocuğun sanal ortamda siber zorbalığa maruz kalması, siber zorba olabileceği gibi durumlar ebeveynleri çok endişelendirmektedir (Yurdakul ve ark., 2013). Dijital ebeveynler internetin olumsuz taraflarının farkında olabilmesi için şu özellikleri taşımalıdır:

- Çevrimiçi ortamlardaki riskleri ve olumsuzlukları fark etme
- İnternet bağımlılığının farkında olma
- Yaşanacak tehlikelerin farkında olma
- Çocuğunun bilgisayar ve internette ne yaptığının farkında olma

Dijital ebeveynler yukarıda saydığımız özelliklerin farkında olduğu zaman çocuğunu korumak isteyecektir. Bu durumun sonucunda diğer bir dijital ebeveyn rolü olan kontrol rolü ortaya çıkmaktadır (Yurdakul ve ark., 2013). Dijital ortamın risk ve tehlikelerinin farkında olan ebeveynin çocuğunun da bu farkındalığı geliştirdiği gözlemlenmektedir.

2.8.1.4.Kontrol

Dijital ortamlarda çevrimiçi erişimin ve kullanımın artması risklerin, tehlikelerin artması demektir. Yaşanılan bu sıkıntılar çocukların çevrimiçi ortamlara katılımları engellenmemeli, onları bu ortam risklerine karşı bilinçlendirmeliyiz (Çelen ve ark., 2011). Çocukları internetin tehlikelerinden korumak öncelikle anne babaların sorumluluğudur. Çocuklarını korurken ebeveynler kontrol ve disiplin rollerini dengede tutmalıdırlar (Manap, 2020). Bir araştırmada ailelerin %30'u çocukların internet kullanımını sırasında yanında bulduklarını belirtmiştir (Eastin ve ark., 2006; Dumiel ve Haan, 2007). Diğer ebeveynler daha çok filtre yazılımı kullanmaya ve internet tarayıcı yazılımının geçmişini kontrol etmeye güvenmektedir (Beebe, 2004; Mitchell ve ark., 2005; Wang ve ark., 2005).

İlköğretim çağı üzerinde yapılan bir araştırmada internet kullanımı ile ilgili karşılaşılabilecek riskler hakkında ebeveynlerin güvenlik konusunda habersiz olduklarını, internetin ekonomik bir ortam olduğunu ve akademik başarıyı artırdığını ifade ettiklerini belirtmiştir (Odabaşı, 2005).

Magid (1998)'e göre ebeveynlerin çevrimiçi ortamlarda çocukların dikkat etmesi gereken kurallara uyması konusunda özen göstermelidir. Bu kurallar:

- Kişisel bilgiler paylaşılmamalı. Çocuğuna ait fotoğraf, video gibi dokümanlar dijital ortamda paylaşılmamalıdır.
- Çocuğun kullanacağı internet ortamı, siteleri hakkında bilgi sahibi olunmalıdır.
- İnternet ortamında tanımadığınız kişilerle yüz yüze görüşülmeyeceğini ve bilgilerinin paylaşılmayacağı çocuğa anlatılmalı
- Rahatsız edici mesajlar cevaplanmamalı ve ilgili yerlere şikayet edilmeli, yardım istenmeli
- Çocuğa tanımadığınız kişilerden gelen e-postalardaki bağlantılara tıklanmaması gerektiği anlatılmalı
- Çevrimiçi ortamlarda insanların sahte kimlik kullanabileceği konusunda çocuğu bilinçlendirmeli

- Çevrimiçi ortamlarda her türlü bilginin olabileceği ve bu bilgilerin doğrulunu araştırması gerektiği bilinci kazandırılmalı
- Çocuğunuzla birlikte bilgisayar ve internet kullanımı ile ilgili uygulanabilir kurallar listesi hazırlamalı ve görünen bir yere bu kurallar asılmalı, kurallara uyulup uyulmadığı kontrol edilmeli
- Çocuğın kullandığı bilgisayar salon ya da oturma odasına yerleştirilmeli
- Çocuğunuzun çevrimiçi ortamlardaki arkadaşlarının kimler olduğu bilinmeli

Farkındalığı yüksek ebeveyn çocuğunu dijital ortamlarda kontrol etmeye çalışır (Wang ve ark., 2005). Diğer ebeveynler ise çocuklarının erişebileceği internet sitelerini kontrol etmektedir (Valentine ve Holloway 2001). Yurdakul ve ark., (2013) göre kontrol rolü olan ebeveyn özellikleri şu şekildedir:

- Çocuğunu internetin bilinmeyen ortamında yalnız bırakmama
- Filtre, güvenlik programı kullanma
- Çocuğın neye, ne kadar süre girebileceği gibi sınırlar, kurallar koyarak bir kılavuz hazırlama
- Eğlence amaçlı olarak sosyal medya, oyun gibi uygulamalara çocukla beraber katılma
- Koyulan kurallara uyma

2.8.1.5.Yenilikçilik

Yenilikçilik kavramı; kişiler tarafından yaratıcılık sonucu oluşturulan yeni fikirlerin değer katma, gelişme, değişme sağlayan uygulamalara dönüşmesidir (Yazıcı, 2000).

Yeniliğe açık olan dijital ebeveynler teknolojiadaki gelişmeleri takip eden, onlara uyum sağlayan, öğrenme çabasına giren, yeniliklerin getirdiği yarar ve zararın farkında olan bireylerdir (Yay, 2019). Ebeveynlerde eğitim seviyesi arttıkça yeniliğe bakış açısı da değişmektedir. Yenilikçi bir bakış açısına sahip ebeveyn özellikleri şu şekildedir: (Yurdakul ve ark., 2013)

- Yeniliklere karşı açık olma
- Yenilikleri öğrenmede istekli olma
- Güncel olan yenilikleri takip etme
- Yeniliklerin yarar ve zararının farkında olma

2.8.2. İnternet Ebeveynlik Stilleri

Ebeveynlerin çocuk yetiştirme tarzı, kültür ve ailenin davranışları ile şekillenir (Sumeyra ve ark., 2021). Ebeveynler biyolojik ve sosyal gelişim bakımından çocukların davranışlarını şekillendirme de önemli katkıları vardır (Baumrind, 1991). Benimsenen ebeveyn tarzı çocuğun geleceğini de önemli ölçüde etkiler ve çocuğun gelişiminde karşılaşacağı birçok olumsuz etkiden korumaktadır (Cobb-Clark ve ark., 2019).

Özellikle çocukların dijital ortam uyaralarıyla büyürken ve ebeveyn olarak dijital yetkinliğe sahip değilken dijital çağda ebeveyn olmak kolay değildir. Bilgi iletişim araçları hayatlarımızın bir parçası haline gelmişken ebeveyn rolleri ve tarzında değişim kaçınılmaz olmaktadır. Dijital ebeveyn olarak yetkinliğe ulaşabilmek için; içinde bulunulan durumu ve ihtiyacı belirleyerek ona göre eğitim programları oluşturulması gerekir (Zhang ve Livingstone, 2019).

Ebeveyn tutum ve davranışları üzerine yapılan birçok araştırmada ebeveyn kontrolünün çocukların davranışları üzerinde kritik öneme sahip olduğu görülmüştür. Baumrind (1968) üç boyutlu ebeveyn denetim modeli ortaya koymuştur. Bunlar izin verici, otoriter ve demokratik ebeveyn modelleridir. İzin verici ebeveyn modeli; çocuğun bütün davranışlarına karşı olumlu tutum sergileyen, kontrol etmekten kaçınan, çocuğun uyması gereken kurallar ve alması gereken sorumluluklar için rahat davranan, çocuğun kendi istediği gibi davranmasına izin veren ebeveyn modelidir. Ceza yoktur, çocuğun davranışlarına olumlu tutum sergilenir. Otoriter ebeveyn modeli; bir otorite tarafından çocuğun davranışları kontrol edilir. Ebeveyn kontrolü yüksektir. Geleneksel aile yapısının korunması ön plandadır. Çocuğun kurallara uymaması durumunda güçlü önlemler alınır. Demokratik ebeveyn modeli; çocuğun istekleri dikkate alınır. Çocuğun isteklerini yönlendirmeye kendi kararlarını çocuğa kabul ettirmeye çalışır fakat çocuğun düşüncelerine saygılıdır. Fikir birliği ön plandadır. Ebeveynler yetkilidir fakat kısıtlayıcı, cezalandırıcı değildir. Aksine destekleyicidirler (Baumrind, 1991).

Darling ve Steinberg (1993)'e göre çocuğun sosyal gelişim sürecinde iki ebeveyn özelliğinden bahsetmektedir. Ebeveynlik uygulamaları ve ebeveynlik stilleridir. Ebeveynlik uygulamaları; çocuğun akademik başarısıyla, okuldaki etkinliklerine, sosyal ilişkileriyle ilgili olmak bu kapsamdadır. Ebeveynlik stilleri; ebeveynin ses tonundan bedenine kadar çocukta duygusal durumları ortaya çıkan davranışlar bütünü kapsar. Ebeveynlik uygulamaları çocuk üzerinde etkisi büyüktür ve doğrudan etkilidir. Ebeveynlik stillerinde ise davranıştan çok çocukta tutum kazandırır.

Ulferts (2020); günümüzde çocukları anlamak için bir ebeveyn olarak 21. Yüzyıl becerilerine sahip olmak gerektiğini; teknolojide yaşanan değişimlerin ebeveynlerin çocuk yetiştirmedeki klasik stilleri yetersiz kıldığını ifade etmektedir. Ebeveynlerin çocukların bilişsel, duyuşsal, sosyal gelişimleri ve davranışlarını şekillendirmede etkilerinin büyük olduğunu; ayrıca ebeveynlerin çocuğun sağlığı ve huzuru üzerinde etkisinin ölçülemez olduğuna değinmektedir.

2.8.3. Dijital ebeveyn farkındalığı

Dijital çağın başlarında ebeveynler dijital araçların çocuklara ne kadar zarar verdiği hakkında bir bilgi sahibi değillerdi. Çocuklar bu dönemde bilinçsizce dijital araçları kullandı (Chaudron ve ark., 2015). Gelişen dijital teknolojilerle birlikte çocukların dijital araçları kullanım becerilerinin, ebeveynlerinin kullanım düzeyini aşmaya başladığı görülmektedir. Ebeveynlerin bu konuda kendilerini geliştirerek, çocuklara yardımcı olabilmesi, dijital araçlara uyum sağlayabilmesi için dijital ebeveyn farkındalığı kavramı ön plana çıkmaktadır. Dijital ebeveyn farkındalığı oluşturabilmek için ebeveynlerin öncelikle dijital kaynakları tanıyabilmesi, onlara ayırdıkları zamanı ayarlayabilmesi ve bu yaptıklarını çocuklarına da kazandırabilmesi gerekir (Ebcin, 2017). Anne ve babanın dijital araç kullanımı ile çocuğun dijital araç kullanımı birbirine benzemektedir. Buna bağlı olarak çocuk hem dijital ortamı kendi yararına kullanmakta hem de dijital ortamın zararına karşı kendini koruyabilmektedir (Manap, 2020).

Dijital ebeveyn farkındalığı, çocuğu dijital ortama uyum sağlamasında yardımcı olan aileler olarak tanımlanabilir (Aygül ve Eke, 2019). Yapılan bazı araştırmalara göre ebeveynlerin dijital ortamın risk ve fırsatlarından haberdar olmadığı, çocukların internet kullanımı ile ilgili yetkinliğe sahip olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır (Özsoy ve Atılğan, 2018). Çocukların dijital ortamda geçirdikleri süreyi kontrol etmedikleri, serbest bıraktıkları belirtilmiştir. Bunun sonucunda da kontrol altına alınamayan bir kullanım ve aile içi çatışmalara neden olduğu görülmüştür (Konaş, 2021). Ebeveynlerin dijital farkındalık düzeylerinin yüksek olması için; dijital ortam risklerini bilmesi, çocuklarını risk ve tehlikelere karşı koruyabilmesi, çocuklarının dijital ortamda neler yaptığını bilme, takip edebilme özelliklerini taşıması gerekmektedir (Yurdakul ve ark., 2013).

2.8.4. Siber zorbalık ve dijital ebeveynlik

Dijital ortamların sunduğu fırsatlar kadar riskleri, tehlikeleri de vardır. Çocuklar dijital ortamda risklere açık birer av gibidir ve onların nelerle karşılaşacağı büyük bir muammadır. Karşılaşabilecekleri tehlikelere karşı çocukların yardım isteyebileceği ilk

merci ebeveynidir. Gerzicakova ve ark. (2023)'na göre, çocuklar siber zorbalık gibi olumsuz deneyimlerde ebeveynlerine daha fazla yardım talebinde bulunma eğilimi göstermektedirler. Dijital göçmen olan ebeveynlerin, dijital yetkinliğe ulaşamaması, dijital ortam riskleri hakkında yeterince bilgi sahibi olmaması, çocukları dijital ortam risklerinden koruyamaması sonucunda çocuklarda siber zorbalık veya siber mağduriyet davranışları görülebilmektedir (Prensky, 2001).

Zhu ve ark. (2021) yaptığı bir araştırmada siber zorbalık davranışının yaygınlığının son beş yılda hızla arttığını ve ilkokuldan üniversiteye kadar geniş bir yaş aralığını etkilediğini belirtmiştir. Siber zorbalığın yaşanma sebeplerinden birisi de ebeveynlerin siber zorbalık hakkında yeterli bilgiye sahip olmamasıdır. Yapılan bir araştırmada ebeveynlerin çocuklarının siber zorbalık ve mağduriyet yaşamadıklarını belirtmelerine rağmen çocukların %56,5'i siber zorba, %65,5'i siber mağdur olduğu ortaya çıkmıştır (Uludaşdemir ve Küçük, 2019). Başka bir araştırmada yine ilkokul çağında çocukları olan ebeveynlerin çocuklarının siber zorbalık davranışının farkında olmadığını belirtmiştir (Caivano ve ark., 2020). Siber zorbalık davranışının çok yaygın olduğu günümüz çağında ebeveynlerin sadece %20'sinin çocuklarının internet kullanımını kontrol ettiği belirlenmiştir (Ahern ve ark., 2016). Bu araştırmalardan yola çıkarak ebeveynlerin siber zorbalığa karşı farkındalıklarının artırılması gerektiği ön plana çıkarmaktadır. Alfakeh ve ark., (2021)'na göre, ebeveynlerin %43'ü siber zorbalığın geleneksel zorbalıktan daha zararlı olduğunu ve yalnızca %27,9'u siber zorbalığı önlemede ebeveynlerin desteğinin ve denetiminin önemli olduğunu vurgulamıştır. Uludaşdemir ve Küçük (2021)'e göre, siber zorbalık ve siber mağduriyeti etkileyen ebeveynlerle ilgili özellikleri şunlardır:

- Ailelerin siber zorbalıkla ilgili bilgilerinin yetersiz olması
- Çocuklarının siber zorbalık davranışlarının farkında olmaması
- Çocuklarının siber mağdur olduklarının farkında olmaması
- Çocuklarının çevrim içi davranışlarının farkında olmaması
- Ebeveyn ve ergen iletişiminin yetersiz olması
- İhmalkâr ve ototriler aile tutumu sergilemesi
- Ebeveynlerin eğitim düzeyi
- Ebeveynlerinden habersiz internet erişimi sağlamak (internet kafe vb.)
- İnternette paylaşılan bilgilerin çocuğa bilgilendirilmemesi
- Güvenli internet hakkında çocuğun bilgilendirilmemesi

- Ailelerin internet ve bilgisayar kullanma becerisinin çocuklar ve gençler tarafından yetersiz görülmesi

Siber zorbalığı önleme açısından bakıldığı zaman ebeveynin önemi büyüktür. Livingstone ve Helsper (2008), ebeveynlerin internet kullanımına yönelik kurallar koymasının ve çocuklarının çevrimiçi aktivitelerini izlemesinin, siber zorbalık riskini azalttığını belirtmiştir Hinduja ve Patchin (2019), ebeveyn-çocuk iletişiminin güçlü olmasının, çocukların siber zorbalıkla karşılaştıklarında yardım isteme olasılığını artırdığını belirtmiştir. Çocukların dijital ortamlardaki sergilediği davranışların kontrol edilmesi, erken çocukluk ve ergenlik dönemlerinde siber zorbalık ve mağduriyet davranışını göstermede azaltan bir durum olarak belirtilmektedir (Lwin ve ark., 2008; Giménez Gualdo ve ark., 2017). Çocuklarla olumlu aile içi iletişim kurmanın, dijital ortamda sergilediği davranışların kontrol edilmesinden daha etkili olduğu belirtilmiştir (Buelga ve ark., 2016).

Levy (2017)'e göre; çocuklar dijital ortamlarda yaşanan sorunları ebeveynleri ile paylaştıkları zaman kendilerini daha güçlü ve cesur hissetmektedirler. Bir dijital ebeveyn olarak ebeveynlerin çocuklarına nasıl yardımcı olacağı hakkında bilmesi gerekenleri Levy (2017) aşağıdaki gibi sıralamıştır :

- Ebeveynler Çocukların çevrimiçi yaşantılarına, davranışlarına ilgi göstermeli fakat onları bunaltmamalıdır.
- Çocukların kullandıkları uygulamaların ve hizmetlerin neler olduğu hakkında bilgi sahibi olmalıdır.
- Zor konular hakkında çocuğun ve kendilerinin rahat olabileceği bir ortam hazırlayarak konuşmalar yapmalıdır.
- Ebeveynler çocuklarına rol model olmalıdır
- Çocuğa keşfetme imkanı tanımalı bir aksilik yaşadığında sınırlar koymalı ve güvenliğini sağlamalıdır.

Dijital teknolojilerin yaygınlaşmasıyla birlikte çocuk ve ergenlerin çevrim içi ortamda daha fazla zaman geçirmesi, bu yaş grubunun siber zorbalık ve mağduriyet ile karşılaşma riskini artırmıştır. Bu durum, Türkiye'de ebeveyn tutumlarının önlenme ve müdahale mekanizmalarında incelenmesini gerekli kılmıştır. Örneğin, Kuran ve Koç (2025) tarafından yapılan sistematik alanyazın taramasında, 2015–2024 yılları arasında Türkiye'de geliştirilen eğitim/psikoeğitim programlarının siber zorbalığı önlemede etkili olduğu; beş makale ve beş tez çalışmasının tümünün olumlu sonuçlar verdiği

bildirilmiştir. Bu müdahalelerin dijital ebeveynlik stratejileri ile entegre edilmesi, ebeveynlerin rehberlik, açık iletişim ve dijital medya okuryazarlığı konularında daha koordineli bir rol üstlenmesini sağlamaktadır. İlâveten, Keleş ve Tagay (2025) tarafından yürütülen betimsel araştırmada, lise öğrencilerinin algılanan ebeveyn tutumları ile internet kullanımı kontrolü arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Araştırma, ebeveyn denetiminin tutarlı ve dengeli uygulandığı durumlarda, siber zorbalık riskinin azaldığını göstermiştir. Buna karşılık, tutarsız algılanan kontrol, aşırı kullanım süreleri ve ebeveynin internet kullanım alışkanlıkları, hem mağduriyet hem de zorbalık ihtimalini artırmaktadır. Son olarak, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın 2024–2025 döneminde yayımladığı "Çocukların Dijital Risklerden Korunmasında Ebeveyn Rehberi", dijital ebeveynliğin Türkiye'deki pratik yansımalarını sunmaktadır. Rehber, ebeveynlere ekran süre sınırları koyma, zaman ve içerik izlemi, güvenli kullanım adına bilgilendirme gibi öneriler sunarak, aile içi rehberlik kapasitesini artırmayı hedeflemektedir.

Bu bağlamda dijital ebeveynlik, çocukların internet ve sosyal medya kullanımlarına ilişkin ebeveyn rehberliği, denetimi ve iletişimini kapsayan önemli bir kavramsal yapı olarak öne çıkmaktadır (Livingstone ve Helsper, 2008). Dijital ebeveynlik uygulamaları; teknik denetim, zaman kısıtlaması, rehberlik ve açık iletişim gibi çeşitli stratejileri içermekte olup, çocukların dijital güvenliğini sağlamada belirleyici bir rol oynamaktadır (Yosep ve ark., 2023).

Cassina ve ark. (2024)'nin gerçekleştirdiği güncel bir meta-analiz çalışmasında, ebeveyn sıcaklığı ve izleme davranışlarının, özellikle siber zorbalık mağduriyetine karşı koruyucu faktörler olarak öne çıktığı, ancak yalnızca ebeveyn sıcaklığının siber zorbalık üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunduğu saptanmıştır. Benzer şekilde, Kasturiratna ve ark. (2024) sistematik derlemesinde, ebeveyn temelli müdahalelerin siber mağduriyet oranlarını azaltmada istatistiksel olarak anlamlı sonuçlar doğurduğu ve özellikle kuramsal temelli, kısa süreli programların daha etkili olduğu vurgulanmıştır.

Dijital ebeveynliğin yalnızca olumlu etkiler üretmediği de görülmektedir. Saladino ve ark. (2022) tarafından yürütülen çalışmada, ebeveynin psikolojik kontrol uygulamalarının çocukların siber zorbalığa hem maruz kalma hem de katılım düzeylerini artırabildiği, ayrıca bu etkinin bireyin karanlık kişilik özellikleri aracılığıyla daha da güçlendiği ortaya konmuştur. Bu bulgu, ebeveynliğin biçiminin niteliği kadar önemli olduğunu ve koruyucu işlevin ancak açıklayıcı, demokratik ve destekleyici tutumlarla sağlanabileceğini göstermektedir.

Ek olarak, Lozano-Blasco ve ark. (2024) gerçekleştirdiği sistematik derlemede, ebeveyn-çocuk arasındaki güçlü iletişim bağlarının, siber zorbalık mağduriyetini azaltmada etkili olduğu; ancak düşük düzeyde aile desteği ve dijital denetim eksikliğinin risk faktörleri arasında yer aldığı rapor edilmiştir. Bu kapsamda dijital ebeveynlik, yalnızca denetim odaklı bir yaklaşım değil; aynı zamanda açık iletişim, duygusal destek ve dijital medya okuryazarlığına dayalı bir rehberlik süreci olarak kavramsallaştırılmaktadır.

Dijital ebeveyn farkındalığı ile siber zorbalık ve mağduriyet arasındaki ilişki, son yıllarda yapılan akademik çalışmalarda giderek daha fazla vurgulanmaktadır. Ebeveynlerin bu dijitalleşme sürecindeki rehberlik rolleri, çocukların çevrim içi güvenliğini sağlamada kritik bir öneme sahiptir. Ancak dijital ebeveynliğin yalnızca teknik denetim ya da süre kısıtlaması ile sınırlı kalmaması gerektiğini; açık iletişim, duygusal destek ve dijital medya okuryazarlığı gibi nitelikli rehberlik unsurlarının etkili bir şekilde bütünleştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Araştırmalar, ebeveynlerin dijital okuryazarlık düzeyleri, çevrimiçi risk algıları ve çocuklarının internet kullanımına yönelik denetim stratejilerinin, siber zorbalık vakalarının önlenmesinde kritik bir rol oynadığını ortaya koymaktadır (Livingstone ve Helsper, 2008). Ayrıca, ebeveynlerin dijital araçların kullanımı ve gizlilik ayarları konusundaki bilgi düzeylerinin yüksek olması, çocukların çevrimiçi ortamlarda karşılaşılabilecekleri tehditleri daha etkili bir şekilde yönetmelerine olanak sağlamaktadır (Mesch, 2009). Dijital ebeveyn farkındalığının artırılması, siber zorbalıkla mücadelede önemli bir koruyucu faktör olarak değerlendirilmekte ve bu alanda ebeveyn eğitim programlarının yaygınlaştırılmasının gerekliliği vurgulanmaktadır (Hinduja ve Patchin, 2019). Araştırmalardan da görüldüğü gibi dijital ebeveynlik farkındalığının çocukların siber mağdur veya siber zorba olmaz durumu üzerinde etkisinin olabileceği düşünülmektedir. Yapılan bu çalışmada da öğrencilerin siber mağdur ve siber zorba olma durumlarıyla ebeveynlerin dijital ebeveyn farkındalıkları arasındaki ilişkinin farklı değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

3. MATERYAL VE METOT

Bu bölümde; araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları ve verilerin analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1.Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık düzeyleri ile ailelerinin dijital ebeveynlik farkındalıklarının incelenmesini amaçlayan tarama türünde bir çalışmadır. Bu sebeple araştırma konu hakkındaki mevcut durumu belirlemek ve bu duruma ilişkin bilgiler elde etmek amacıyla nicel araştırma türlerinden biri olan ilişkisel tarama modelinde tasarlanmıştır. İki ya da daha çok sayıdaki değişkenin arasındaki değişimi belirlemeyi hedefleyen tarama biçimidir. İlişkisel tarama türünde, değişkenlerin birlikte değişip değişmediği, değişiyorsa bunun nasıl olduğuna belirlemeye bakılır (Karasar, 2015).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın katılımcı grubu 2023-2024 eğitim öğretim yılında Kırşehir ilinde, bir devlet ortaokulunda öğrenim gören ve araştırmaya gönüllü olarak katılım gösteren 5. ve 6. Sınıf ortaokul öğrencileri ve onların velilerinden oluşmaktadır. Katılımcılar uygun örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Uygun örnekleme yöntemi, araştırmacının elinde olan kolay ulaşılabilir bir örneklemden verilerin elde edilmesidir (Büyüköztürk ve ark., 2015). Uygun örnekleme yöntemiyle 465 öğrenci ve onların velisine ulaşılmıştır.

Tablo.3.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Farklı Değişkenlere Göre Dağılımı

N=465		Frekans	Yüzde(%)
Cinsiyet	Kız	230	49.5
	Erkek	235	50.5
Sınıf	5. sınıf	110	23.7
	6. sınıf	355	76.3
İnternet Kullanım Süresi	1 saatten az	90	19.4
	1-2 saat	237	51
	3-4 saat	84	18.1
	4 saatten fazla	54	11.6
İnternet Kullanım Amacı	Sosyal Medya	135	29
	Eğitim	68	14.6
	Sohbet	32	6.9
	Oyun	230	49.5
Sosyal Medya Kullanım süresi	1 saatten az	140	30.1
	1-2 saat	200	43
	3-4 saat	45	9.7
	4 saatten fazla	32	6.9
	Hiç Vakit Geçirmem	48	10.3
Dijital Oyun Oynama Süresi	Her gün	209	44.9
	Haftada 1 Kere	54	11.9
	Haftada 2-3 Kere	172	37
	Ayda 1 Kere	10	2.2
	Hiç Oynamıyorum	20	4.3

Bu çalışmada 465 öğrenci üzerinde gerçekleştiren anket verilerine ilişkin bazı bilgiler yer almaktadır. Çalışma grubunun cinsiyet verileri incelendiğinde katılımcıların %49,5'i kız, %50,5'i erkek olduğu görülmektedir. Bu dağılım örneklem grubunun dengeli bir şekilde dağıldığını göstermektedir.

Katılımcıların sınıf düzeyine göre dağılımları incelendiğinde %23,7'si 5. sınıf, %76,3'ü 6. sınıf olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre araştırmaya 6. Sınıftan daha yoğun bir katılım sağlandığını ortaya koymaktadır.

İnternet kullanım süresi açısından değerlendirildiğinde, öğrencilerin yarıdan fazlası (%51) günde 1-2 saat internet kullandığını belirtirken, bir saatten az internet kullananlar %19,4'ü, 3-4 saat internet kullananlar %18,1 olduğu ortaya çıkmaktadır. 4 saatten fazla internet kullananlar %11,6'dır. Bu verilere göre öğrencilerin çoğunluğu günde belirli saatler arası interneti kullandığı görülmektedir.

İnternet kullanım amaçlarına bakıldığında en yüksek oran %49,5 oyun oynamak iken, %29 sosyal medya kullanımı, %14,6 eğitim amaçlı kullanım ve %6,9 sohbet amaçlı kullanılmaktadır. Bu durum öğrenciler arasında interneti oyun oynamak ve sosyal medya kullanımı olarak tercih edildiğini göstermektedir.

Sosyal medya kullanım süreleri incelendiğinde, öğrencilerin %43'ü sosyal medyada 1-2 saat vakit geçirirken, %30,1'i bir saatten az vakit ayırmakta, %9,7'si 3-4 saat sosyal medyada vaktini geçirmektedir. 4 saatten fazla vakit geçirenlerin oranı %6,9 iken, hiç vakit geçirmeyenlerin oranı %10,3'tür. Bu veriler sonucunda öğrencilerin günlük yaşamlarında sosyal medya önemli bir yer tuttuğu görülmektedir.

Dijital oyun oynama sıklığına bakıldığında, öğrencilerin %44,9'u her gün oyun oynarken, %37'si haftada 2-3 kere, %11,9'u haftada 1-2 kere oyun oynadığı görülmektedir. Ayda bir kere oyun oynayanların oranı %2,2 iken, hiç oyun oynamayanların oranı %4,3'tür. Bu bağlamda dijital oyunlar öğrencilerin günlük yaşamlarında yaygın bir şekilde yer almaktadır.

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırmada Çetin ve ark., (2011) tarafından hazırlanan "Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği" ve Manap ve Durmuş (2020) tarafından hazırlanan "Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçekleri geliştiren kişilerden gerekli olan kullanım izinleri e-posta yoluyla alınmıştır. Ölçek izinlerine dair belgeler EK-5'te sunulmuştur. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Etik Kuruluna başvurularak izin alındıktan sonra Kırşehir Milli Eğitim Müdürlüğü'nden de gereken uygulama izinleri alınmıştır. Gönüllü katılım formu ve veli onam formu ile katılımcıların onayı alınarak ölçekler uygulanmaya başlamıştır. Uygun örnekleme yöntemi ile ortaokul 5. ve 6. sınıf öğrencilerine "Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği" uygulanmış ve ardından öğrencilerin velilerine "Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği" uygulanmıştır. Araştırmaya çocuklarının katılımına onay veren ve kendisinin de gönüllü katılımcı olarak katılan velilerin doldurmuş olduğu veriler dahil edilmiştir.

3.4. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak; araştırmacı tarafından uzman görüşleri doğrultusunda geliştirilen kişisel bilgi formu (EK-3 ve EK-4), öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet durumlarını belirleyebilmek için Çetin ve ark. (2011) tarafından geliştirilen "Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği", ebeveynlerin dijital ebeveynlik farkındalıklarını ölçmek içinse Manap ve Durmuş (2020) tarafından geliştirilen "Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği" kullanılmıştır.

3.4.1. Kişisel bilgi formu

Kişisel bilgi formunda araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet, sınıf, interneti ne amaçla kullandıkları ve internette ne kadar süre geçirdikleri, sosyal medya ve dijital oyunlarda ne kadar süre geçirdikleri, anne ve babanın eğitim durumları hakkında bilgi toplanılmıştır.

3.4.1. Siber mağduriyet ve zorbalık ölçeği (SMZÖ)

Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği (SMZÖ), iki kısımdan oluşmaktadır. İlk bölümde siber mağdur olma, ikinci bölümde ise siber zorba olmak üzere 22 şer soru sorulup, toplamda 44 soruya cevap aranmıştır. Ölçek siber dilsel zorbalık/ mağduriyet (1., 2., 3., 4., 5., 6., 7. Sorular), kimliği gizleme (8., 9., 10, 11, 12. Sorular), siber sahtecilik (13., 14., 15., 16., 17., 18., 19., 20., 21., 22. Sorular) olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Katılımcılar siber mağduriyet yaşadıkları durumları “Bana Yapıldı” kısmına, siber zorbalık yaptıkları durumları “Ben yaptım” kısmında 5’li likert tipi derecelendirme olan (1) Asla, (2) Nadiren, (3) Bazen, (4) Sık Sık, (5) Daima seçeneklerinde cevaplarını belirtmişlerdir. Siber Mağduriyet ölçeği kısmında verilen cevapların yüksek olması siber mağduriyet yaşama durumunun artması, siber zorbalık ölçeği kısmında verilen cevapların yüksek olmasında siber zorbalık durumunun artması anlamına gelmektedir. Ayrıca ölçekten alınabilecek en düşük puan 22, en yüksek puan 110 dur. Siber mağduriyet ölçeğinde iç tutarlık güvenirlik katsayısı .89 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada siber mağduriyet ölçeğinde iç tutarlık güvenirlik katsayısı .82 olarak bulunmuştur. Siber mağduriyet alt boyutlarında ise iç tutarlık güvenirlik katsayıları, siber dilsel zorbalıkta .80, kimliği gizlemede .68, siber sahtecilikte .86 olarak bulunmuştur. Siber Zorbalık ölçeği kısmında iç tutarlık güvenirlik katsayısı .89 olarak tespit edilmiştir. Bu çalışmada siber zorbalık ölçeğinde iç tutarlık güvenirlik katsayısı .89 olarak bulunmuştur Siber zorbalık alt boyutlarında ise siber dilsel zorbalıkta .81, kimliği gizleme .69, siber sahtecilik .83 olarak saptanmıştır. Literatürde bu ölçeğin ortaokul düzeyindeki öğrencilere uygulandığı farklı araştırmalar mevcuttur (Akbaba ve Eroğlu, 2013; Yaman ve ark., 2013; Baştürk-Akça ve ark., 2015; Salı ve ark., 2015).

3.4.2. Dijital ebeveynlik farkındalık ölçeği (DEFÖ)

Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği (DEFÖ), 16 sorudan oluşmaktadır. Ölçeğin dört alt boyutu risklerden koruma, verimli kullanım, olumsuz model olma ve dijital ihmal olmak üzere dörder soru kapsamaktadır. Ölçek 5’li likert tipi derecelendirme (1) Hiçbir Zaman, (2) Nadiren, (3) Bazen, (4) Sıklıkla, (5) Her Zaman olmak üzere cevap seçeneği

sunulmuştur. Alt boyutlardaki sorular birbirinden bağımsız olup, her boyuttan alınabilecek puan 4 ile 20 arasında değişim göstermektedir. Alt boyutlarda risklerden koruma ve verimli kullanım sorularına verilen yanıtların yüksekliği dijital ebeveynlik farkındalığının yüksek olduğunu, yine alt boyutlardan olumsuz model olma ve dijital ihmal sorularına verilen yanıtların yüksekliği dijital ebeveynlik farkındalığının düşük olduğunu göstermektedir. Ölçekte alt boyutlar için iç tutarlık güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır. Risklerden koruma .63, verimli kullanım .72, olumsuz model olma .80, dijital ihmal .79 olarak saptanmıştır. Yine alt boyutlar için güvenilirlik katsayıları hesaplanmıştır. Risklerden koruma .63, verimli kullanım .72, olumsuz model olma .80, dijital ihmal .79 olarak tespit edilmiştir.

Ölçeklerden toplanan veriler öncelikle normallik testlerine tabii tutulmuştur. Öğrencilerin siber mağdur olma durumları ($p < .001$), öğrencilerin siber zorbalık davranışında bulunma durumları ($p < .001$) ve ailelerin dijital ebeveynlik farkındalık düzeylerinin ($p < .001$) normal dağılım göstermediği görülmüştür. Bu sebeple verilerin analizinde parametrik olmayan testler uygulanmıştır.

Tablo 3.2. Siber Mağduriyet Ölçeği'nden Alınan Puanlara İlişkin Normallik (Kolmogorov-Smirnov) Testi Sonuçları

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	statistic	df	Sig.	statistic	df	Sig.
Siber Mağduriyet	.043	465	.043	.980	465	<.001

Öğrencilerin siber mağduriyet yaşama durumları normal dağılım değeri ($p < .001$) çıkmıştır. Bu sonuca göre normal dağılım göstermediği görülmüş olup, parametrik olmayan testler uygulanmıştır. Mann-Whitney U testiyle değerlendirilmesine karar verilmiştir.

Tablo 3.3. Siber Zorbalık Ölçeği'nden Alınan Puanlara İlişkin Normallik (Kolmogorov-Smirnov) Testi Sonuçları

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	statistic	df	Sig.	statistic	df	Sig.
Siber Zorbalık	.116	465	<.001	.900	465	<.001

Öğrencilerin siber Zorbalık yaşama durumları normal dağılım değeri ($p < .001$) çıkmıştır. Bu sonuca göre normal dağılım göstermediği görülmüş olup, parametrik olmayan testler uygulanmıştır. Mann-Whitney U testiyle değerlendirilmesine karar verilmiştir.

Tablo 3.4. Dijital Ebeveyn Farkındalık Ölçeği'nden Alınan Puanlara İlişkin Normallik (Kolmogorov-Smirnov) Testi Sonuçları

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	statistic	df	Sig.	statistic	df	Sig.
Dijital Ebeveyn	.075	465	<.001	.988	465	<.001

Araştırmada ailelerin dijital ebeveynlik farkındalık düzeylerine ilişkin normallik testi sonucunda, verinin normal dağılım göstermediği belirlenmiştir ($p < .001$). Bu doğrultuda, analizlerde parametrik olmayan testlerin kullanılması tercih edilmiştir. Dijital ebeveynlik farkındalık düzeyi ile siber mağduriyet ve siber zorbalık arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla parametrik olmayan Spearman sıralı korelasyon testi uygulanması uygun bulunmuştur.

Araştırmada yer alan cinsiyet, sınıf düzeyi, internet kullanım süresi, internet kullanım amacı, sosyal medya kullanım süresi, dijital oyun oynama sıklığı, anne eğitim düzeyi ve baba eğitim düzeyi değişkenlerine ilişkin normallik testleri gerçekleştirilmiş; elde edilen bulgular doğrultusunda değişkenlerin normal dağılım göstermediği ($p < .001$) tespit edilmiştir. Bu nedenle parametrik olmayan testlerden Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis testlerinin kullanılması uygun görülmüştür. Gruplar arasındaki etki büyüklüğüne bakmak için Post Hoc çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde, araştırmada toplanan verilerden elde edilen sonuçların istatistiksel bulguları sunulmaktadır. Araştırmanın bulguları, alt problemlerin veriliş sırasına göre sunulmuştur. İlk olarak öğrencilerin Siber Mağduriyet ve zorbalık düzeylerine ilişkin bulgular sunulmuş ve bu bulgular ölçek alt boyutlarına göre değerlendirilmiştir. Öğrencilerin siber mağduriyet düzeyleri ve siber zorbalık düzeyleri cinsiyet ve sınıf düzeyi değişkenine göre incelenmiştir. Ardından ebeveynlerin dijital ebeveynlik farkındalık düzeylerine ait bulgulara yer verilmiştir. Son olarak Ebeveynlerin Dijital Ebeveyn Farkındalık Düzeyi ile Çocukların Siber Mağduriyet Düzeyi ile Ebeveynlerin Dijital Ebeveyn Farkındalık Düzeyi ile Çocukların Siber zorbalık Düzeyleri arasındaki ilişkiler analiz edilerek ilgili bulgular sunulmuştur. Çalışmada elde edilen bulguların sunulmasının ardından, ilgili literatürdeki çalışmalarla benzerlik ve farklılıkları karşılaştırılarak tartışılmıştır.

4.1. Öğrencilerin Siber Mağduriyet Düzeyine İlişkin Bulgular

Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği üç alt boyuttan oluşmaktadır. Alt boyutlar şunlardır: Siber Dilsel Zorbalık/ Siber Dilsel Mağduriyet, Kimliği Gizleme, Siber Sahteciliktir. Siber Dilsel Mağduriyet alt boyutundan en yüksek puan alan maddenin ($\bar{X}=2.606$) “İnternette dalga geçme” maddesi olduğu görülmüştür. Kimliği Gizleme alt boyutundan en yüksek puanı alan maddenin “İnternette kimliğini gizleme” maddesi olduğu görülmüştür ($\bar{X}=2.748$). Siber sahtecilik alt boyutundan alınan en yüksek puanın “İnternette kötü söz/hakaret içerikli mesajlar gönderme” maddesine ait olduğu görülmüştür ($\bar{X}=3.281$).

4.2. Öğrencilerin Siber Mağduriyet Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular

“Ortaokul öğrencilerinin yaşadıkları siber mağduriyet düzeyi cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır?” sorusuna yanıt bulmak amacıyla Mann whitney U Testi kullanılmıştır. Analize ilişkin veriler Tablo 4.1’de gösterilmektedir.

Tablo 4.1. Öğrencilerin Siber Mağduriyet Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Min	Max	Ss	Mann Whitney U		
							Sıra ort	U	p
Siber Mağduriyet	Kız	230	44.804	250.0	77.00	10.391	204.45	20458.50	<.001
	Erkek	235	49.659	25.00	91.00	11.587	260.90		

Tablo 4.1 incelendiğinde gruplar arası istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir (U=20308, Z=-4.309, p<.001). Bu durum erkeklerin siber mağduriyet düzeylerinin kızlara göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Sıra ortalamaları incelendiğinde erkek öğrencilerin sıra ortalamalarının (260.90) kız öğrencilere göre (204.45) daha yüksek olduğu görülmektedir.

Elde edilen bulgular, erkek öğrencilerin siber mağduriyet puan ortalamalarının kız öğrencilere kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Literatür incelendiğinde, bu çalışmanın bulgularını destekleyen çok sayıda araştırma bulunmaktadır. Metli ve Şirin (2017) ile Erdur-Baker (2010) yaptıkları çalışmalarda erkek öğrencilerin siber mağduriyet düzeylerinin kız öğrencilere göre daha yüksek olduğunu belirlemişlerdir. Benzer şekilde, Duman ve Bridge (2019) ile Yelci (2018) de erkek öğrencilerin daha fazla siber mağduriyet deneyimlediklerini ortaya koymuşlardır. Ancak Yorulmaz ve Karadeniz (2021) kız öğrencilerin de önemli düzeyde siber mağduriyet yaşadıklarını ifade etmektedir. Öte yandan, Apan (2023), Dilmaç ve ark. (2013) ile Baştürk-Akça ve ark. (2015) ortaokul öğrencilerinin siber mağduriyet düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediğini belirtmişlerdir. Bu çelişkili bulgular, siber mağduriyetin çok boyutlu bir olgu olduğunu ve bireysel özellikler, sosyal çevre, teknoloji kullanım alışkanlıkları gibi çeşitli faktörlerden etkilenebileceğini düşündürmektedir. Bu durum, siber mağduriyet olgusunun anlaşılmasında sadece demografik değişkenlerin değil, aynı zamanda psikolojik, sosyal ve teknolojik faktörlerin de bütüncül bir şekilde ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

4.3. Öğrencilerin Siber Mağduriyet Düzeylerinin Sınıf Düzeyine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular

“Ortaokul öğrencilerinin yaşadıkları siber mağduriyet düzeyi sınıf düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?” sorusuna ilişkin analiz verileri Tablo 4.2’de gösterilmektedir.

Tablo 4.2. Öğrencilerin Siber Mağduriyet Düzeylerinin Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Sınıf Düzeyi	N	$\bar{X}$	Min	Max	Ss	Mann Whitney U		
							Sıra ort	U	p
Siber mağduriyet	5.sınıf	110	46.827	26.00	91.00	11.023	223.25	18452.50	.384
	6.sınıf	355	47.391	25.00	90.00	11.351	236.02		

Tablo 4.2 incelendiğinde öğrencilerin siber mağduriyet düzeylerinin sınıf düzeyi değişkeni ile arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. ($U=18452$, $Z=-.871$, $p=.384$). Öğrencilerin sınıf düzeylerine bakıldığında siber mağduriyet açısından 5. ve 6. sınıf öğrencileri arasında bir fark olmadığı görülmektedir.

Yapılan analizler sonucunda 5. ve 6. sınıf öğrencileri arasında siber mağduriyet puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilememiştir. Özdemir ve Akar (2011) ile Katzer ve ark. (2009) tarafından yapılan araştırmalarda da öğrencilerin sınıf düzeyleri ile siber mağduriyet deneyimleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Metli ve Şirin (2017) tarafından yapılan çalışmada, 6., 7. ve 8. sınıf öğrencileri arasında siber mağduriyet düzeylerinin anlamlı ölçüde farklılaştığı ortaya konmuştur. Bu farklılıkların, ergenlik döneminin ilerleyen aşamalarında dijital teknoloji kullanım yoğunluğunun ve riskli davranışların artmasından kaynaklanabileceği değerlendirilebilir. Bu çelişkili bulgular, siber mağduriyet olgusunun anlaşılmasında sadece sınıf düzeyi gibi demografik faktörlerin yeterli olmadığını, teknoloji kullanım süreleri, ebeveyn denetimi, dijital okuryazarlık düzeyi gibi çok boyutlu değişkenlerin de dikkate alınması gerektiğini göstermektedir.

4.4. Öğrencilerin Siber Mağduriyet Düzeylerinin İnternet Kullanım Sürelerine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular

“Ortaokul öğrencilerinin yaşadıkları siber mağduriyet düzeyi internet kullanım sürelerine göre değişmekte midir?” sorusuna ilişkin analiz verileri Tablo 4.3’ de gösterilmektedir.

Tablo 4.3. Öğrencilerin Siber Mağduriyet Düzeylerinin İnternet Kullanım Sürelerine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

İnternet Kullanım Süreleri	N	Sıra Ortalaması	X ²	sd	p	Anlamlı Fark
(a)1 saatten az	90	273.28	13.032	3	.005	a-b
(b)1-2 saat	237	231.60				a-c
(c)3-4 saat	84	202.29				
(d)4 saatten fazla	54	219.79				

Tablo 4.3 incelendiğinde, öğrencilerin siber mağduriyet düzeyleri ile internet kullanım süreleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark görülmektedir ($X^2=13.032$, $sd=3$, $p=.005$), internet kullanım sürelerinin öğrencilerin siber mağduriyet düzeylerini etkilediğini göstermektedir. Sıra ortalamaları incelendiğinde, "1 saatten az" internet kullanan öğrencilerin en yüksek sıra ortalamasına sahip olduğu (273.28), bunu sırasıyla "1-2 saat" (231.60), "4 saatten fazla" (219.79) ve "3-4 saat" (202.29) gruplarının izlediği görülmektedir. Bu dağılım, daha az internet kullanan öğrencilerin siber mağduriyet açısından daha yüksek risk altında olabileceğine işaret etmektedir. Ancak, "4 saatten fazla" internet kullanan grubun sıra ortalamasının "3-4 saat" grubuna göre daha yüksek olması, internet kullanım süresi ile siber mağduriyet arasındaki ilişkinin doğrusal olmayabileceğini düşündürmektedir. Yapılan çoklu karşılaştırma analizine göre, "1 saatten az" internet kullanan öğrencilerin siber mağduriyet puanlarının, "1-2 saat" ve "3-4 saat" kullanan gruplara kıyasla anlamlı derecede yüksek olduğunu göstermektedir. Ancak, "1 saatten az" ile "4 saatten fazla" internet kullanan gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Benzer şekilde, "1-2 saat" ile "3-4 saat" ve "4 saatten fazla" grupları arasında da anlamlı bir fark tespit edilmemiştir.

Livingstone ve ark. (2018), sınırlı internet erişimi olan gençlerin gizlilik ayarlarını yönetmede daha az bilgili olduğunu ve bu nedenle mağduriyetlerin arttığını vurgulamıştır. Bu durum, çalışmamızda "1 saatten az" internet kullanan grubun neden daha yüksek mağduriyet bildirdiğini kısmen açıklayabilir. Kowalski ve ark., (2014), aşırı internet kullanımının siber zorbalık ve mahremiyet ihlalleriyle ilişkili olduğunu öne sürmüştür. En önemli bulgulardan biri de, internet kullanım süresi ile siber mağduriyet arasındaki ilişkinin doğrusal olmamasıdır. Tokunaga (2010), bu tür ilişkilerin "optimal kullanım süresi" kavramıyla açıklanabileceğini savunmuştur. Buna göre, hem çok az hem de çok fazla internet kullanımı farklı risk profilleri oluşturabilir. Bu durum, çalışmamızda "1 saatten az" ve "4 saatten fazla" gruplarının neden benzer mağduriyet düzeyleri bildirdiğini açıklamada yardımcı olabilir.

4.5. Öğrencilerin Siber Mağduriyet Düzeylerinin İnternet Kullanım Amacına Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular

“Ortaokul öğrencilerinin yaşadıkları siber mağduriyet düzeyi internet kullanım amacına göre değişmekte midir?” sorusuna ilişkin analiz verileri Tablo 4.4’te gösterilmektedir.

Tablo 4.4. Öğrencilerin Siber Mağduriyet Düzeylerinin İnternet Kullanım Amacına Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

İnternet Kullanım Amacı	N	Sıra Ortalaması	X ²	sd	p
Sosyal medya	135	249.84	6.935	3	.074
Eğitim	68	252.13			
Sohbet	30	200.38			
Oyun	230	222.00			

Tablo 4.4 incelendiğinde, öğrencilerin siber mağduriyet düzeyleri ile internet kullanım amacı arasında istatistiksel olarak anlamlı fark görülmemiştir ($X^2=6.935$, $sd=3$, $p=.074$). Bu bulgu, internet kullanım amacının öğrencilerin siber mağduriyet düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığını göstermektedir. Sıra ortalamalarına baktığımızda eğitim amaçlı internet kullanan öğrenciler en yük sıra ortalamasına sahipken (252.13), bunu sırasıyla sosyal medya (249.84), oyun (222.00) ve sohbet (200.38) amaçlı internet kullanan öğrenciler izlemektedir. Bu dağılım, internetin eğitim ve sosyal medya amaçlı kullanımının siber mağduriyet açısından daha yüksek risk oluşturabileceğine yönelik bir eğilim olduğunu göstermektedir; ancak söz konusu farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı göz önünde bulundurulmalıdır.

Patchin ve Hinduja (2022), sosyal medya kullanımının siber zorbalık ve mahremiyet ihlalleriyle daha güçlü bir şekilde ilişkili olduğunu belirtmiştir. Ancak, çalışmamızda sosyal medya kullanımının siber mağduriyet üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmaması, kullanım süresi, bağlam veya bireysel faktörlerin bu ilişkiyi moderatör olarak etkileyebileceğini düşündürmektedir. Diğer yandan, sohbet amaçlı internet kullanan öğrencilerin en düşük sıra ortalamasına sahip olması, bu grubun nispeten daha az risk altında olabileceğini göstermektedir. Bu durum, Kowalski ve ark., (2019) tarafından vurgulandığı üzere, sohbet platformlarının daha kontrollü ve tanıdık çevrelerde gerçekleşmesiyle açıklanabilir.

4.6. Öğrencilerin Siber Mağduriyet Düzeylerinin Sosyal Medya Kullanım Süresine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular

“Ortaokul öğrencilerinin yaşadıkları siber mağduriyet düzeyi sosyal medya kullanım süresine göre değişmekte midir?” sorusuna ilişkin analiz verileri Tablo 4.5.’te gösterilmektedir.

Tablo 4.5. Öğrencilerin Siber Mağduriyet Düzeylerinin Sosyal Medya Kullanım Süresine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Sosyal Medya Kullanım Süresi	N	Sıra Ortalaması	X ²	sd	p	Anlamlı Fark
(a)1 saatten az	140	204.74	39.318	4	<.001	d-a
(b)1-2 saat	200	240.34				d-b
(c)3-4 saat	45	273.98				d-c
(d)4 saatten fazla	32	338.47				d-e
(e)Hiç vakit geçirmem	48	176.13				c-a

Tablo 4.5 incelendiğinde, öğrencilerin siber mağduriyet düzeyleri ile sosyal medya kullanım süresi arasında anlamlı düzeyde farklılık saptanmıştır ($X^2=39.318$, $sd=4$, $p<.001$). Sosyal medyada günde 4 saatten fazla vakit geçiren öğrencilerin sıra ortalaması incelendiğinde en yüksek (338.98) siber mağduriyet yaşadığı görülmüştür. Sosyal medyada daha fazla zaman geçirmenin, kişisel bilgilerin paylaşımını artırarak ve potansiyel olarak kötü niyetli bireylerle etkileşim riskini yükselterek mağduriyet riskini artırabileceği düşünülmektedir. Sosyal medyada vakit geçirmeyen öğrencilerin en düşük siber mağduriyet yaşadığı saptanmıştır. Bu durum, sosyal medya kullanım süresinin siber mağduriyet yaşanma açısından önemli bir risk olduğunu desteklemektedir. Çoklu karşılaştırma testi sonuçlarına göre, özellikle "4 saatten fazla" sosyal medya kullanan öğrenciler ile diğer gruplar arasında anlamlı farklar tespit edilmiştir. Örneğin, "4 saatten fazla" kullanım grubu ile "1 saatten az" kullananlar, "1-2 saat" kullananlar ve "hiç vakit geçirmeyenler" arasındaki farklar istatistiksel olarak anlamlıdır. Benzer şekilde, "3-4 saat" kullananlar ile "hiç vakit geçirmeyenler" ve "1 saatten az" kullananlar arasında da anlamlı farklar bulunmuştur. Ancak, "1-2 saat" ile "3-4 saat" kullananlar arasındaki fark anlamlı değildir. Hinduja ve Patchin (2008), sosyal medya kullanımının artmasıyla birlikte, ergenler arasında siber zorbalık mağduriyet oranlarının da yükseldiğini belirtmişlerdir. Ybarra ve Mitchell (2004)'in sosyal medyada geçirilen zamanın mağduriyet olasılığını artırdığını vurgulamıştır. Sosyal medya kullanımı sırasında kullanılan gizlilik ayarları ve dijital farkındalık gibi faktörlerinde siber mağduriyet düzeyini önemli ölçüde etkilediği söylenebilir (Livingstone ve ark., 2017).

4.7. Öğrencilerin Siber Mağduriyet Düzeylerinin Dijital Oyun Oynama Sıklığına Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular

“Ortaokul öğrencilerinin yaşadıkları siber mağduriyet düzeyi dijital oyun oynama sıklığına göre değişmekte midir?” sorusuna ilişkin analiz verileri Tablo 4.6’da gösterilmektedir.

Tablo 4.6. Öğrencilerin Siber Mağduriyet Düzeylerinin Dijital Oyun Oynama Sıklığına Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Dijital Oyun Oynama Sıklığı	N	Sıra Ortalaması	X ²	sd	p	Anlamlı Fark
(a)Her gün	209	267.28	35.785	4	<.001	a-b
(b)Haftada Bir Kere	54	198.03				a-c
(c)Haftada 2-3 Kere	172	219.47				a-e
(d)Ayda Bir Kere	10	163.95				c-e
(e)Hiç Oynamıyorum	20	120.13				

Tablo 4.6 incelendiğinde, öğrencilerin siber mağduriyet düzeyleri ile internet kullanım amacı arasında istatistiksel olarak anlamlı fark görülmemiştir. Öğrencilerin dijital oyun oynama sıklığı ile siber mağduriyet düzeyleri arasında fark olup olmadığını incelemek amacıyla Kruskal Wallis testi yapılmıştır. Yapılan analizin sonucuna göre anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($X^2=35.785$, $sd=4$, $p<.001$). Her gün dijital oyun oynayan öğrencilerin (267.28) siber mağduriyet düzeylerinin en yüksek sıra ortalamaya, hiç oynamayan öğrencilerin (120.13) siber mağduriyet düzeylerinin en düşük sıra ortalamaya sahip olduğu görülmüştür. Bu durum çevrimiçi oyun ortamlarının potansiyel risk barındırabileceğini düşündürmektedir. Oyun ortamlarının rekabetçi ve kimliğin gizli şekilde olması hem siber mağdur hem siber zorbalık açısından zemin hazırlayabilmektedir. Çoklu karşılaştırma testi sonuçlarına göre, "her gün" dijital oyun oynayan öğrencilerin siber mağduriyet puanları, "haftada bir kere", "haftada 2-3 kere" ve "hiç oynamıyorum" gruplarına kıyasla anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Ayrıca, "haftada 2-3 kere" oynayan öğrencilerin siber mağduriyet puanları, "hiç oynamıyorum" grubuna göre anlamlı şekilde yüksektir. Diğer karşılaştırmalarda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Bu bulgular, dijital oyun oynama sıklığı arttıkça siber mağduriyet düzeylerinin de arttığını ortaya koymakta ve alanyazındaki çalışmalarla uyum göstermektedir (Kowalski ve ark., 2014). Her gün oyun oynayan öğrencilerin siber mağduriyet düzeyi yüksek çıkmıştır. Bu bağlamda oyun ortamlarının rekabetçi ve anonim bir yapıda olması sebebiyle kötü iletişim, ayrımcılık gibi durumların yaşanabileceği öngörülmektedir (Mishna ve ark., 2009; Griffiths, 2010). Ancak bazı çalışmalar işbirlikçi

oyun ortamlarının sosyal iletişimi, problem çözme becerilerini artırabileceğini, bazı öğrencileri koruyucu bir rol üstlenebileceğini savunmaktadır (Granic ve ark., 2014).

4.8. Öğrencilerin Siber Mağduriyet Düzeylerinin Anne Eğitim Düzeyine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular

“Ortaokul öğrencilerinin yaşadıkları siber mağduriyet düzeyi anne eğitim düzeyine göre değişmekte midir?” sorusuna ilişkin analiz verileri Tablo 4.7’de gösterilmektedir.

Tablo 4.7. Öğrencilerin Siber Mağduriyet Düzeylerinin Anne Eğitim Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Anne Düzeyi	Eğitim	N	Sıra Ortalaması	X ²	sd	p	Anlamlı Fark
(a)İlkokul		53	278.68	10.843	3	.013	a-d
(b)Ortaokul		86	203.37				
(c)Lise		144	242.70				
(d)Üniversite		182	213.27				

Tablo 4.7 incelendiğinde, öğrencilerin siber mağduriyet düzeyleri ile anne eğitim düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı fark görülmüştür ($X^2=10.843$, $sd=3$, $p=.013$). Bu sonuç, anne eğitim durumunun siber mağduriyet düzeyi üzerinde doğrudan etkili olmadığını ortaya koymaktadır. Sıra ortalamaları incelendiğinde, annesi ilkököl mezunu olan öğrencilerin en yüksek siber mağduriyet düzeyine sahip olduğu (278.68), bunu sırasıyla lise (242.70), üniversite (213.27) ve ortaokul (203.37) mezunu annelerin çocuklarının izlediği görülmektedir. Çoklu karşılaştırma testi sonucunda, ilkököl mezunu annelerin çocukları ile üniversite mezunu annelerin çocukları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Diğer gruplar arasındaki karşılaştırmalarda ise anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Bu çalışmada, annesi ilkököl mezunu olan öğrencilerin en yüksek siber mağduriyet düzeyine sahip olduğu, üniversite mezunu annelerin çocuklarında ise bu düzeyin anlamlı şekilde düşük olduğu bulunmuştur. Bu sonuçlar, Livingstone ve Helsper (2008)’in düşük eğitimli ebeveynlerin çocuklarının daha fazla dijital riskle karşılaştığına dair bulgularıyla uyumludur. Bu durum, çalışmamızda annesi ilkököl mezunu olan öğrencilerin en yüksek siber mağduriyet sıra ortalamasına sahip olmasıyla örtüşmektedir. Parental educational style (ebeveyn eğitim tarzı) ile siber mağduriyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu çalışmada ebeveynin eğitim tarzı bağlamında da anne eğitimi önemli bir değişken olarak analiz edilmiştir (Garaigordobil ve Machimbarrena, 2017). Kowalski ve ark. (2014) ebeveyn eğitim düzeyiyle siber

mağduriyet arasında anlamlı ilişki bulamamış, Livingstone ve Smith (2014) ise yüksek sosyoekonomik statülü ailelerin çocuklarının artan internet kullanımına bağlı olarak daha fazla risk altında olabileceğini öne sürmüştür.

4.9. Öğrencilerin Siber Mağduriyet Düzeylerinin Baba Eğitim Düzeyine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular

“Ortaokul öğrencilerinin yaşadıkları siber mağduriyet düzeyi baba eğitim düzeyine göre değişmekte midir?” sorusuna ilişkin analiz verileri Tablo 4.8.’de gösterilmektedir.

Tablo 4.8. Öğrencilerin Siber Mağduriyet Düzeylerinin Baba Eğitim Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Baba Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	X ²	sd	p	Anlamlı Fark
(a)İlkokul	31	265.31	15.743	5	.001	b-c
(b)Ortaokul	71	283.41				b-d
(c)Lise	163	227.12				
(d)Üniversite	200	214.89				

Tablo 4.8 incelendiğinde, öğrencilerin siber mağduriyet düzeyleri ile baba eğitim düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı fark görülmüştür ($X^2=15.743$, $sd=3$, $p=.001$). Bu bulgu, baba eğitim düzeyinin öğrencilerin siber mağduriyet deneyimlerinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Sıra ortalamaları incelendiğinde, baba eğitim düzeyi "ortaokul" olan öğrencilerin en yüksek siber mağduriyet sıra ortalamasına sahip olduğu (283.41), bunu "ilkokul" (265.31), "lise" (227.12) ve "üniversite" (214.89) düzeylerinin takip ettiği görülmektedir. Bu sonuçlar, baba eğitim düzeyi arttıkça öğrencilerin siber mağduriyet düzeylerinin azalma eğilimi gösterdiğine işaret etmektedir. Çoklu karşılaştırma testi sonuçlarına göre, "ortaokul" ile "lise" ve "ortaokul" ile "üniversite" arasındaki farklar istatistiksel olarak anlamlıdır. Diğer karşılaştırmalarda ise anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Bu bulgular, özellikle ortaokul düzeyinde baba eğitimine sahip öğrencilerin, lise ve üniversite düzeyindekilere kıyasla daha yüksek siber mağduriyet yaşadıklarını ortaya koymaktadır. Bu çalışmanın bulguları, baba eğitim düzeyinin öğrencilerin siber mağduriyet deneyimleri üzerinde anlamlı bir etkisi olduğunu göstermektedir. Özellikle, baba eğitim düzeyi düşük olan öğrencilerin daha yüksek siber mağduriyet yaşadıkları tespit edilmiştir. Livingstone ve Helsper (2008), ebeveyn eğitim düzeyi düşük olan çocukların çevrimiçi risklere daha fazla maruz kalabileceğini belirtmiştir. Benzer şekilde,

Görzig ve Ólafsson (2013), ebeveynlerin eğitim düzeyinin, çocukların siber zorbalık ve mağduriyet deneyimlerini etkileyen önemli bir faktör olduğunu vurgulamıştır. Baba eğitim düzeyinin artmasıyla siber mağduriyetin azalması, eğitilmiş ebeveynlerin dijital okuryazarlık becerilerinin daha yüksek olması ve çocuklarını çevrimiçi risklere karşı daha iyi yönlendirebilmeleriyle açıklanabilir. Ayrıca, yüksek eğitim düzeyine sahip ebeveynlerin, çocuklarının internet kullanımını daha etkili bir şekilde denetleyebildikleri ve onlara daha fazla destek sağlayabildikleri düşünülmektedir (Livingstone ve Stoilova, 2021).

4.10. Öğrencilerin Siber Zorbalık Düzeyine İlişkin Bulgular

Siber Mağduriyet ve Zorbalık Ölçeği üç alt boyuttan oluşmaktadır. Alt boyutlar şunlardır: Siber Dilsel Zorbalık/ Siber Dilsel Mağduriyet, Kimliği Gizleme, Siber Sahteciliktir. Siber Dilsel Zorbalık alt boyutundan alınan en yüksek puan ($\bar{X}=2.535$) maddenin “İnternette dalga geçme” maddesi olduğu görülmüştür. Kimliği Gizleme alt boyutundan alınan en yüksek puan ($\bar{X}=3.466$) maddenin “İnternette kimliğini gizleme” maddesi olduğu görülmüştür. Siber sahtecilik alt boyutundan alınan en yüksek puan ($\bar{X}=2.883$) maddenin “İnternette kötü söz/hakaret içerikli mesajlar gönderme” maddesi olduğu görülmüştür.

4.11. Öğrencilerin Siber Zorbalık Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular

“Ortaokul öğrencilerinin yaşadıkları siber zorbalık düzeyi cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır?” sorusuna yanıt bulmak amacıyla Mann whitney U Testi kullanılmıştır. Analize ilişkin veriler Tablo 4.9’da gösterilmektedir.

Tablo 4.9. Öğrencilerin Siber Zorbalık Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Min	Max	Ss	Mann Whitney U		
							Sıra ort	U	p
Siber Zorbalık	Kız	230	38.226	23.00	87.00	9.917	188.73	16842.50	<.001
	Erkek	235	46.280	23.00	96.00	13.919	276.33		

Tablo 4.9 incelendiğinde, siber zorbalık düzeyleri ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmüştür ($U=16842$, $Z=-7.032$, $p< 0.001$). Bu durum erkeklerin siber zorbalık düzeylerinin kızlara göre daha yüksek olduğunu göstermektedir. Sıra ortalamaları incelendiğinde erkek öğrencilerin sıra ortalamalarının (276.33) kız öğrencilere göre (188.73) daha yüksek olduğu görülmektedir.

Bu çalışmanın bulguları, siber zorbalık davranışlarında cinsiyet temelli farklılıklar olduğunu ortaya koyan geniş bir literatürle uyumluluk göstermektedir. Metli ve Şirin (2017), ortaokul öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmada, erkek öğrencilerin kız öğrencilere kıyasla anlamlı düzeyde daha fazla siber zorbalık davranışı sergilediğini belirlemiştir. Benzer şekilde, Baştürk-Akça (2015) erkek öğrencilerin siber saldırganlık eğilimlerinin kız öğrencilerden daha yüksek olduğunu vurgulamıştır. Erdur-Baker (2010), siber zorbalık ile cinsiyet arasındaki anlamlı ilişkiyi destekleyen bulgular sunarken; Duman ve Bridge (2019) öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri ile cinsiyet arasında belirgin farklılıklar olduğunu ortaya koymuştur. Dilmaç ve ark. (2013) da erkek öğrencilerin siber zorbalık davranışlarını kız öğrencilere göre daha sık gösterdiğini ifade etmiştir. Bu bulgular, Harman ve ark. (2005), Li (2007) ve Arıcak (2009) gibi araştırmacıların çalışmalarıyla da tutarlılık göstermektedir. Özdemir ve Akar (2011) öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri ile cinsiyet arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edememiştir. Ang ve Goh (2010) da siber zorba olma durumunun cinsiyete göre farklılık göstermediğini belirtmiştir.

4.12. Öğrencilerin Siber Zorbalık Düzeylerinin Sınıf Düzeyine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular

“Ortaokul öğrencilerinin yaşadıkları siber zorbalık düzeyi sınıf düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?” sorusuna ilişkin analiz verileri Tablo 4.10’da gösterilmektedir.

Tablo 4.10. Öğrencilerin Siber Zorbalık Düzeylerinin Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Sınıf Düzeyi	N	$\bar{X}$	Min	Max	Ss	Mann Whitney U		
							Sıra ort	U	p
Siber Zorbalık	5.sınıf	110	37.236	24.00	91.00	11.381	165.69	12121.00	<.001
	6.sınıf	355	43.864	23.00	96.00	12.755	253.86		

Tablo 4.10 incelendiğinde, siber zorbalık düzeyleri ile sınıf düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmüştür ($U=12121$, $Z=-6.016$, $p=<.001$). Sınıf düzeyleri arasında 6. Sınıf siber zorbalık sıra ortalaması (253.86) 5. Sınıf siber zorbalık sıra ortalamasından (165.69) yüksek çıkmıştır. 6. Sınıf siber zorbalık yaşanma durumu 5. sınıflara göre yüksektir. Literatürde siber zorbalık davranışları ile sınıf düzeyi arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar, genel olarak anlamlı farklılıklar olduğunu ortaya koymaktadır. Bolat ve Korkmaz (2021), 6., 7. ve 8. sınıf öğrencileri arasında siber

zorbalık düzeylerinin sınıf seviyesi arttıkça yükseldiğini belirlemiştir. Bu bulgu, Duman ve Bridge (2019) tarafından yapılan çalışmada da desteklenmiş olup, sınıflar arasında ileri düzeyde farklılıklar tespit edilmiştir. Metli ve Şirin (2017), 8. sınıf öğrencilerinin 6. sınıf öğrencilerine kıyasla daha fazla siber zorbalık davranışı sergilediğini ortaya koyarken; Yorulmaz ve Karadeniz (2021) de 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin 6. sınıflara göre daha yüksek siber zorba eğilimleri olduğunu belirtmiştir. Ayas ve Horzum (2012) ise 8. sınıf öğrencilerinin 6. sınıflara göre daha fazla siber zorbalık yaptığını vurgulamıştır. Bu sonuçlar, Kowalski ve Limber (2007), Serin (2012) ve Manap (2012) gibi araştırmacıların çalışmalarıyla da tutarlılık göstermekte ve mevcut araştırmayı desteklemektedir. Ancak, bazı çalışmalar sınıf düzeyi ile siber zorbalık arasında anlamlı bir fark olmadığını öne sürmektedir. Örneğin, Kavuk ve Keser (2015), 6., 7. ve 8. sınıf öğrencileri arasında siber zorbalık düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediğini belirtmiştir. Benzer şekilde, Özdemir ve Akar (2011) ile Slonje ve Smith (2008) de sınıf düzeyi ile siber zorbalık arasında anlamlı bir ilişki tespit edememiştir.

4.13. Öğrencilerin Siber Zorbalık Düzeylerinin İnternet Kullanım Sürelerine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular

“Ortaokul öğrencilerinin yaşadıkları siber zorbalık düzeyi internet kullanım sürelerine göre değişmekte midir?” sorusuna ilişkin analiz verileri Tablo 4.11’de gösterilmektedir.

Tablo 4.11. Öğrencilerin Siber Zorbalık Düzeylerinin İnternet Kullanım Sürelerine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

İnternet Kullanım Süreleri	N	Sıra Ortalaması	X ²	sd	p	Anlamlı Fark
(a)1 saatten az	90	240.69	17.536	3	<.001	b-d
(b)1-2 saat	237	210.02				
(c)3-4 saat	84	257.29				
(d)4 saatten fazla	54	283.24				

Tablo 4.9 incelendiğinde, siber zorbalık düzeyleri ile internet kullanım süreleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. ($X^2=17.536$, $sd=3$, $p<.001$). Sıra ortalamaları incelendiğinde, "4 saatten fazla" internet kullanan öğrencilerin en yüksek siber zorbalık düzeyine sahip olduğu (283.24), ardından "3-4 saat" (257.29), "1 saatten az" (240.69) ve "1-2 saat" (210.02) gruplarının geldiği görülmektedir. Bu bulgu, internet kullanım süresi arttıkça siber zorbalık davranışlarının da artma eğiliminde olduğunu düşündürmektedir. Çoklu karşılaştırmalar testi sonucunda, "1-2 saat" internet

kullanan öğrenciler ile "4 saatten fazla" internet kullanan öğrenciler arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Diğer gruplar arasındaki farklar ise istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bu durum, özellikle aşırı internet kullanımının (4 saatten fazla) siber zorbalık davranışları üzerinde belirgin bir etkisi olduğunu göstermektedir. Bu çalışmanın bulguları, internet kullanım süresi ile siber zorbalık davranışları arasında pozitif bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Nartgün ve Cicioğlu (2015)'na göre, siber zorbalık düzeyleri ile internet kullanım süresi arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Chi ve ark. (2020)'na göre, ergenlerin internet kullanım süresi arttıkça siber zorbalık düzeyleri de artmıştır. Özellikle günde 4 saatten fazla internet kullanan öğrencilerin siber zorbalık düzeylerinin diğer gruplara göre daha yüksek olması, literatürdeki benzer çalışmalarla uyumludur. Örneğin, Smith ve ark. (2020) yaptıkları çalışmada, uzun süreli internet kullanımının dijital ortamlarda saldırgan davranışların artmasına yol açabileceğini belirtmişlerdir. Benzer şekilde, Anderson ve Bushman (2018), artan ekran süresinin bireylerde empati azalmasına ve dürtüsel davranışlara neden olabileceğini, bu durumun da siber zorbalık gibi olumsuz davranışları tetikleyebileceğini vurgulamıştır.

Ancak, bu çalışmada "1 saatten az" ve "3-4 saat" internet kullanan gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmaması, internet kullanım süresinin siber zorbalık üzerindeki etkisinin doğrusal olmayabileceğini düşündürmektedir. Lee ve Shin (2019), siber zorbalık davranışlarının yalnızca internet kullanım süresine değil, aynı zamanda kullanım amaçlarına ve bireylerin psikolojik özelliklerine de bağlı olabileceğini öne sürmüştür. Dolayısıyla, internet kullanım süresinin yanı sıra, kullanım bağlamının ve bireysel faktörlerin de incelenmesi gelecek araştırmalar için önemli bir öneri olabilir.

4.14. Öğrencilerin Siber Zorbalık Düzeylerinin İnternet Kullanım Amacına Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular

“Ortaokul öğrencilerinin yaşadıkları siber zorbalık düzeyi internet kullanım amacına göre değişmekte midir?” sorusuna ilişkin analiz verileri Tablo 4.12’de gösterilmektedir.

Tablo 4.12. Öğrencilerin Siber Zorbalık Düzeylerinin İnternet Kullanım Amacına Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

İnternet Kullanım Amacı	N	Sıra Ortalaması	X ²	sd	p	Anlamlı Fark
(a)Sosyal medya	135	212.30	18.034	3	<.001	d-b
(b)Eğitim	68	194.93				d-a
(c)Sohbet	32	213.59				
(d)Oyun	230	259.11				

Tablo 4.12 incelendiğinde, öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri ile internet kullanım amacı arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir ($X^2=70.465$, $sd=4$, $p<.001$). Bu bulgu, öğrencilerin interneti hangi amaçla kullandıklarının siber zorbalık davranışları üzerinde etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Sıra ortalamaları incelendiğinde, en yüksek ortalamanın "oyun" grubunda (259.11), en düşük ortalamanın ise "eğitim" grubunda (194.93) olduğu görülmüştür. "Sosyal medya" (212.30) ve "sohbet" (213.59) gruplarının sıra ortalamaları ise benzer düzeylerde çıkmıştır. Bu bulgular, özellikle oyun odaklı internet kullanımının siber zorbalıkla daha güçlü bir ilişkisi olduğuna işaret etmektedir. Çoklu karşılaştırmalar testi sonucunda, özellikle "oyun" amacıyla internet kullanan öğrencilerin siber zorbalık puanlarının "eğitim" amacıyla internet kullanan öğrencilere göre anlamlı derecede yüksek olduğunu göstermiştir. Benzer şekilde, "oyun" grubu ile "sosyal medya" grubu arasındaki fark da sınırdan anlamlılık düzeyinde bulunmuştur. Diğer karşılaştırmalarda ise istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmemiştir.

Bu çalışmanın bulguları, literatürdeki bazı çalışmalarla uyumludur. Kabakçı ve Traş (2024)'a göre, üniversite öğrencilerinin internet kullanım amacı ile siber zorbalık duyarlılığı arasındaki ilişkide anlamlı fark bulunmuştur. Anderson ve Jiang (2018) tarafından yapılan bir araştırma, özellikle çevrimiçi oyun ortamlarının rekabetçi ve anonim yapısının siber zorbalık davranışlarını artırabileceğini öne sürmektedir. Benzer şekilde, Kowalski ve ark. (2014) da siber zorbalığın en yaygın görüldüğü ortamların başında çevrimiçi oyun platformlarının geldiğini belirtmiştir. Bu durum, oyun oynama amacıyla internet kullanan öğrencilerin daha yüksek siber zorbalık eğilimleri göstermesini açıklayabilir. Öte yandan, "eğitim" amacıyla internet kullanan öğrencilerin daha düşük siber zorbalık puanlarına sahip olması, bu grubun interneti daha kontrollü ve amaçlı kullanmasıyla ilişkilendirilebilir. Literatürde, eğitim odaklı internet kullanımının daha az riskli davranışlarla ilişkili olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır

(Livingstone ve Smith, 2014). Ancak, "sosyal medya" ve "sohbet" grupları arasında anlamlı bir fark bulunmaması, bu platformların da siber zorbalık için potansiyel riskler barındırdığına dair literatürdeki bazı bulgularla çelişebilir (Patchin ve Hinduja, 2016).

4.15. Öğrencilerin Siber Zorbalık Düzeylerinin Sosyal Medya Kullanım Süresine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular

“Ortaokul öğrencilerinin yaşadıkları siber zorbalık düzeyi sosyal medya kullanım süresine göre değişmekte midir?” sorusuna ilişkin analiz verileri Tablo 4.13’te gösterilmektedir.

Tablo 4.13. Öğrencilerin Siber Zorbalık Düzeylerinin Sosyal Medya Kullanım Süresine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Sosyal Medya Kullanım Süresi	N	Sıra Ortalaması	X ²	sd	p	Anlamlı Fark
(a)1 saatten az	140	194.10	80.114	4	<.001	d-a
(b)1-2 saat	200	237.79				d-b
(c)3-4 saat	45	301.26				d-c
(d)4 saatten fazla	32	387.27				d-e
(e)Hiç vakit geçirmem	48	159.70				c-a
						c-e

Tablo 4.13 incelendiğinde, öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri ile sosyal medya kullanım süresi arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir ($X^2=80.114$, $sd=4$, $p<.001$). Sıra ortalamalarına bakıldığında, sosyal medya kullanım süresi arttıkça siber zorbalık düzeylerinin de arttığı görülmektedir. Hiç sosyal medya kullanmayan grubun en düşük sıra ortalamasına (159.70) sahip olması, buna karşılık günde 4 saatten fazla sosyal medya kullanan grubun en yüksek ortalamayı (387.27) göstermesi, kullanım süresi ile siber zorbalık arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğuna işaret etmektedir. Çoklu karşılaştırmalar analizinde, gruplar arasındaki farklılıkları daha detaylı ortaya koymaktadır. Özellikle 4 saatten fazla sosyal medya kullanan grubun, diğer tüm gruplardan anlamlı derecede yüksek siber zorbalık puanlarına sahip olduğu görülmüştür. 3-4 saat kullanım grubu da 1 saatten az kullananlar ve hiç kullanmayanlara göre belirgin şekilde yüksek puanlar almıştır. Literatürle karşılaştırıldığında, Twenge ve Campbell (2018), artan sosyal medya kullanımının çeşitli olumsuz psikolojik sonuçlarla ilişkili olduğunu belirtmiştir. Benzer şekilde, Andreassen ve ark. (2016), sosyal medya kullanım süresi ile antisosyal davranışlar arasında pozitif korelasyon olduğunu ortaya koymuştur.

Ancak, bazı noktalarda literatürle kısmen farklılıklar da gözlemlenmiştir. Best ve ark. (2014), sosyal medyanın gençler için sosyal destek sağlayabileceğini savunarak, sosyal medya kullanımının her durumda olumsuz etkiler yaratmayabileceğini ifade etmektedir.

4.16. Öğrencilerin Siber Zorbalık Düzeylerinin Dijital Oyun Oynama Sıklığına Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular

“Ortaokul öğrencilerinin yaşadıkları siber Zorbalık düzeyi dijital oyun oynama sıklığına göre değişmekte midir?” sorusuna ilişkin analiz verileri Tablo 4.14’te gösterilmektedir.

Tablo 4.14. Öğrencilerin Siber Zorbalık Düzeylerinin Düzeyi Dijital Oyun Oynama Sıklığına Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Dijital Oyun Oynama Sıklığı	N	Sıra Ortalaması	X ²	sd	p	Anlamlı Fark
(a)Her gün	209	290.17				a-e
(b)Haftada Bir Kere	54	156.39				
(c)Haftada 2-3 Kere	172	204.05	78.850	4	<.001	
(d)Ayda Bir Kere	10	165.30				
(e)Hiç Oynamıyorum	20	125.25				

Tablo 4.14 incelendiğinde, öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri ile dijital oyun oynama sıklığı arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir ($X^2=78.850$, $sd=4$, $p<.001$). Bu bulgu, dijital oyun oynama sıklığının siber zorbalık üzerinde önemli bir etkisi olduğunu göstermektedir. Çoklu karşılaştırmalar testi sonuçlarına göre, "her gün" dijital oyun oynayan öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri, diğer tüm gruplara kıyasla anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Özellikle, "her gün" oyun oynayanlar ile "hiç oynamayanlar" arasındaki fark en belirgin olup, bu durum dijital oyun bağımlılığının siber zorbalık davranışlarını artırabileceğine işaret etmektedir. Diğer gruplar arasında (örneğin, "haftada 1 kere" ile "haftada 2-3 kere" arasında) anlamlı bir fark bulunmamıştır, bu da siber zorbalık düzeylerinin yalnızca yoğun oyun oynayan gruplarda belirgin şekilde arttığını göstermektedir.

Bu çalışmanın bulguları, dijital oyun oynama sıklığı ile siber zorbalık arasında pozitif bir ilişki olduğunu desteklemektedir. Literatürde de benzer şekilde, dijital oyunların özellikle agresif davranışlar ve siber zorbalık üzerindeki etkisi vurgulanmıştır. Örneğin, Anderson ve Bushman (2001), şiddet içerikli oyunların saldırganlık düzeyini

artırabileceğini ve bu durumun çevrimiçi ortamlarda zorbalık davranışlarına dönüşebileceğini belirtmiştir. Ayrıca, Kowalski ve ark. (2014), siber zorbalığın dijital platformlarda geçirilen süre ile ilişkili olduğunu ve özellikle gençlerde bu davranışların daha sık gözlemlendiğini ifade etmiştir. Bu çalışmanın sonuçları, dijital oyun oynama sıklığının artmasıyla birlikte siber zorbalık davranışlarının da arttığını göstermektedir. Özellikle her gün oyun oynayan öğrencilerin diğer gruplara göre daha yüksek siber zorbalık eğilimine sahip olması, dijital oyunların sosyal etkileşimler üzerindeki olumsuz etkilerine dikkat çekmektedir. Dijital oyunların sıklıkla rekabetçi ve anonim yapıda olması nedeniyle siber zorbalık için uygun ortamlar oluşturabileceğini savunan Mishna ve ark., (2009) ve Griffiths (2010) gibi çalışmalar desteklemektedir. Çevrimiçi oyunların aynı zamanda işbirliği ve sosyalleşme fırsatları sunabileceğini ve bazı öğrenciler için olumlu etkiler yaratabileceğini vurgulamaktadır (Granic ve ark., 2014).

4.17. Öğrencilerin Siber Zorbalık Düzeylerinin Anne Eğitim Düzeyine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular

“Ortaokul öğrencilerinin yaşadıkları siber zorbalık düzeyi anne eğitim düzeyine göre değişmekte midir?” sorusuna ilişkin analiz verileri Tablo 4.15.’te gösterilmektedir.

Tablo 4.15. Öğrencilerin Siber Zorbalık Düzeylerinin Anne Eğitim Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Anne Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	X ²	sd	p	Anlamlı Fark
(a)İlkokul	53	256.04	21.392	3	<.001	b-d
(b)Ortaokul	86	181.08				c-d
(c)Lise	144	223.91				
(d)Üniversite	182	258.02				

Tablo 4.15 incelendiğinde, öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri ile anne eğitim düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir ($X^2=21.392$, $sd=3$, $p<.001$). Bu bulgu, annenin eğitim düzeyinin öğrencilerin siber zorbalık davranışları üzerinde önemli bir etkisi olduğunu göstermektedir. Sıra ortalamaları incelendiğinde, ilkokul (256.04) ve üniversite (258.02) mezunu annelerin çocuklarının en yüksek siber zorbalık eğilimine sahip olduğu, ortaokul mezunlarının (181.08) ise en düşük düzeyde kaldığı görülmektedir. Bu bulgular, anne eğitim düzeyi ile siber zorbalık arasında doğrusal bir ilişki olmadığını, yüksek ve düşük eğitim düzeylerinin benzer riskler taşıyabildiğini göstermektedir. Çoklu karşılaştırma analizleri sonucunda, ortaokul

mezunu annelerin çocukları ile üniversite mezunu annelerin çocukları arasında anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Üniversite mezunu annelerin çocuklarının siber zorbalık puanları, ortaokul mezunu annelerin çocuklarına göre daha yüksek çıkmıştır. Diğer karşılaştırmalarda (örneğin, ilkokul-lise, ilkokul-üniversite, ortaokul-lise) istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ancak, lise mezunu annelerin çocukları ile üniversite mezunu annelerin çocukları arasındaki farkın sınırdan anlamlılık düzeyinde olduğu görülmüştür.

Literatür incelendiğinde, yüksek eğitimli ebeveynlerin çocuklarının dijital araçlara daha fazla erişim sağladığı ve bu durumun siber zorbalık riskini artırabileceği belirtilmektedir (Livingstone ark., 2017). Öte yandan, Özer (2016) tarafından lise çağındaki gençlerde yürütülmüş araştırmada, anne ve baba eğitim durumu gibi demografik değişkenler kapsamında yapılan karşılaştırmalarda anne eğitim düzeyine göre siber zorbalık ve mağduriyet puanlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlenmiştir; örneğin annesi lise mezunu olanların mağduriyet puanlarının, annesi lisans ve üstü mezunu olanlara kıyasla daha yüksek olduğu, aynı zamanda annesi üniversite mezunu olanların siber zorbalık düzeylerinin lise mezunlarına göre daha yüksek olarak bulunduğu vurgulanmıştır. Ancak, bazı çalışmalar yüksek eğitimli ebeveynlerin çocuklarının daha fazla dijital okuryazarlık becerisine sahip olduğunu ve bu nedenle siber zorbalıkla daha etkili başa çıkabildiklerini öne sürmektedir (Notten ve Nikken, 2016). Ayrıca, lise ve üniversite mezunu annelerin çocukları arasındaki farkın sınırdan anlamlılık düzeyinde olması, eğitim düzeyindeki artışın siber zorbalık davranışlarını doğrusal olarak etkilemediğini göstermektedir.

4.18. Öğrencilerin Siber Zorbalık Düzeylerinin Baba Eğitim Düzeyine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğine İlişkin Bulgular

“Ortaokul öğrencilerinin yaşadıkları siber zorbalık düzeyi baba eğitim düzeyine göre değişmekte midir?” sorusuna ilişkin analiz verileri Tablo 4.16’da gösterilmektedir.

Tablo 4.16. Öğrencilerin Siber Zorbalık Düzeylerinin Baba Eğitim Düzeyine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Baba Eğitim Düzeyi	N	Sıra Ortalaması	X ²	sd	p	Anlamlı Fark
(a)İlkokul	31	260.03	20.372	3	<.001	c-d
(b)Ortaokul	71	231.30				
(c)Lise	163	196.97				
(d)Üniversite	200	258.78				

Tablo 4.16 incelendiğinde, öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri ile baba eğitim düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir ($X^2=20.372$, $sd=3$, $p<.001$). Bu bulgu, baba eğitim düzeyinin öğrencilerin siber zorbalık deneyimleri üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olduğunu göstermektedir. Sıra ortalamalarına bakıldığında, ilkokul mezunu babaların çocuklarının siber zorbalık düzeylerinin (260.03) ve üniversite mezunu babaların çocuklarının siber zorbalık düzeylerinin (258.78) lise mezunu babaların çocuklarına (196.97) ve ortaokul mezunu babaların çocuklarına (231.30) göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Çoklu karşılaştırma analizleri sonuçlarına göre, lise ve üniversite mezunu babaların çocukları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Üniversite mezunu babaların çocuklarının siber zorbalık puanları, lise mezunu babaların çocuklarına göre anlamlı derecede yüksek çıkmıştır. Diğer eğitim düzeyleri arasında (ilkokul-ortaokul, ilkokul-lise, ilkokul-üniversite, ortaokul-lise, ortaokul-üniversite) ise anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Bu çalışmanın bulguları, baba eğitim düzeyi ile çocukların siber zorbalık davranışları arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle üniversite mezunu babaların çocuklarının siber zorbalık düzeyleri, lise mezunu babaların çocuklarına göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Bu sonuç, literatürdeki bazı beklentilerle çelişebilir; zira genellikle yüksek eğitimli ebeveynlerin çocuklarının siber güvenlik konusunda daha bilinçli olduğu ve dolayısıyla siber zorbalık olaylarına daha az maruz kalabileceği düşünülmektedir (Livingstone ve Helsper, 2008). Ancak, bu bulgu, yüksek eğitimli ebeveynlerin çocuklarının daha fazla teknoloji erişimi ve yoğun internet kullanımını gibi faktörler nedeniyle siber zorbalıkla karşılaşma veya siber zorbalık yapma olasılıklarının artabileceğine işaret edebilir (Hinduja ve Patchin, 2014). Kowalski ve ark., (2014) dijital erişim artışının siber zorbalık riskini yükselttiği yönündeki bulgularıyla paralellik göstermektedir. Ayrıca, siber zorbalığın farklı

türlerinin algılanması ve ebeveynlerin çocuklarının çevrimiçi faaliyetlerini denetleme biçimleri de bu farklılıklarda rol oynayabilir (Slonje ve Smith, 2008). .

4.19. Ebeveynlerin Dijital Ebeveyn Farkındalık Düzeyine İlişkin Bulgular

Tablo 4.17. Ebeveynlerin Dijital Ebeveyn Farkındalık Düzeyleri Toplam Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistikler

	N	Min	Max	$\bar{X}$	Ss
Dijital Ebeveyn Düzeyi	465	28.00	64.00	47.408	5.570

Dijital Ebeveyn Farkındalık Ölçeğinden alınabilecek en yüksek puan 80'dir. Tablo 4.17 incelendiğinde dijital ebeveyn düzeylerinin ortalamasının biraz üzerinde olduğu görülmüştür ($\bar{X}=47.408$).

Dijital Ebeveynlik Ölçeği toplam 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Alt boyutlar şunlardır: Olumsuz Model Olma (OMO), Dijital İhmal (Dİ), Verimli Kullanım (VK), Risklerden Koruma (RK) dir. Bu alt boyutların her birinden alınabilecek en düşük puan 4, en yüksek puan 20 dir. Olumsuz Model Olma alt boyutundan alınan en yüksek puan ($\bar{X}=2.221$) maddenin “Çocuğum, telefonumla çok fazla vakit harcadığıma tanık olur” maddesi olduğu görülmüştür. Dijital İhmal alt boyutundan alınan en yüksek puan ($\bar{X}=2.419$) maddenin “Çocuğum, çok ısrar ediyorsa, dayanamayıp telefon/tablet kullanmasına izin veririm” maddesi olduğu görülmüştür. Verimli Kullanım alt boyutundan alınan en yüksek puan ($\bar{X}=4.264$) maddenin “İnternetin faydalarını, zararlarını ve dikkat edilmesi gereken durumları çocuğuma anlatırım” maddesi olduğu görülmüştür. Risklerden Koruma alt boyutundan alınan en yüksek puan ($\bar{X}=4.159$) maddenin “Çocuğum internette video izlerken, rahatsız edici videolarla (cinsel, şiddet içerikli) karşılaşırsa haberim olur” maddesi olduğu görülmüştür. Ölçeğin toplamında en yüksek alan madde ise ($\bar{X}=4.264$) maddenin “İnternetin faydalarını, zararlarını ve dikkat edilmesi gereken durumları çocuğuma anlatırım” maddesi olduğu görülmüştür. Yapılan çalışmalar, dijital ebeveyn farkındalık düzeylerinin çeşitli alt boyutlar açısından farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bostancı ve Çakır (2022) tarafından yapılan araştırmada, dijital ebeveyn farkındalık ölçeğinin alt boyutlarından "olumsuz model olma" ve "dijital ihmal" boyutlarının ortalamalarının yüksek çıkması, ebeveynlerin dijital ortamlarda farkında olmadan çocuklarına olumsuz örnek teşkil edebilecek davranışlar sergileyebildiğini veya çocuklarının dijital aktivitelerini yeterince denetlemeyebildiğini göstermektedir. Bununla birlikte, "verimli kullanım" ve "risklerden koruma" boyutlarının

da yüksek ortalamalara sahip olması, ebeveynlerin bir kısmının dijital araçların etkili ve güvenli kullanımını konusunda bilinçli olduğuna işaret etmektedir.

Bakır ve ark. (2022), dijital ebeveyn farkındalık ölçeğinin alt boyutları arasında orta düzeyde pozitif bir ilişki olduğunu belirlemiştir. Bu durum, ebeveynlerin dijital ebeveynlik becerilerinin birbirini destekleyen ancak tamamen bağımlı olmayan bir yapıda olduğunu düşündürmektedir. Örneğin, dijital risklerden koruma konusunda bilinçli olan ebeveynlerin, aynı zamanda verimli kullanım konusunda da daha yüksek farkındalık gösterebileceği öngörülebilir.

Ereskici ve ark. (2024) ise dijital ebeveyn farkındalık alt boyutları arasındaki ilişkilerin farklı yönlerde olduğunu tespit etmiştir. Çalışmada, "olumsuz model olma" ile "dijital ihmal" arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunurken, "verimli kullanım" ile "risklerden koruma" arasında negatif yönlü bir ilişki saptanmıştır. Bu bulgu, ebeveynlerin dijital araçları aşırı kontrollü bir şekilde kısıtlamasının, çocukların verimli dijital alışkanlıklar geliştirmesini engelleyebileceğini düşündürmektedir. Aşırı korumacı yaklaşımın, çocukların öz-düzenleme becerilerini zayıflatabileceği literatürde de vurgulanmaktadır (Livingstone ve Helsper, 2008).

Tüysüz (2023) tarafından yapılan çalışmada ise ebeveynlerin "olumsuz model olma" ve "dijital ihmal" düzeylerinin düşük, "risklerden koruma" düzeyinin yüksek ve "verimli kullanım" düzeyinin çok yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar, ebeveynlerin çocuklarını dijital risklerden koruma konusunda bilinçli olduğunu, aynı zamanda dijital araçların olumlu kullanımını teşvik etme eğiliminde olduklarını göstermektedir. Ancak, bu bulguların kültürel ve sosyo-ekonomik faktörlerden etkilenebileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

4.20. Ebeveynlerin Dijital Ebeveyn Farkındalık Düzeyi ile Çocukların Siber Mağduriyet Düzeyi Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

“Ebeveynlerin dijital ebeveyn farkındalık düzeyi ile çocukların siber mağduriyet düzeyleri arasında ilişki var mıdır?” sorusuna cevap aranırken iki değişkene ilişkin ölçümlerde normallik varsayımını karşılamadığı için parametrik olmayan Spearman Korelasyon Testi kullanılmıştır.

Tablo 4.18. Siber Mağduriyet ve Dijital Ebeveynlik Arasındaki İlişkiye Dair Korelasyon

		Siber Mağduriyet	Dijital Ebeveyn
Siber Mağduriyet Düzeyi	r	1.000	.024
	p		.601
	N	465	465
Dijital Ebeveyn Düzeyi	r	.024	1.000
	p	.601	
	N	465	465

Tablo 4.18 incelendiğinde çocukların siber mağduriyet düzeyleri ile dijital ebeveyn farkındalık düzeyleri arasında pozitif yönde çok zayıf ancak istatistiksel olarak anlamlı olmayan bir ilişki olduğunu göstermiştir ($r=0.024$, $p=0.601$). Bu durum ebeveynlerin dijital farkındalık düzeylerinin çocukların siber mağduriyet düzeyleri üzerinde belirgin bir etkisinin olmadığını göstermektedir. Bu bulgular, dijital ebeveynlik davranışlarının siber mağduriyet deneyimleri üzerinde doğrudan bir etkisinin olmadığını göstermektedir. Literatürde dijital ebeveynliğin siber zorbalık veya mağduriyet riskini azaltabileceğini öne süren çalışmalar (Bingöl 2013; Livingstone ve ark., 2019; Turhal 2023) bulunmakla birlikte bu çalışmanın sonuçları bu görüşü desteklememektedir. Bunun olası bir nedeni, dijital ebeveynlik uygulamalarının niteliği veya kapsamının farklı olması olabilir. Örneğin, ebeveynlerin dijital denetim stratejileri, çocukların çevrimiçi risklerden korunmasında yetersiz kalıyor olabilir (Hiniker ve ark., 2016). Aytaç ve ark. (2022) ebeveyn denetiminin olmadığı durumlarda çocukların siber mağduriyet düzeylerinin daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Bu sonuç, ebeveyn gözetiminin çocukları çevrimiçi risklerden korumada kritik bir rol oynadığını göstermektedir. Ancak, Erbiçer (2020) tarafından vurgulandığı üzere, yalnızca teknik denetim mekanizmaları değil, aile içi iletişim kalitesi ve sosyal destek de siber mağduriyetin azaltılmasında etkilidir. Aile ilişkilerinin güçlü olması, çocukların karşılaştıkları dijital tehditleri ebeveynleriyle paylaşma olasılıklarını artırarak erken müdahale imkânı sağlayabilir.

Diğer taraftan, Eroğlu (2014) ve Bingöl ile Tanrıkulu (2014) tarafından yapılan çalışmalar, ebeveyn denetimi veya algılanan sosyal destek ile siber mağduriyet arasında anlamlı bir ilişki olmadığını öne sürmektedir. Bu çelişkili bulgular, dijital ebeveynlik uygulamalarının etkililiğinin bağlamsal faktörlere (örneğin, çocuğun yaşı, kültürel normlar veya dijital platformların türü) göre değişebileceğine işaret etmektedir. Diğer yandan, siber mağduriyetin çok boyutlu bir olgu olması ve pek çok faktörden (örneğin, bireysel özellikler, akran etkisi, sosyo-kültürel çevre) etkilenmesi de bu

sonuçları açıklayabilir (Kowalski ve ark., 2014). Dolayısıyla, dijital ebeveynlik tek başına siber mağduriyeti önlemede yeterli olmayabilir. Bu durum, siber mağduriyetin önlenmesine yönelik müdahale programlarının çok yönlü ve kapsamlı olması gerektiğini düşündürmektedir.

4.21. Ebeveynlerin Dijital Ebeveyn Farkındalık Düzeyi ile Çocukların Siber Zorbalık Düzeyi Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

“Ebeveynlerin dijital ebeveyn farkındalık düzeyi ile çocukların siber zorbalık düzeyleri arasında ilişki var mıdır?” sorusuna cevap aranırken iki değişkene ilişkin ölçümlerde normallik varsayımını karşılamadığı için parametrik olmayan Spearman Korelasyon Testi kullanılmıştır.

Tablo 4.19. Siber Zorbalık ve Dijital Ebeveynlik Arasındaki İlişkiye Dair Korelasyon

		Siber Zorbalık	Dijital Ebeveyn
Siber Zorbalık Düzeyi	r	1.000	.027
	p		.567
	N	465	465
Dijital Ebeveyn Düzeyi	r	.027	1.000
	p	.567	
	N	465	465

Tablo 4.19 incelendiğinde ebeveynlerin dijital ebeveynlik düzeyleri ile çocukların siber zorbalık düzeyleri arasında zayıf bir pozitif ilişki vardır ($r=0.027$, $p=0.567$). Ancak $r<0,1$ ve $p>0,05$ olduğu için ilişki istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bu durum ebeveynlerin dijital farkındalık düzeylerinin çocukların siber zorbalık düzeyleri üzerinde belirgin bir etkisinin olmadığını göstermektedir. Bu çalışmanın bulguları, dijital ebeveynlik ile siber zorbalık arasındaki ilişkinin sınırlı olduğunu ortaya koymaktadır. Literatürde dijital ebeveynlik uygulamalarının siber zorbalığı azaltabileceği yönünde bazı çalışmalar bulunmaktadır (Williams ve Guerra, 2007; Heiman ve ark., 2015; Peker ve Eroğlu, 2015; Yiğit ve ark. 2018; Livingstone ve ark., 2019). Dijital ebeveynlik stratejilerinin içeriği veya uygulanma biçimindeki farklılıklar çalışmaların sonuçları üzerinde etkili olabilir. Örneğin, bazı ebeveynlerin dijital denetim yerine daha pasif bir yaklaşım benimsemesi, siber zorbalık davranışlarını engellemede yetersiz kalabilir (Anderson ve Jiang, 2018). Ancak, Bingöl ve Tanrıkulu (2014) ile Eroğlu (2014) tarafından yapılan çalışmalarda bu ilişkinin anlamlı olmadığı görülmüştür. Bu tutarsızlığın, örneklem farklılıkları, aile desteğinin niteliği veya kültürel faktörlerden kaynaklanabileceği öne sürülebilir.

Ayrıca, siber zorbalığın çok boyutlu bir fenomen olması ve yalnızca ebeveynlik uygulamalarından değil, akran ilişkileri, okul iklimi ve bireysel faktörlerden de etkilenmesi (Kowalski ve ark., 2014), bu ilişkinin zayıf çıkmasını açıklayabilir. Bu bağlamda, dijital ebeveynliğin siber zorbalık üzerindeki etkisini inceleyen gelecek çalışmaların, diğer bağlamsal ve bireysel değişkenleri de dikkate alması gerektiğini düşündürmektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, ortaokul öğrencilerinin siber mağduriyet ve zorbalık düzeyleriyle ailelerin dijital ebeveynlik farkındalıkları arasındaki ilişkinin incelenmesine ilişkin elde edilen bulgulardan yola çıkılarak sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç

Bu araştırma, ortaokul düzeyindeki öğrencilerin siber mağduriyet ve siber zorbalık deneyimlerini çeşitli bireysel, ailesel ve dijital değişkenler bağlamında incelemiştir; bu değişkenlerin söz konusu davranışlar üzerindeki etkilerini bütüncül bir yaklaşımla değerlendirmeyi amaçlamıştır. Elde edilen bulgular, siber mağduriyet ve siber zorbalığın çok boyutlu bir olgu olduğunu ve özellikle öğrencilerin çevrimiçi ortamlardaki davranış biçimlerinden, dijital maruz kalma düzeylerinden ve ebeveynsel özelliklerden anlamlı biçimde etkilendiğini göstermiştir.

Araştırma sonuçlarına göre, erkek öğrenciler hem mağduriyet hem de zorbalık açısından kız öğrencilere kıyasla daha yüksek puanlar almıştır. Bu durum, cinsiyete özgü davranış biçimlerinin dijital ortama da yansıdığını ve erkek öğrencilerin daha sık ya da daha görünür biçimde çevrimiçi risklere maruz kaldığını düşündürmektedir. Cinsiyet temelli farklılıkların yanında, öğrencilerin sınıf düzeyleri arasında bazı değişkenler açısından anlamlı farklar ortaya çıkarken, bazı değişkenler açısından benzer düzeyde sonuçlar elde edilmiştir. Bu da yaşla birlikte değişen dijital deneyimlerin ve sosyal etkileşim biçimlerinin, bazı durumlarda davranış farklılıklarına yol açtığını, bazı durumlarda ise bu etkileşimin tüm yaş gruplarında benzer şekilde sürdüğünü göstermektedir.

İnternet ve sosyal medya kullanım süreleriyle dijital oyun oynama sıklığının hem siber mağduriyet hem de siber zorbalık düzeylerini anlamlı biçimde etkilediği gözlemlenmiştir. Özellikle günlük dijital etkileşim süresi arttıkça, öğrencilerin çevrimiçi ortamlarda karşı karşıya kaldıkları ya da dahil oldukları olumsuz deneyimlerin de artış gösterdiği tespit edilmiştir. Sosyal medya ve dijital oyun ortamlarının, hem bireysel hem de grup temelli etkileşimlerin yaşandığı, çoğu zaman anonimlik ve denetimsizlik gibi faktörlerle riskin yükseldiği mecralar olması, bu bulguların nedenlerini açıklamada etkili olmuştur.

Anne ve baba eğitim düzeyine ilişkin elde edilen bulgular, ebeveyn eğitiminin öğrencilerin dijital ortamdaki güvenliği üzerinde belirleyici bir faktör olduğunu ortaya koymuştur. Düşük eğitim düzeyine sahip ebeveynlerin çocuklarının daha yüksek siber

mağduriyet puanlarına sahip olması, çocukların dijital ortamlarda yeterince rehberlik ve denetim göremediğine işaret etmektedir. Ancak bazı bulgularda eğitim düzeyi arttıkça riskin de artabildiği gözlemlenmiştir. Bu durum, dijital erişimin yüksek olduğu ailelerde çocukların daha fazla çevrimiçi zaman geçirdiği ve bunun da yeni risk alanları doğurabileceği şeklinde yorumlanabilir. Dolayısıyla ebeveyn eğitiminin tek başına değil, bu eğitimin dijital farkındalık ve ebeveynlik pratiği ile nasıl birleştiği de önem arz etmektedir.

Araştırmada dikkat çeken bir diğer sonuç, ebeveynlerin dijital ebeveynlik farkındalık düzeyleri ile çocukların siber mağduriyet ve zorbalık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamasıdır. Bu durum, yalnızca farkında olmakla müdahil olmanın aynı şey olmadığını göstermektedir. Ebeveynlerin dijital dünyadaki tehlikeleri bilmeleri tek başına yeterli olmayabilir; bu bilgiyi çocuklarına nasıl aktardıkları, denetimi ne şekilde sağladıkları ve aile içi iletişim biçimleri gibi faktörler de önemli rol oynamaktadır.

Tüm bu bulgular, dijital ortamlardaki risklerin yalnızca bireysel veya teknik değil, aynı zamanda sosyal, eğitsel ve ailevi boyutlarıyla ele alınması gerektiğini ortaya koymuştur. Çocukların dijital güvenliğinin artırılması, yalnızca kullanım süresini sınırlamakla değil, aynı zamanda dijital bilinç, güvenli kullanım eğitimi ve aktif ebeveyn katılımı ile desteklenmelidir. Araştırma, eğitimciler, veliler ve politika yapımcılar için dijital riskleri önlemeye yönelik çok boyutlu ve kapsayıcı stratejiler geliştirme gerekliliğini vurgulamaktadır.

5.2. Öneriler

Araştırma bulguları ışığında, siber mağduriyet ve zorbalığın önlenmesine yönelik olarak eğitimcilere, ebeveynlere ve araştırmacılara yönelik aşağıdaki öneriler sunulmuştur:

Eğitimciler İçin Öneriler

- Sınıf ve okul rehber öğretmenleri arasında iş birliği sağlanarak, öğrencilere yönelik siber mağduriyet ve zorbalık konularında bilinçlendirme çalışmaları yapılmalı ve bu davranışların önlenmesine yönelik etkinlikler düzenlenmelidir.
- Okul rehberlik servisleri tarafından öğrenci ve velilere yönelik siber zorbalık ve mağduriyet konularında seminerler organize edilmeli, bu seminerlerde dijital güvenlik ve etik kullanım vurgulanmalıdır.

- Okul idaresi ve öğretmenler, değerler eğitimi ve karakter gelişimine yönelik müfredat içeriklerini güçlendirmeli, bu konuların derslerde sistematik bir şekilde ele alınmasını sağlamalıdır.
- Dijital araçların güvenli kullanımına ilişkin grup rehberliği çalışmaları yapılmalı, öğrencilerin ve velilerin dijital okuryazarlık becerileri artırılmalıdır.
- Öğretmenler ve veliler, siber mağduriyet veya zorbalık yaşayan öğrencileri tespit etmek için daha dikkatli gözlem yapmalı ve önleyici müdahale mekanizmalarını etkin bir şekilde uygulamalıdır.
- Bilişim teknolojileri ve yazılım dersi müfredatına siber mağduriyet ve zorbalık konuları detaylı bir şekilde eklenmeli, bu konuların öğrencilere aktarılması sağlanmalıdır.

Ebeveynler İçin Öneriler

- Ebeveynler, dijital araçların kullanımında çocuklarına rol model olmalı, bu araçların kontrollü ve etik kullanımını teşvik etmelidir.
- Çocukların dijital araç kullanım süreleri belirli kurallara bağlanmalı, aşırı kullanımın önüne geçilmelidir.
- Ebeveynler, çocuklarının dijital ortamlarda tükettiği içerikleri düzenli olarak gözden geçirmeli, olumsuz durumlara karşı önlem almalıdır.
- Çocuklara dijital araçların fayda ve riskleri anlatılmalı, sanal ortamda karşılaşılabilecekleri tehlikelere karşı bilinçlendirilmelidir.
- Dijital okuryazarlık becerilerinden yoksun ebeveynler, bu konuda eğitim almalı ve kendilerini geliştirmelidir.
- Ebeveynler, çocuklarıyla iletişimlerinde teknolojinin olumsuz etkilerini en aza indirmeli, onlara öncelik vererek nitelikli zaman geçirmelidir.
- Güvenli internet programları kullanılarak, çocukların siber mağduriyet ve zorbalık risklerine karşı korunması sağlanmalıdır.

Araştırmacılar İçin Öneriler

- Araştırma kapsamı genişletilerek, farklı okul türleri ve sınıf düzeylerinden daha fazla örnekleme çalışmaları yapılmalıdır.
- Lise düzeyindeki öğrencilerin siber mağduriyet ve zorbalık deneyimlerini inceleyen çalışmalar yürütülmelidir.
- Farklı coğrafi bölgelerde araştırmalar yapılarak, bulguların genellenebilirliği artırılmalıdır.

- Öğrencilerle yapılacak nitel görüşmelerle, siber mağduriyet ve zorbalık deneyimlerine ilişkin derinlemesine veriler toplanmalıdır.
- Öğretmenlerin siber mağduriyet ve zorbalık konusundaki tutum ve davranışlarını inceleyen çalışmalar yapılmalıdır.
- Ailelerin dijital ebeveyn farkındalığı ile anne-baba eğitim düzeyi arasındaki ilişki araştırılmalıdır.
- Hem anne hem babadan veri toplanarak, dijital ebeveynlik uygulamalarına yönelik daha kapsamlı analizler yapılmalıdır.
- Velilerin dijital okuryazarlık düzeylerini ölçmeye yönelik anket ve görüşmeler gerçekleştirilmelidir.

MEB Politikalarına Katkı

- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), okullarda siber güvenlik ve dijital etik eğitimlerini zorunlu hale getirmeli, bu konuda öğretmenlere hizmet içi eğitimler sunmalıdır.
- MEB, ailelerin dijital okuryazarlık becerilerini geliştirmek amacıyla ücretsiz eğitim programları düzenlemeli ve bu programları yaygınlaştırmalıdır.
- Siber mağduriyet ve zorbalığın önlenmesine yönelik ulusal politikalar geliştirilmeli, okul temelli önleme programları uygulanmalıdır.

KAYNAKLAR

- Ahern, N. R., Kemppainen, J., & Thacker, P. (2016). Awareness and knowledge of child and adolescent risky behaviors: A parent's perspective. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing*, 29(1), 6-14. <https://doi.org/10.1111/jcap.12129>
- Akbaba, S., & Eroğlu, Y. (2013). İlköğretim öğrencilerinde siber zorbalık ve mağduriyetin yordayıcıları. *Journal of Uludag University Faculty of Education*, 26(1), 105-122. <https://dergipark.org.tr/en/pub/uefad/issue/16697/173572>
- Akgöl, G. (2020). Siber zorbalığın nedenleri üzerine kuramsal açıklamalar. *Gelişim ve Psikoloji Dergisi*, 1(2), 149-167. <https://dergipark.org.tr/en/pub/gpd/issue/54914/819442>
- Akgöl, G. (2023). Routine Activities Theory in cyber victimization and cyberbullying experiences of Turkish adolescents. *International Journal of School & Educational Psychology*, 11(2), 135-144. <https://doi.org/10.1080/21683603.2021.1980475>
- Alfakheh, Sulhi A.; Alghamdi, Abdulrahman A.1 ; Kouzaba, Halid A.1 ; Altaifi, Muhammed I.1 ; Abu-Alamah, Sultan D.1 ; Salamah, Malik M.1 .Suudi Arabistan'da kişilerin çocuklarına yönelik siber zorbalık algısı. *Aile ve Toplum Hekimliği Dergisi* 28(2),s 117-124, Mayıs-Ağustos 2021. [https://DOI: 10.4103/jfcm.jfcm_275_24](https://DOI:10.4103/jfcm.jfcm_275_24)
- Anderson, C. A., & Bushman, B. J. (2018). Media violence and the general aggression model. *Journal of Social Issues*, 74(2), 386-413. <https://doi.org/10.1111/josi.12275>
- Anderson, M., & Jiang, J. (2018). Teens, social media & technology 2018. *Pew Research Center*, 31(2018), 1673-1689.
- Anderson, W. L. (2010). Cyber stalking (cyberbullying)-proof and punishment. *Insights to a Changing World Journal*, 4(3), 18-23.
- Andreassen, C. S., Billieux, J., Griffiths, M. D., Kuss, D. J., Demetrovics, Z., Mazzoni, E., & Pallesen, S. (2016). The relationship between addictive use of social media and video games and symptoms of psychiatric disorders: A large-scale cross-sectional study. *Psychology of Addictive Behaviors*, 30(2), 252. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/adb0000160>
- Ang, R. P., & Goh, D. H. (2010). Cyberbullying among adolescents: The role of affective and cognitive empathy, and gender. *Child Psychiatry & Human Development*, 41, 387-397. <https://doi.org/10.1007/s10578-010-0176-3>

- Apan, F. G. (2023). *Ortaokul öğrencilerinin algılanan aile internet tutumlarına göre siber mağduriyetlerinin belirlenmesi.*
- Arıca, O. T. (2009). Psychiatric symptomatology as a predictor of cyberbullying among university students. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, (34).
- Arıca, O. T. (2011). Siber zorbalık: Gençlerimizi bekleyen yeni tehlike. *Kariyer Penceresi*, 2(6), 10-12.
- Arıca, T., Siyahhan, S., Uzunhasanoglu, A., Saribeyoglu, S., Ciplak, S., Yilmaz, N., & Memmedov, C. (2008). Cyberbullying among Turkish adolescents. *Cyberpsychology & behavior*, 11(3), 253-261. <https://doi.org/10.1089/cpb.2007.0016>
- Ayas, T., & Horzum, M. B. (2011). Sanal zorba/kurban ölçek geliştirme çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(2), 749-776. <http://www.akademikbakis.org/>
- Ayas, T., & Horzum, M. B. (2012). On Being Cyber Bully and Victim among Primary School Students. *Ilkogretim Online*, 11(2).
- Aygül, H. H. & Eke, E. (2019). Dijital Çocukluk ve Dijital Ebeveynler: Dijital Nesillerin Teknoloji Bağımlılığı..Ankara: *Nobel Akademik Yayıncılık*.
- Aytaç, Ö., Uçan, G., & Baydur, H. (2022). Aile İletişim Kalıpları ve Akran İlişkilerinin Siber Mağduriyet ve zorbalık üzerindeki etkisi: İnternet Bağımlılığının aracı Etkisi. *Bağımlılık Dergisi*, 23(4), 440-451. <https://doi.org/10.51982/bagimli.1020126>
- Başkaya, E., & Durkut, H., (2025). Üniversite Öğrencilerinin Siber Zorbalık Algısı: Eğitim Almanın Rolü . 9th International Icontech Congress (pp.64-71). Baku, Azerbaijan
- Baştürk Akca, E., SAYIMER, İ., & Ergül, S. (2015). Ortaokul öğrencilerinin sosyal medya kullanımları ve siber zorbalık deneyimleri: Ankara Örneği. *Global Media Journal: Turkish Edition*, 5(10).
- Baştürk Akca, E., Saymer, İ., & Ergül, S. (2015). Ortaokul öğrencilerinin sosyal medya kullanımları ve siber zorbalık deneyimleri: Ankara Örneği. *Global Media Journal: Turkish Edition*, 5(10).
- Bauman, S. (2007, November). Cyberbullying: A virtual menace. *In National Coalition Against Bullying National Conference* (Vol. 2, No. 4).
- Bauman, S. (2010). Cyberbullying in a rural intermediate school: An exploratory study. *The Journal of Early Adolescence*, 30(6), 803-833. <https://doi.org/10.1177/0272431609350927>

- Baumrind, D. (1968). Authoritarian vs. authoritative parental control. *Adolescence*, 3(11), 255. <https://www.proquest.com/docview/1295900042?fromopenview=true&pq-origsite=gscholar>
- Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *The Journal Of Early Adolescence*, 11(1), 56-95. <https://doi.org/10.1177/02724316911111004>
- Beebe, T. J., Asche, S. E., Harrison, P. A., & Quinlan, K. B. (2004). Heightened vulnerability and increased risk-taking among adolescent chat room users: Results from a statewide school survey. *Journal of Adolescent Health*, 35(2), 116-123. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2003.09.012>
- Belsey, B., (2023). Siber zorbalık, <https://billbelsey.com/?cat=13> (06/11/2023 tarihinde erişildi.)
- Beran, T., & Li, Q. (2005). Cyber-harassment: A study of a new method for an old behavior. *Journal Of Educational Computing Research*, 32(3), 265.
- Beran, T., & Li, Q. (2007). The relationship between cyberbullying and school bullying. *The Journal of Student Wellbeing*, 1(2), 16-33. <https://doi.org/10.21913/JSW.v1i2.172>
- Besag, V. E. (1989). Bullies and victims in schools. A guide to understanding and management.
- Best, P., Manktelow, R., & Taylor, B. (2014). Online communication, social media and adolescent wellbeing: A systematic narrative review. *Children and Youth Services Review*, 41, 27-36. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2014.03.001>
- Bhat, C. S. (2008). Cyber bullying: Overview and strategies for school counsellors, guidance officers, and all school personnel. *Journal of Psychologists and Counsellors in Schools*, 18(1), 53-66.
- Bingöl, N. (2013). *Lise öğrencilerinin siber zorba ve mağdur olma davranışları ile yakın sosyal çevrelerinden algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Bingöl, N., & Tanrikulu, T. (2014). Siber zorba ve mağdur olma ile algılanan sosyal destek düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (43). <https://dergipark.org.tr/en/pub/abuhsbd/issue/32934/365876>
- Bolat, D., & Korkmaz, Ö. (2021). Ortaokullarda ergenlik çağındaki öğrencilerin siber zorbalık davranışları, sosyal medya bağımlılıkları ve sosyal medya

- bozuklukları. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 25(1), 253-268.
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1139518>
- Bostancı, M. (2023). Dijital Dünyada Ebeveynlik . *TRT Akademi* , 08 (19) , 982-991 .
<https://dergipark.org.tr/en/pub/trta/issue/80105/1368107>
- Bostancı, S., & Çakır, R. (2022). Erken çocukluk çağında çocuğu olan ebeveynlerin, çocuklarına medya kullandırmadaki aracılıkları ve dijital ebeveynlik farkındalıklarının incelenmesi. *Turkish Journal of Primary Education*, 7(2), 86-116. <https://doi.org/10.52797/tujped.1192163>
- Brewer, G., & Kerslake, J. (2015). Cyberbullying, self-esteem, empathy and loneliness. *Computers in Human Behavior*, 48, 255-260.
<https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.01.073>
- BTK Akademi (2023). Siber zorbalık Nedir ve Nasıl Önlenir?
<https://www.btkakademi.gov.tr/portal/course/siber-zorbalik-nedir-ve-nasil-onlenir-17010> (08/11/2023 tarihinde erişildi.)
- Buelga, S., Martínez-Ferrer, B., & Musitu, G. (2016). Family relationships and cyberbullying. *Cyberbullying across the globe: Gender, Family, and Mental Health*, 99-114. https://doi.org/10.1007/978-3-319-25552-1_5
- Burnukara, P. (2009). *İlk ve orta ergenlikte geleneksel ve sanal akran zorbalığına ilişkin betimsel bir inceleme (Yüksek Lisans Tezi)*. Hacettepe Üniversitesi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz Oran, Ş., & Demirel, F., (2015). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* . Ankara: Pegem Akademi.
- Caivano, O., Leduc, K., & Talwar, V. (2020). When you think you know: The effectiveness of restrictive mediation on parental awareness of cyberbullying experiences among children and adolescents. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 14(1). <https://doi.org/10.5817/CP2020-1-2>
- Campbell, M. A. (2005). Cyber bullying: An old problem in a new guise?. *Journal of Psychologists and Counsellors in Schools*, 15(1), 68-76.
<https://eprints.qut.edu.au/1925/1/1925.pdf>
- Canbek, G., & Sağiroğlu, Ş. (2007). Çocukların ve gençlerin bilgisayar ve internet güvenliği. *Politeknik Dergisi*, 10(1), 33-39.
<https://dergipark.org.tr/en/pub/politeknik/issue/33024/367138>
- Cao, S., Dong, C., & Li, H. (2022). Digital parenting during the COVID-19 lockdowns: How chinese parents viewed and mediated young children's digital use. *Early Child*

Development and Care, 192(15), 2401-2416.

<https://doi.org/10.1080/03004430.2021.2016732>

- Cassina, M., González-Castro, P., & Álvarez-García, D. (2024). Parental risk and protective factors associated with bullying victimization in children and adolescents: A meta-analysis. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 27, 627–657. <https://doi.org/10.1007/s10567-024-00473-8>
- Chaudron, S., Beutel, M. E., Donoso Navarrete, V., Dreier, M., Fletcher-Watson, B., Heikkilä, A. S., ... & Wölfling, K. (2015). Young children (0-8) and digital technology: A qualitative exploratory study across seven countries. JRC; ISPRA, Italy.
- Chi, P. T. L., Lan, V. T. H., Ngan, N. H., & Linh, N. T. (2020). Online time, experience of cyber bullying and practices to cope with it among high school students in Hanoi. *Health psychology open*, 7(1), 2055102920935747. <https://doi.org/10.1177/2055102920935747>
- Cobb-Clark, D. A., Salamanca, N., & Zhu, A. (2019). Parenting style as an investment in human development. *Journal of Population Economics*, 32, 1315-1352. <http://hdl.handle.net/10419/130371>
- Çelen, F. K., Çelik, A., & Seferoğlu, S. S. (2011). Çocukların internet kullanımları ve onları bekleyen çevrim-içi riskler. *Akademik Bilişim*, 2(4), 645-652. <https://yunus.hacettepe.edu.tr/~sadi/yayin/AB11Celen-Celik Seferoglu Cocuklar-Internet-Riskler.pdf>
- Çetin, B., Yaman, E., & Peker, A. (2011). Cyber victim and bullying scale: A study of validity and reliability. *Computers & Education*, 57(4), 2261-2271. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2011.06.014>
- Çiftçi, H. (2018). Öğrencilerin siber mağduriyet düzeylerinin karşılaştırılması. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6(2), 1536-1567. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/558852>
- Çubukcu, A., & Bayzan, Ş. (2013). Türkiye’de dijital vatandaşlık algısı ve bu algıyı internetin bilinçli, güvenli ve etkin kullanımı ile artırma yöntemleri. *Middle Eastern & African Journal of Educational Research*, 5(1), 148-174. https://www.academia.edu/download/56731022/12_cubukcu_and_bayzan.pdf
- Darling, N., & Steinberg, L. (2017). Parenting style as context: An integrative model. *In Interpersonal Development* (pp. 161-170). Routledge.

- David, H. (2022). Digital immigrants, digital natives and digital learners: Where are we now?. *Journal for the Education of Gifted Young Scientists*, 10(2), 159-172. <https://doi.org/10.17478/jegys.1090172>
- Dehue, F., Bolman, C., & Völlink, T. (2008). Cyberbullying: Youngsters' experiences and parental perception. *CyberPsychology & Behavior*, 11(2), 217-223. <https://doi.org/10.1089/cpb.2007.0008>
- Duimel, M., & Haan, J. D. (2007). *Nieuwe links in het gezin*.
- Duman, N., & Bridge, E. N. (2019). Siber mağduriyet. *OPUS International Journal of Society Researches*, 10(17), 1156-1178. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/671347>
- Eastin, M. S., Greenberg, B. S., & Hofschire, L. (2006). Parenting the internet. *Journal of Communication*, 56(3), 486-504. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2006.00297.x>
- Ebcin, A. (2017). Dijital dünyada ebeveyn olmak. *Dijital Medya ve Çocuk*, İstanbul Bilgi Üniversitesi İletişim Fakültesi. <https://dijitalmedyavecocuk.bilgi.edu.tr/> (27/11/2023 tarihinde erişildi.)
- Elsaesser, C., Russell, B., Ohannessian, C. M., & Patton, D. (2017). Parenting in a digital age: A review of parent–child interactions and cyberbullying. *Youth & Society*, 49(6), 747–762. <https://doi.org/10.1177/0044118X14551289>
- Erbıçer, E. S. (2019). Siber zorbalık ve siber mağduriyetin sosyal uyuma ve bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1-24. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/772534>
- Erden, İ. O. (2017). Lise öğrencilerinin siber zorbalık davranışlarına ilişkin okul yöneticilerinin görüşleri. *Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying*, 4(1), 1-26. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ojtac/issue/30133/284612>
- Erdur-Baker, Ö. (2010). Cyberbullying and its correlation to traditional bullying, gender and frequent and risky usage of internet-mediated communication tools. *New Media & Society*, 12(1), 109-125. <https://doi.org/10.1177/1461444809341260>
- Erdur-Baker, Ö., & Kavşut, F. (2007). Akran zorbalığının yeni yüzü: siber zorbalık. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, (27).
- Ereskici, E., Karaman, S. T., & Basat, O. (2024). Dijital ebeveynlik farkındalığının ilkokul çocuklarında problemlı medya kullanımına etkisi. <https://doi.org/10.4274/BMB.galenos.2024.2024-02-019>

- Eroğlu, Y. (2011). Koşullu Öz-Değer, Riskli İnternet Davranışları ve Siber Zorbalık/ Mağduriyet Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. *Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Sakarya.
- Eroğlu, Y. (2014). *Ergenlerde siber zorbalık ve mağduriyeti yordayan risk etmenlerini belirlemeye yönelik bütüncül bir model önerisi* (Doctoral dissertation, Bursa Uludag University (Turkey)).
<https://acikerisim.uludag.edu.tr/server/api/core/bitstreams/626cbac4-0a58-4383-b5cd-7d70729fcf7f/content>
- Eshet, Y. (2004). Digital literacy: A conceptual framework for survival skills in the digital era. *Journal of Educational Multimedia and Hypermedia*, 13(1), 93-106.
<https://www.learntechlib.org/primary/p/4793/>
- Festl, R., Scharkow, M., & Quandt, T. (2015). The individual or the group: A multilevel analysis of cyberbullying in school classes. *Human Communication Research*, 41(4), 535-556. <https://underused.org/pubs/festlscharkow15.pdf>
- Garaigordobil, M., & Machimbarrena, J. M. (2017). Stress, competence, and parental educational styles in victims and aggressors of bullying and cyberbullying. *Psicothema*, 29(3), 335-340.
- Geržičáková, M., Dedkova, L., & Mýlek, V. (2023). What do parents know about children's risky online experiences? The role of parental mediation strategies. *Computers in Human Behavior*, 141, 107626.
<https://doi.org/10.1016/j.chb.2022.107626>
- Giménez Gualdo, A. M., Luengo Latorre, J. A., & Bartrina, M. J. (2017). ¿ Qué hacen los menores en internet? Usos de las TIC, estrategias de supervisión parental y exposición a riesgos. *Electronic Journal of Research in Educational Psychology*, 15(3). <http://hdl.handle.net/10952/3226>
- Görzig, A., & Ólafsson, K. (2013). What makes a bully a cyberbully? Unravelling the characteristics of cyberbullies across twenty-five European countries. *Journal of Children and Media*, 7(1), 9-27. <https://doi.org/10.1080/17482798.2012.739756>
- Granic, I., Lobel, A., & Engels, R. C. (2014). The benefits of playing video games. *American Psychologist*, 69(1), 66
- Griffiths, M. D. (2010). The role of context in online gaming excess and addiction: Some case study evidence. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 8, 119-125. <https://link.springer.com/article/10.1007/s11469-009-9229-x>

- Harman, J. P., Hansen, C. E., Cochran, M. E., & Lindsey, C. R. (2005). Liar, liar: Internet faking but not frequency of use affects social skills, self-esteem, social anxiety, and aggression. *CyberPsychology & Behavior*, 8(1), 1-6. <https://doi.org/10.1089/cpb.2005.8.1>
- Heiman, T., & Olenik-Shemesh, D. (2015). Cyberbullying experience and gender differences among adolescents in different educational settings. *Journal of Learning Disabilities*, 48(2), 146-155. <https://doi.org/10.1177/0022219413492855>
- Hinduja, S., & Patchin, J. W. (2008). Cyberbullying: An exploratory analysis of factors related to offending and victimization. *Deviant Behavior*, 29(2), 129-156. <https://doi.org/10.1080/01639620701457816>
- Hinduja, S., & Patchin, J. W. (2014). *Bullying beyond the schoolyard: Preventing and responding to cyberbullying*. Corwin press.
- Hinduja, S., & Patchin, J. W. (2015). *Bullying beyond the schoolyard: Preventing and Responding to Cyberbullying*. Corwin press.
- Hinduja, S., & Patchin, J. W. (2022). Bias-based cyberbullying among early adolescents: Associations with cognitive and affective empathy. *The Journal of Early Adolescence*, 42(9), 1204-1235. <https://doi.org/10.1177/02724316221088757>
- Hines, H. N. (2011). *Traditional bullying and cyber-bullying: are the impacts on self-concept the same?* (Doctoral dissertation, Western Carolina University). <https://core.ac.uk/reader/149238030>
- Hiniker, A., Schoenebeck, S. Y., & Kientz, J. A. (2016, February). Not at the dinner table: Parents' and children's perspectives on family technology rules. In *Proceedings of the 19th ACM Conference on Computer-Supported Cooperative Work & Social Computing* (pp. 1376-1389). <https://doi.org/10.1145/2818048.2819940>
- Hobbs, R. (2010). *Digital and Media Literacy: A Plan of Action. A White Paper on the Digital and Media Literacy Recommendations of the Knight Commission on the Information Needs of Communities in a Democracy*. Aspen Institute. 1 Dupont Circle NW Suite 700, Washington, DC 20036. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED523244.pdf>
- Hoff, D. L., & Mitchell, S. N. (2009). Cyberbullying: Causes, effects, and remedies. *Journal of Educational Administration*, 47(5), 652-665. <https://doi.org/10.1108/09578230910981107>
- Horzum, M. B., & Ayas, T. (2023). Cyberbullying and victimization status of secondary school students: change in 10 years. *Online Journal of Technology Addiction and*

<https://dergipark.org.tr/en/pub/ojtac/issue/82592/1393371>

- Huang, G., Li, X., Chen, W., & Straubhaar, J. D. (2018). Fall-behind parents? The influential factors on digital parenting self-efficacy in disadvantaged communities. *American Behavioral Scientist*, 62(9), 1186-1206. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0002764218773820>
- Kabakçı, B., & Traş, Z. (2024). The roles of internet addiction and cyberbullying sensitivity for prediction of university students' psychological inflexibility. *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 30-42. <https://dergipark.org.tr/en/pub/akef/issue/83872/1384430>
- Kadiroğlu, T., & Akay, G. (2024). Cyber victimization and loneliness in adolescents during the COVID-19 pandemic. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 11(1), 157-173. <https://doi.org/10.21020/husbfd.1263733>
- Kahraman, H., Yılmaz Irmak, T., & Basokcu, T. O. (2017). Parenting practices scale: Its validity and reliability for parents of school-aged children. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 17(3), 745-769. <http://dx.doi.org/10.12738/estp.2017.3.0312>
- Kara, E., & Aslan, H. (2025). Cyber victimization and subjective well-being: protective roles of self-esteem and social support among Turkish gifted youths. *BMC Psychology*, 13(1), 341. <https://doi.org/10.1186/s40359-025-02636-w>
- Karabacak, Z. İ., & Sezgin, A. A. (2019). Türkiye’de dijital dönüşüm ve dijital okuryazarlık. *Türk İdare Dergisi*, 1(488), 319-343.
- Karasar, N. (2015). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Kasturiratna, K. T. A. S., Hartanto, A., Chen, C. H. Y., Tong, E. M. W., & Majeed, N. M. (2024). Effectiveness of parent-related interventions on cyberbullying among adolescents: A systematic review and meta-analysis. *Nature Human Behaviour*. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/36458864/>
- Katzer, C., Fetchenhauer, D., & Belschak, F. (2009). Cyberbullying: Who are the victims? A comparison of victimization in Internet chatrooms and victimization in school. *Journal of Media Psychology*, 21(1), 25-36.
- Kavuk, M., & Keser, H. (2015). İlköğretim okullarında siber zorbalık.[Cyberbullying at primary schools]. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(3), 520-535.
- Keith, S., & Martin, M. E. (2005). Cyber-Bullying: creating a culture. Reclaiming children and youth, *The Journal of Strength-based Interventions*, 134(3), 224-228.

- Keleş, A., & Tagay, Ö. (2025). Ergenlerin siber zorbalık düzeylerinin incelenmesi. Mehmet Akif Ersoy University *Journal of Education Faculty*, 73, 734–757. <https://doi.org/10.21764/maeuefd.1543367>
- Konaş, Z. Ş. (2021). *Dijital hikâye geliştirme etkinliklerinin ebeveynlerin dijital ebeveynlik ve teknoloji kullanım tutumlarına etkisinin incelenmesi* (Master's thesis, Bartın Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü). <http://hdl.handle.net/11772/6872>
- Kowalski, R. M., & Giumetti, G. W. (2017). Bullying in the digital age. In *Cybercrime and Its Victims* (pp. 167-186). Routledge.
- Kowalski, R. M., & Limber, S. P. (2007). Electronic bullying among middle school students. *Journal of Adolescent Health*, 41(6), S22-S30. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2007.08.017>
- Kowalski, R. M., & Limber, S. P. (2013). Psychological, physical, and academic correlates of cyberbullying and traditional bullying. *Journal of Adolescent Health*, 53(1), S13–S20. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2012.09.018>
- Kowalski, R. M., Giumetti, G. W., Schroeder, A. N., & Lattanner, M. R. (2014). Bullying in the digital age: A critical review and meta-analysis of cyberbullying research among youth. *Psychological Bulletin*, 140(4), 1073–1137. <https://doi.org/10.1037/a0035618>
- Kowalski, R. M., Limber, S. P., & Agatston, P. W. (2012). *Cyberbullying: Bullying in the Digital Age*. John Wiley & Sons.
- Kuran, N., & Koç, Z. (2025). Türkiye’de 2015–2024 yılları arasında siber zorbalığı önlemeye ve müdahale etmeye yönelik olarak geliştirilen eğitim/psikoeğitim programları: Bir alanyazın taraması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 438–454. <https://doi.org/10.37217/tebd.1490737>
- Lee, C., & Shin, N. (2017). Prevalence of cyberbullying and predictors of cyberbullying perpetration among Korean adolescents. *Computers in Human Behavior*, 68, 352-358. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.11.047>
- Lee, M. H. L., Kaur, M., Shaker, V., Yee, A., Sham, R., & Siau, C. S. (2023). Cyberbullying, social media addiction and associations with depression, anxiety, and stress among medical students in Malaysia. *International journal of environmental Research and Public Health*, 20(4), 3136. <https://doi.org/10.3390/ijerph20043136>
- Lee, Y. J. (2019). The Effect of Self-Control and Parenting Attitude on Cyberbullying: Focus on Mediating Cyber Ethics. *Medico-Legal Update*, 19(2).

- Levy, E. (2017). Parenting in the digital age: How are we doing. Report, London: Parent zone: *Making the Internet Work for Families*. https://parentzone.org.uk/sites/default/files/202112/PZ_Parenting_in_the_Digital_Age_2017.pdf
- Li, Q. (2007). Bullying in the new playground: Research into cyberbullying and cyber victimisation. *Australasian Journal of Educational Technology*, 23(4). <https://doi.org/10.14742/ajet.1245>
- Li, Q. (2008). A cross-cultural comparison of adolescents' experience related to cyberbullying. *Educational Research*, 50(3), 223-234. <https://doi.org/10.1080/00131880802309333>
- Livingstone, S., & Helsper, E. J. (2008). Parental mediation of children's internet use. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 52(4), 581–599. <https://doi.org/10.1080/08838150802437396>
- Livingstone, S., & Helsper, E. J. (2008). Parental mediation of children's internet use. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 52(4), 581–599. <https://doi.org/10.1080/08838150802437396>
- Livingstone, S., & Smith, P. K. (2014). Annual research review: Harms experienced by child users of online and mobile technologies: The nature, prevalence and management of sexual and aggressive risks in the digital age. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 55(6), 635-654. <https://doi.org/10.1111/jcpp.12197>
- Livingstone, S., & Stoilova, M. (2021). The 4Cs: Classifying online risk to children.
- Livingstone, S., Stoilova, M., & Kelly, A. (2016). Cyberbullying: Incidence, trends and consequences. *Ending The Torment: Tackling Bullying From The Schoolyard to Cyberspace*, 115-120.
- Livingstone, S., Stoilova, M., & Nandagiri, R. (2019). Children's data and privacy online: growing up in a digital age: an evidence review. <http://eprints.lse.ac.uk/id/eprint/101283>
- Lozano-Blasco, R., Cortés-Ramos, A., & Llorent, V. J. (2024). The family context in cybervictimization: A systematic review. *Trauma, Violence, & Abuse*. <https://doi.org/10.1177/15248380231207894>
- Lwin, M. O., Stanaland, A. J., & Miyazaki, A. D. (2008). Protecting children's privacy online: How parental mediation strategies affect website safeguard effectiveness. *Journal of Retailing*, 84(2), 205-217. <https://doi.org/10.1016/j.jretai.2008.04.004>

- Magid, L. J. (1998). *Child safety on the information highway*. National Center for Missing and Exploited Children (NCMEC). http://safekids.com/pdfs/childsafety_info_highway.pdf
- Manap, A. & Durmuş, E. (2020). Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeğinin Geliştirilmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 978-993. <https://10.17679/inuefd.711101>
- Martinez-Herves, M., Kramer, T., & Hickey, N. (2014). EPA-0731-How parenting style influences ICT use and cyberbullying in a sample of secondary students in the UK. *European Psychiatry*, 29, 1. [https://doi.org/10.1016/S0924-9338\(14\)78083-6](https://doi.org/10.1016/S0924-9338(14)78083-6)
- Menesini, E., & Nocentini, A. (2009). Cyberbullying definition and measurement: Some critical considerations. *Zeitschrift für Psychologie/Journal of Psychology*, 217(4), 230-232. <https://doi.org/10.1027/0044-3409.217.4.230>
- Mesch, G. S. (2009). Parental mediation, online activities, and cyberbullying. *Cyberpsychology & Behavior*, 12(4), 387-393. <https://doi.org/10.1089/cpb.2009.0068>
- Metli, G., & Şirin, T. (2017). Ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık, siber mağduriyet ve insani değerleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ekev Akademi Dergisi*, (77), 179-200.
- Mishna, F., Khoury-Kassabri, M., Gadalla, T., & Daciuk, J. (2012). Risk factors for involvement in cyber bullying: Victims, bullies and bully-victims. *Children and Youth Services Review*, 34(1), 63-70. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2011.08.032>
- Mishna, F., Saini, M., & Solomon, S. (2009). Ongoing and online: Children and youth's perceptions of cyber bullying. *Children and Youth Services Review*, 31(12), 1222-1228. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2009.05.004>
- Mitchell, K. J., Finkelhor, D., & Wolak, J. (2005). Protecting youth online: Family use of filtering and blocking software. *Child Abuse & Neglect*, 29(7), 753-765. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2004.05.008>
- Moral-García, J. E., Rusillo-Magdaleno, A., Patiño-Villada, F. A., & Martínez-López, E. J. (2025). Bullying and cyberbullying are associated with inappropriate use of the internet, cell phones, and video games in children and adolescents. *European Journal of Investigation in Health, Psychology and Education*, 15(5), 82. <https://doi.org/10.3390/ejihpe15050082>

- Nartgün, Ş. S., & Cicioğlu, M. (2015). Problematic internet use and cyber bullying in vocational school students. *International Online Journal of Educational Sciences*, 7(3).
- Navarro, R., Serna, C., Martínez, V., & Ruiz-Oliva, R. (2013). The role of Internet use and parental mediation on cyberbullying victimization among Spanish children from rural public schools. *European Journal of Psychology of Education*, 28(3), 725–745. <https://doi.org/10.1007/s10212-012-0137-2>
- Navarro, R., Yubero, S., Larrañaga, E., & Martínez, V. (2012). Children's cyberbullying victimization: Associations with social anxiety and social competence in a Spanish sample. *Child Indicators Research*, 5, 281-295. <https://link.springer.com/article/10.1007/s12187-011-9132-4>
- Nocentini, A., Calmaestra, J., Schultze-Krumbholz, A., Scheithauer, H., Ortega, R., & Menesini, E. (2010). Cyberbullying: Labels, behaviours and definition in three European countries. *Journal of Psychologists and Counsellors in Schools*, 20(2), 129-142. <https://doi.org/10.1375/ajgc.20.2.129>
- Notten, N., & Nikken, P. (2016). Boys and girls taking risks online: A gendered perspective on social context and adolescents' risky online behavior. *New Media & Society*, 18(6), 966-988. <https://doi.org/10.1177/1461444814552379>
- Nurtan, K. A., Evgin, D., & Beşer, N. G. (2022). The relationship between internet addiction, cyberbullying and parental attitudes. *The Journal of Pediatric Research*. <https://doi.org/10.4274/jpr.galenos.2022.65392>
- Odabasi, H. F. (2005). Parent's Views on Internet Use. *Turkish Online Journal of Educational Technology-TOJET*, 4(1), 38-45. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1102455.pdf>
- Odabaşı, H. F., Kabakçı, I. ve. Çoklar, A. N. (2007). *İnternet, Çocuk ve Aile*. Nobel Yayınları, Ankara. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ilkonline/issue/8603/107164>
- Olweus, D. (1994). Bullying at school: Long-term outcomes for the victims and an effective school-based intervention program. In *Aggressive Behavior: Current Perspectives* (pp. 97-130). Boston, MA: Springer US. https://doi.org/10.1007/978-1-4757-9116-7_5
- Olweus, D. (2010). Bullying in schools: Facts and intervention. *Kriminalistik*, 64(6), 351-61.
- Olweus, D., & Hart, C. H. (1993). Bullies on the playground: The role of victimization. *Children on Playgrounds: Research Perspectives and Applications*, 85-128.

- Ortega, R., Elipe, P., Mora-Merchán, J. A., Calmaestra, J., & Vega, E. (2009). The emotional impact on victims of traditional bullying and cyberbullying: A study of Spanish adolescents. *Zeitschrift für Psychologie/Journal of Psychology*, 217(4), 197-204. <https://doi.org/10.1027/0044-3409.217.4.197>
- Özcan, N. (2021). Dijital etik üzerine nitel bir araştırma. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 9(25), 89-108. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2008395>
- Özdemir, M., & Akar, F. (2011). Lise öğrencilerinin siber-zorbalığa ilişkin görüşlerinin bazı değişkenler bakımından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 4(4), 605-626. <https://dergipark.org.tr/en/pub/kuey/issue/10326/126601>
- Özsoy, D., & Atılgan, S. S. (2018). Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki 0-8 yaş grubu çocukların internet kullanımı ve bu kapsamda ebeveyn arabuluculuğu: Nitel bir araştırma. *Selçuk İletişim*, 11(2), 96-125. <https://doi.org/10.18094/josc.415323>
- Öztürk, B. (2023). Y kuşağı üyelerinin siber zorbalık, siber mağduriyet ve farkındalıkları üzerine bir araştırma. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(4), 1463-1488. <https://doi.org/10.18037/ausbd.1349172>
- Paksoy, M. (2015). *Ortaokul öğrencilerinin performans görevlerinde bilişim etik kurallarına uyma durumları* (Master's thesis, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü). <https://hdl.handle.net/11499/732>
- Patchin, J. W., & Hinduja, S. (2006). Bullies move beyond the schoolyard: A preliminary look at cyberbullying. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 4(2), 148-169. <https://doi.org/10.1177/1541204006286288>
- Patchin, J. W., & Hinduja, S. (2016). *Bullying today: Bullet points and best practices*. Corwin Press.
- Peker, A. (2013). *İnsani değerler yönelimli psiko-eğitim programının problemleri internet kullanımı ve siber zorbalık üzerindeki etkisi* (Doctoral dissertation, Sakarya Üniversitesi (Turkey)).
- Peker, A., & Eroğlu, Y. (2010). *Erkek öğrencilerde siber zorba ve kurban olmanın yordayıcısı olarak internet bağımlılığı*. 4. Uluslararası Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Sempozyumu Kongresinde sunulmuş bildiri, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Pişkin, M. (2002). Okul zorbalığı: Tanımı, türleri, ilişkili olduğu faktörler ve alınabilecek önlemler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 2(2), 531-562.

- Polat, Z. D., & Bayraktar, S. (2016). Ergenlerde siber zorbalık ve siber mağduriyet ile ilişkili değişkenlerin incelenmesi. *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, 6(1), 115-132. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mjh/issue/83024/1429306>
- Prensky, M. (2001), "Digital Natives, Digital Immigrants Part 1", *On the Horizon*, Vol. 9 No. 5, pp. 1-6 <https://doi.org/10.1108/10748120110424816>
- Prensky, M. (2001). Digital natives, digital immigrants part 2: Do they really think differently?. *On the Horizon*, 9(6), 1-6. <https://doi.org/10.1108/10748120110424843>
- Raskauskas, J., & Stoltz, A. D. (2007). Involvement in traditional and electronic bullying among adolescents. *Developmental Psychology*, 43(3), 564. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0012-1649.43.3.564>
- Ribble, M. (2015). Digital citizenship in schools: Nine elements all students should know. *International Society for Technology in Education*. <https://epale.ec.europa.eu/sites/default/files/digcit-excerpt.pdf>
- Rogers, V. (2010). *Cyberbullying: Activities to help children and teens to stay safe in a texting, twittering, social networking world*. Jessica Kingsley Publishers.
- Rogerson, S. (1996). Preparing to handle dilemmas in the computing profession. *Organisations and People*, 3, 25-26.
- Saladino, V., Acquadro Maran, D., & Vaudano, A. (2022). Cyberbullying and cybervictimization: The role of parental psychological control and dark triad. *Social Sciences*, 14(6), 370. <https://doi.org/10.3390/socsci14060370>
- Salı, J., Başak, B., & Akca, E. (2015). Türkiye'de ortaokul öğrencileri arasında siber zorbalık. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 5(2), 109-130. <https://doi.org/10.18039/ajesi.59645>
- Sarıgedik, E. (2022). COVID-19 Pandemi sürecinde çocuklardaki internet bağımlılığı, siber mağduriyet düzeyleri ve algılanan ebeveyn izleminin incelenmesi. *Sağlık Bilimlerinde Değer*, 12(1), 65-72. <https://doi.org/10.33631/sabd.1055300>
- Sari, D., Rejekiningsih, T. & Muchtarom, M. (2020). Students' digital ethics profile in the era of disruption: An overview from the internet Use at risk in surakarta city, Indonesia. *International Association of Online Engineering*. Retrieved November 23, 2023 from <https://www.learntechlib.org/p/216559/>.
- Sayar, K. (2006). Ruh hali. *İstanbul: Timaş Yayınları*.
- Schneider, S. K., O'donnell, L., Stueve, A., & Coulter, R. W. (2012). Cyberbullying, school bullying, and psychological distress: A regional census of high school

- students. *American Journal of Public Health*, 102(1), 171-177.
<https://ajph.aphapublications.org/doi/pdf/10.2105/AJPH.2011.300308>
- Seçkin, Z., (2017). Örgütlerde mobbing ve siber zorbalık. *Çizgi Kitabevi*.
- Serin, H. (2012). Ergenlerde siber zorbalık/siber mağduriyet yaşantıları ve bu davranışlara ilişkin öğretmen ve eğitim yöneticilerinin görüşleri. *Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul*.
- Sevilgen, M., & Tolan, Ö. Ç. (2025). Examining the relation among internet addiction, cyberbullying, and cyber victimization in adolescents: A systematic review. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 14(1), 211-237.
<https://dergipark.org.tr/en/pub/buefad/issue/90084/1339971>
- Sharp, S., & Smith, P. (2002). *School bullying: Insights and perspectives*. Routledge.
- Slonje, R., & Smith, P. K. (2008). Cyberbullying: Another main type of bullying?. *Scandinavian Journal of Psychology*, 49(2), 147-154.
<https://doi.org/10.1111/j.1467-9450.2007.00611.x>
- Smahel, D., Machackova, H., Mascheroni, G., Dedkova, L., Staksrud, E., Ólafsson, K., ... & Hasebrink, U. (2020). *EU Kids Online 2020: Survey results from 19 countries*.
<http://hdl.handle.net/20.500.12162/5299>
- Smith, P. K., Mahdavi, J., Carvalho, M., & Tippett, N. (2006). An investigation into cyberbullying, its forms, awareness and impact, and the relationship between age and gender in cyberbullying. *Research Brief No. RBX03-06. London: DfES*.
- Smith, P. K., Mahdavi, J., Carvalho, M., Fisher, S., Russell, S., & Tippett, N. (2008). Cyberbullying: Its nature and impact in secondary school pupils. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49(4), 376-385. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2007.01846.x>
- Statista (2024).Siber zorbalığa maruz kalan çocukların cinsiyete göre oranı.
<https://www.statista.com/statistics/1282838/united-states-children-victims-cyberbullying-by-gender/> (10.03.2025 tarihinde erişildi).
- Strom, P. S., & Strom, R. D. (2006, March). Cyberbullying by adolescents: A preliminary assessment. *In The Educational Forum* (Vol. 70, No. 1, pp. 21-36). Taylor & Francis Group. <https://doi.org/10.1080/00131720508984869>
- Sumeyra, A., Burcu, G. S., & Metin, K. (2021). Examining the relationship between multidimensional parenting styles and digital parenting awareness levels of parents. *World Journal on Educational Technology: Current Issues*, 13(4), 546-573.
<https://doi.org/10.18844/wjet.v13i4.6132>

- Sürsavur, L., Kanmaz, T., & Bakır, V. (2022). Okul öncesi dönemde çocuğu olan ebeveynlerin dijital ebeveynlik farkındalık düzeylerinin incelenmesi.
- Süslü, D. P. (2016). *Lise öğrencilerinde siber zorbalık ve siber mağduriyetin benlik saygısı, anne, baba ve akran ilişkileri açısından incelenmesi* (Doctoral dissertation, Maltepe University (Turkey)).
- Şahin, M., & Akbaba, S. (2017). Okulda ve sanal ortamda zorbalık ve empati. *Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık..*
- Şahin, M., Sarı, S. V., Özer, Ö., & Er, S. H. (2010). Lise öğrencilerinin siber zorba davranışlarda bulunma ve maruz kalma durumlarına ilişkin görüşleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2010(21), 257-270. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sufesosbil/issue/11416/136365>
- T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Değerlerin Edinilmesinde Ailenin Rolü, 2017. Aile Eğitim Programı
- Talan, M. İ., Bostan, G., & Öztürk, Y. (2021). Lise öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet durumları ile yalnızlık algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 378-398. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1669719>
- TDK (2023). Dijital nedir? <https://sozluk.gov.tr/> (20/11/2023 tarihinde erişildi.)
- TDK (2023). Etik nedir? <https://sozluk.gov.tr/> (23/11/2023 tarihinde erişildi.)
- Tokunaga, R. S. (2010). Following you home from school: A critical review and synthesis of research on cyberbullying victimization. *Computers in Human Behavior*, 26(3), 277-287. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2009.11.014>
- TÜİK (2023). Türkiye'de internet kullanımı. [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2023-49407](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2023-49407) (15/11/2023 tarihinde erişildi.)
- Turhal, E. (2023). *Dijital ebeveynlik farkındalığının siber zorbalık ve ekran bağımlılığı üzerindeki yordayıcı rolü*. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2025). Çocukların dijital risklerden korunmasında ebeveyn rehberi. Ankara: ASHB. https://www.aile.tr/media/210313/di-ji-tal_ebeveyn-rehberi_flipbook-1.pdf (15/07/2025 tarihinde erişildi.)
- Tüysüz, H. (2023). Temel eğitim dönemindeki öğrenci velilerinin dijital ebeveynlik farkındalıkları ile öz yeterlikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ulusal Eğitim Dergisi*, 3(6), 951-960. <https://uleder.com/index.php/uleder/article/view/270>

- Twenge, J. M., & Campbell, W. K. (2018). Associations between screen time and lower psychological well-being among children and adolescents: Evidence from a population-based study. *Preventive Medicine Reports*, 12, 271-283. <https://doi.org/10.1016/j.pmedr.2018.10.003>
- Ulferts, H. (2020), "Why parenting matters for children in the 21st century: An evidence-based framework for understanding parenting and its impact on child development", *OECD Education Working Papers*, No. 222, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/129a1a59-en>.
- Uludasdemir, D., & Kucuk, S. (2019). Cyber bullying experiences of adolescents and parental awareness: *Turkish Example. Journal of Pediatric Nursing*, 44, e84-e90. <https://doi.org/10.1016/j.pedn.2018.11.006>
- Uludasdemir, D., & Küçük, S. (2021). Siber zorbalığın önlenmesinde önemli bir kavram: Dijital ebeveynlik ve pediatri hemşireliği. *Türkiye Sağlık Bilimleri ve Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 54-70. <https://doi.org/10.51536/tusbad.988837>
- UNICEF (2023). Siber zorbalık Nedir ve Nasıl Önlenir?. <https://www.unicef.org/turkiye/siber-zorbal%C4%B1k-nedir-ve-nas%C4%B1-%C3%B6nlenir> (08/11/2023 tarihinde erişildi.)
- Valcke, M., Bonte, S., De Wever, B., & Rots, I. (2010). Internet parenting styles and the impact on Internet use of primary school children. *Computers & Education*, 55(2), 454-464. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2010.02.009>
- Valentine, G., & Holloway, S. (2001). On-line dangers?: geographies of parents' fears for children's safety in cyberspace. *The Professional Geographer*, 53(1), 71-83. <https://doi.org/10.1111/0033-0124.00270>
- Valkenburg, P. M., Krccmar, M., Peeters, A. L., & Marseille, N. M. (1999). Developing a scale to assess three styles of television mediation: "Instructive mediation," "restrictive mediation," and "social coviewing". *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 43(1), 52-66. <https://doi.org/10.1080/08838151.2012.761701>
- Varjas, K., Talley, J., Meyers, J., Parris, L., & Cutts, H. (2010). High school students' perceptions of motivations for cyberbullying: An exploratory study. *Western Journal of Emergency Medicine*, 11(3), 269. https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2941365/pdf/wjem11_3p269.pdf
- Walker, J. L. (2009). *The contextualized rapid resolution cycle intervention model for cyberbullying*. Arizona State University.

- Wang, C. W., Musumari, P. M., Techasrivichien, T., Suguimoto, S. P., Tateyama, Y., Chan, C. C., ... & Nakayama, T. (2019). Overlap of traditional bullying and cyberbullying and correlates of bullying among Taiwanese adolescents: A cross-sectional study. *BMC Public Health*, *19*, 1-14. <https://doi.org/10.1186/s12889-019-8116-z>
- Wang, J., Iannotti, R. J., & Nansel, T. R. (2009). School bullying among adolescents in the United States: Physical, verbal, relational, and cyber. *Journal of Adolescent Health*, *45*(4), 368–375. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2009.03.021>
- Wang, R., Bianchi, S. M., & Raley, S. B. (2005). Teenagers' Internet use and family rules: A research note. *Journal of Marriage and Family*, *67*(5), 1249-1258. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2005.00214.x>
- Wang, Y., Cai, J., Wang, C., Mu, Y. F., Deng, Z. Y., Deng, A. P., ... & Ran, M. S. (2025). The prevalence and association of traditional bullying and cyber bullying with mental health among adolescent and youth students in China: a study after the lifting of COVID-19 restrictions. *BMC Public Health*, *25*, 618. <https://doi.org/10.1186/s12889-024-20940-9>
- We Are Social (2024). Dünyada İnternet kullanımı. <https://recrodigital.com/dunyada-ve-turkiyede-internet-sosyal-medya-kullanimi-2022/> (15/11/2024 tarihinde erişildi.)
- Willard, N. E. (2002). *Computer ethics, etiquette & safety: for the 21st-century student*. International Society for Technology in Education.
- Willard, N. E. (2007). *Cyberbullying and cyberthreats: Responding to the challenge of online social aggression, threats, and distress*. Research press.
- Williams, K. R., & Guerra, N. G. (2007). Prevalence and predictors of internet bullying. *Journal of Adolescent Health*, *41*(6), S14-S21. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2007.08.018>
- Yaman, E., Eroğlu, Y., & Peker, Â. (2011). *Başa çıkma stratejileri ile okul zorbalığı ve siber zorbalık*. Kaknüs Yayınları.
- Yaman, E., Karakülâh, D., & Dilmaç, B. (2013). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin değerlerini yordayan iki önemli değişken: siber zorbalık eğilimleri ve okul kültürü arasındaki ilişki. *Değerler Eğitimi Dergisi*, *11*(26), 323-337. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ded/issue/29173/312417>
- Yaman, E., Karakülâh, D., & Dilmaç, B. (2013). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin değerlerini yordayan iki önemli değişken: siber zorbalık eğilimleri ve okul kültürü

- arasındaki ilişki. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(26), 323-337.
<https://dergipark.org.tr/en/pub/ded/issue/29173/312417>
- Yaman, F. (2018). Türkiye'deki ebeveynlerin dijital ebeveynlik öz yeterliklerinin incelenmesi. *Yayımlanmamış Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü*. Search in.
- Yay, M. (2019). Dijital ebeveynlik. *İstanbul: Yeşilay Yayınları*.
- Yazıcı, S. (2000). Rekabetçi avantaj sağlamada yaratıcılık ve yenilik. *Verimlilik Dergisi*, S, 3.
- Ybarra, M. L., & Mitchell, K. J. (2004). Online aggressor/targets, aggressors, and targets: A comparison of associated youth characteristics. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45(7), 1308-1316. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2004.00328.x>
- Ybarra, M. L., & Mitchell, K. J. (2004). Youth engaging in online harassment: Associations with caregiver-child relationships, Internet use, and personal characteristics. *Journal of Adolescence*, 27(3), 319-336. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2004.03.007>
- Ybarra, M. L., Diener-West, M., & Leaf, P. J. (2007). Examining the overlap in Internet harassment and school bullying: Implications for school intervention. *Journal of Adolescent Health*, 41(6), S42-S50. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2007.09.004>
- Yelci, H. (2018). *Ortaokul öğrencilerinde siber zorbalık ile saldırganlık ilişkisinin incelenmesi* (Master's thesis, Eğitim Bilimleri Enstitüsü). <https://acikbilim.yok.gov.tr/handle/20.500.12812/132070>
- Yılmaz, B. (1989). Okuryazarlık ve okuma alışkanlığı üzerine. *Türk Kütüphaneciliği*, 3(1), 48-53. <http://tk.org.tr/index.php/TK/article/download/1251/1245>
- Yiğit, M. F., Keskin, S., & Yurdugül, H. (2018). Ortaokullarda siber zorbalık ve aile desteği arasındaki ilişkinin cinsiyet, internet kullanımı ve öğrenim düzeyi bağlamında incelenmesi. *The Turkish Journal on Addictions*, 5(2), 249-284. <http://dx.doi.org/10.15805/addicta.2018.5.2.0050>
- Yorulmaz, D. S., & Karadeniz, H. (2021). Ortaokul öğrencilerinin siber zorba ve siber mağdur olma durumunun belirlenmesi. *Halk Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 3(3), 154-170. <https://doi.org/10.54061/jphn.978254>
- Yosep, I., Hikmat, R., Mardhiyah, A., Sari, R. M., & Kurnia, I. D. (2023). Preventing cyberbullying and reducing its negative impact on students using e-parenting: A scoping review. *Sustainability*, 15(3), 1752. <https://doi.org/10.3390/su15031752>

- Yurdakul, K. I., Dönmez, O., Yaman, F., & Odabaşı, H. F. (2013). Dijital ebeveynlik ve değişen roller. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 12(4), 883-896.
<https://dergipark.org.tr/en/pub/jss/issue/24231/256855?publisher=gantep>;
- Yurdakul, Y., & Ayhan, A. B. (2021). Cyber victimization in adolescence: A qualitative study. *Children and Youth Services Review*, 128, 106139.
<https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2021.106139>
- Zhang, D., & Livingstone, S. (2019). Inequalities in how parents support their children's development with digital technologies. *United Kingdom: LSE Department of Media and Communications*.
- Zhu, C., Huang, S., Evans, R., & Zhang, W. (2021). Cyberbullying among adolescents and children: a comprehensive review of the global situation, risk factors, and preventive measures. *Frontiers in Public Health*, 9, 634909.
<https://doi.org/10.3389/fpubh.2021.634909>

EKLER

EK-1

SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU FR-586- Etik Kurul Değerlendirme ve Karar Formu'nun ONAYLI Taranmış Hali

KIRŞEHİR AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ ETİK KURUL DEĞERLENDİRME VE KARAR FORMU

Değerlendirme Talebinde Bulunan Kişi/Kurum	Hülya ŞAHİN		
Değerlendirme Başvuru Tarihi	16.04.2024		
Değerlendirilmesi Talep Edilen Eserin/Araştırmanın Adı	Ortaokul Öğrencilerinin Siber Zorbalık Düzeyleri İle Ailelerin Dijital Ebeveynlik Farkındalıklarının İncelenmesi		
Değerlendirilmesi Talep Edilen Araştırma/Ölçek/Anket/Görüşme Formu			
Değerlendirmeyi Yapan Etik Kurul	KIRŞEHİR AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİK KURULU		
Değerlendirme Toplantı Bilgileri	Yeri	Tarihi	Saati
	IIBF Toplantı Salonu	25.04.2024	11:00
Karar No	Karar Tarihi	25.04.2024	
	Karar No	2024/04/12	
Karar Sonucu	(X) Kabul	☒ Oy Birliği	
	( ) Ret	☐ Oy Çoğunluğu ☐ Oy Birliği ☐ Oy Çoğunluğu	

Etik Kurulumuz, yukarıda başvuru bilgileri yer alan eser/araştırma için toplanarak bilimsel araştırmalar ve yayın etiği açısından değerlendirme yapmış ve aşağıda gerekçesi açıklanan karar(lar)ı almıştır:

Karar ve Gerekçesi

Hülya ŞAHİN'e ait "Ortaokul Öğrencilerinin Siber Zorbalık Düzeyleri İle Ailelerin Dijital Ebeveynlik Farkındalıklarının İncelenmesi" başlıklı araştırmanın, bilimsel araştırmalar etiği açısından yapılan değerlendirme sonucunda kabulüne ancak YÖK Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi 4. Maddesinin 2/ç fıkrasına göre araştırma verilerinin yayımlanabilmesi için araştırma yapılan kurumdaki resmi izin alınması sorumluluğunun araştırmacıya ait olduğuna *oy birliğiyle karar verildi.*

Etik Kurul Başkanı
Prof. Dr. Nur ÇETİN

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI ARAŞTIRMA İZİNİ

T.C.
KIRŞEHİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-24512418-605.01-102942455
Konu : Hülya ŞAHİN'in Araştırma İzni

23/05/2024

VALİLİK MAKAMINA

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesinin 17.05.2024 tarih ve 639489 sayılı yazıları ile; Fen Bilimleri Enstitüsü Bilgisayar Öğretim ve Teknolojileri Eğitimi Ana Bilim Dalı 221019001 numaralı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Hülya ŞAHİN "Ortaokul Öğrencilerin Siber Zorbalık Düzeyleri İle Ailelerin Dijital Ebeveynlik Farkındalıklarının İncelenmesi" konulu araştırma yapma isteği bildirilmektedir.

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Bilgisayar Öğretim ve Teknolojileri Eğitimi Ana Bilim Dalı 221019001 numaralı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Hülya ŞAHİN "Ortaokul Öğrencilerin Siber Zorbalık Düzeyleri İle Ailelerin Dijital Ebeveynlik Farkındalıklarının İncelenmesi" konulu araştırmasını resmi ortaokullar ve resmi imam hatip ortaokulları öğrenci ve öğrenci velilerine , Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 21.01.2020 tarih 1563890 sayılı (2020/2 nolu genelge) emirleri doğrultusunda araştırmanın, ilgili denetimi okul/kurum idaresinde olmak üzere, kurum faaliyetlerini aksatmadan, gönüllülük esasına göre ve araştırmacının sorumluluğunda müdürlüğümüz tarafından mühürlenmiş anket formlarının uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Yusuf Yasin GÜLŞEN
İl Millî Eğitim Müdürü

EK-3

KİŞİSEL BİLGİ FORMU VE SİBER ZORBALIK ÖLÇEĞİ

BÖLÜM 1-KİŞİSEL BİLGİLER

Adınız Soyadınız:.....

1.Cinsiyetiniz:

Kız ( )

Erkek ( )

2.Yaşınız:

10 ( )

11 ( )

12 ( )

13 ( )

14 ( )

15 ( )

3.Kaçıncı sınıfa devam ediyorsunuz?

5. sınıf ( )

6. sınıf ( )

4. Bir günde internette ne kadar vakit geçirirsiniz?

Bir saatten az ( )

1-2 saat ( )

3-4 saat ( )

4 saatten fazla ( )

7- İnterneti en çok hangi amaçla kullanıyorsunuz?

Sosyal medya ( )

Eğitim ( )

Sohbet ( )

Oyun ( )

10- Sosyal medyada bir günde ne kadar vakit geçirirsiniz?

Bir saatten az ( )
geçirmem ( )

1-2 saat ( )

3-4 saat ( )

4 saatten fazla ( )

Hiç vakit

11- Dijital oyunları ne sıklıkla oynarsınız?

Her gün ( )

haftada 1 kere ( )

haftada 2-3 kere ( )

ayda 1 kere ( ) hiç

oynamıyorum ( )

Bölüm 2-Siber Zorbalık Ölçeği

	BANA YAPILDI					BEN YAPTIM				
	Daima	Sık sık	Bazen	Nadiren	Asla	Daima	Sık sık	Bazen	Nadiren	Asla
Aşağıdaki ifadeleri yaşama durumunuza göre “ Bana Yapıldı ” ve “ Ben Yaptım ” kısımlarına göre işaretleyiniz.										
1. İnternette söylenti çıkarma	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
2. İnternette rahatsız edici lakap takma	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
3. İnternette hakaret edici semboller kullanma	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
4. İnternette dalga geçme	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
5. İnternette paylaşılan bilgilerle alay etme	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
6. İnternet sitelerindeki haberlerle ilgili çirkin cevaplar yazma	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
7. İnternette küçük düşürücü ifadeler kullanma	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
8. İnternette başkasının kimliğini kullanma	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
9. İnternette kimliğini gizleme	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
10. İnternette başkalarının sayfalarına izinsiz girme	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
11. İnternette şifre kırma (hacklemek)	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
12. İnternette virüslü dosya/programı gönderme	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
13. İnternette izinsiz videolar gösterme	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
14. İnternette izinsiz fotoğraf yayınlama	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
15. İnternetteki fotoğrafları rencide edecek şekilde yeniden düzenleme	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
16. İnternette mahrem konularda konuşmaya zorlama	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
17. İnternette sohbet ederken mahrem içerikli semboller kullanma	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
18. İnternette mahrem içerikli görüntüler paylaşma	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
19.İnternette kötü söz/hakaret içerikli mesajlar gönderme	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
20.İnterneti karalama aracı olarak kullanma	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
21. İnterneti çıkarları doğrultusunda propaganda aracı olarak kullanma	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1
22. İnterneti bir kişiye zarar vererek kendine yarar sağlama amaçlı kullanma	5	4	3	2	1	5	4	3	2	1

EK-4

KİŞİSEL BİLGİ FORMU VE DİJİTAL EBEVEYN FARKINDALIK ÖLÇEĞİ

BÖLÜM 1-KİŞİSEL BİLGİLER

1.Adınız Soyadınız : .....

2.Cinsiyetiniz:

Kadın ( )

Erkek ( )

3.Yaşınız:

25 ve altı ( )

26-35 ( )

36-45 ( )

46-60 ( )

61 ve üstü ( )

4.Öğrenim durumunuz:

ilkokul( )

ortaokul ( )

lise ( )

üniversite ( )

5. Eşinizin öğrenim durumu:

ilkokul( )

ortaokul ( )

lise ( )

üniversite ( )

6.Mesleğiniz:

Ev hanımı( )

Memur ( )

İşçi ( )

Serbest Meslek ( )

Esnaf ( )

Özel Sektör ( )

Öğretmen/ Akademisyen( )

Mühendis( )

Doktor( )

Diğer:

9. Araştırmaya katılan çocuğunuzun ad soyad

10.Çocuğa yakınlık durumunuz:

Anne( )

Baba( )

Bölüm 2-Dijital Ebeveynlik Farkındalık Ölçeği

		Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sıklıkla	Her zaman
1	Telefonumla uğraşırken, çocuğumun söylediklerini dinlemediğim olur.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
2	Çocuğum, çok ısrar ediyorsa, dayanamayıp telefon/tablet kullanmasına izin veririm.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
3	İnternetin faydalarını, zararlarını ve dikkat edilmesi gereken durumları çocuğuma anlatırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4	Çocuğumu internetin risklerinden koruyabiliyorum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
5	Telefon/tablet kullanımında çocuğumda eleştirdiğim davranışları ben de yaparım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
6	Çocuğumun huysuz olduğu zamanlarda, telefon/tablet ile sakinleştiririm.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
7	Dijital araçların (Akıllı Tel., Tablet, Tv vb.), çocuğuma etkilerini (olumlu veya olumsuz) incelerim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
8	Çocuğum internette gezinirken ona zarar verebilecek bir içerikle karşılaşırsa yasal yollara başvururum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
9	Çocuğum, telefonumla çok fazla vakit harcad tanık olur.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
10	Ev dışı ve ev içi ortamda (misafir, alış-veriş, arkadaş ortamı vb) çocuğumun telefon/tableti yoğun kullanmasına göz yumarım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
11	Faydalı olduğunu düşündüğüm yazı, video veya fotoğrafları kendi cihazımdan çocuklarıma gösteririm.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
12	Çocuğum internette video izlerken, rahatsız e videolarla (cinsel, şiddet içerikli) karşılaşırsa haberim olur.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
13	Çocuğumla iletişime geçmek yerine telefonumla ilgilenirim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
14	İşlerimle meşgulken, çocuğumun telefon/tablet ile vakit geçirmesine göz yumarım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
15	Teknolojik yeniliklerin çocuklarımdan faydalarını ve risklerini analiz ederim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
16	Çocuğumu internetin risklerinden koruyacak, güvenlik paketi veya antivirüs programlarını kullanırım.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

EK-5

SİBER MAĞDURİYET VE ZORBALIK ÖLÇEĞİ İZİNİ

Adem Peker

Alıcı: ben

3 Nis 2024 Çar 16:29

Merhaba Hülya. Ölçeği çalışmada kullanabilirsin. Ölçek ile ilgili bilgiler ekte yer almaktadır. Çalışmada kolaylıklar diliyorum

Prof. Dr. Adem Peker

Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi

Eğitim Bilimleri Bölümü, PDR Anabilim Dalı

DİJİTAL EBEVEYN FARKINDALIK ÖLÇEĞİ İZİNİ

Fwd: Ölçek İznı

Gelen Kutusu x

abdullah manap

Merhabalar, ölçeği bilimsel çalışmalarınız için kullanabilirsiniz. Uygulama/Yönerge formu ektedir. İyi çalışmalar dilerim.

hülya şahin

24 Eki 2023 Sal 21:09

Alıcı: abdullah

KONGRE KATILIM BELGESİ

SPOLECZNA AKADEMIA NAUK
UNIVERSITY OF SOCIAL SCIENCES

UNIVERSITY
OF LATVIA

UNIVERSITATEA
LUCIAN BLAGA
DIN SIBIU

Scuola di
Robotica

CERTIFICATE OF PARTICIPATION
KATILIM SERTİFİKASI

Hülya Şahin

20 Şubat 2025 tarihinde düzenlenen
Emerging New Technologies in Education: Shaping
the Future of Learning adlı konferansa Sözlü Bildiri ile
katılmıştır.

Bildiri Adı: Ortaokul Öğrencilerin Siber Zorbalık Düzeyleri ile
Ailelerin Dijital Ebeveynlik Farkındalıklarının İncelenmesi

has attended the
Emerging New Technologies in Education: Shaping the
Future of Learning conference held on 20 February 2025
with an Oral Presentation.

Title of Paper: Investigation of Secondary School Students'
Cyberbullying Levels and Digital Parenting Awareness of Families

Prof. Dr. Muzaffer ÖZDEMİR
Dean of Faculty of Education
Çanakkale Onsekiz Mart University

Co-funded by
the European Union

RbtsInMath - Developing Mathematics Achievement through Using Robotics Applications in Flipped Learning
Erasmus+ 2022-1-PL01-KA220-HED-000086524

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER	
Adı Soyadı	Hülya ŞAHİN
Uyruğu	T.C.
Orcid Numarası	0009-0000-1039-921X

EĞİTİM BİLGİLERİ	
Lisans	
Üniversite	Sakarya Üniversitesi
Fakülte	Eğitim Fakültesi
Bölümü	Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Bölümü
Mezuniyet Yılı	2009
Yüksek Lisans	
Üniversite	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi
Enstitü	Fen Bilimleri Enstitüsü
Anabilim Dalı	Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Anabilim Dalı
Mezuniyet Yılı	2025

Tezden Üretilen Makaleler ve Bildiriler
Uluslararası Konferans ve Sempozyumlarda Sunulan Bildiriler
Şahin, H. ve Keskinç, F. (20 – 21 Şubat 2025). Ortaokul öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri ile ailelerin dijital ebeveynlik farkındalıklarının incelenmesi. <i>Emerging New Technologies in Education: Shaping the Future of Learning Konferansı</i> , Çanakkale, Türkiye.